

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

**ha- To'eh be-darke ha-ḥayim, o', Toldot Yosef ha-yatom
me-'ir Madmenah**

Smolensqin, Pereš Ben-Mošē

השמ ןב ץרפ ,ןיקסנעלאמס

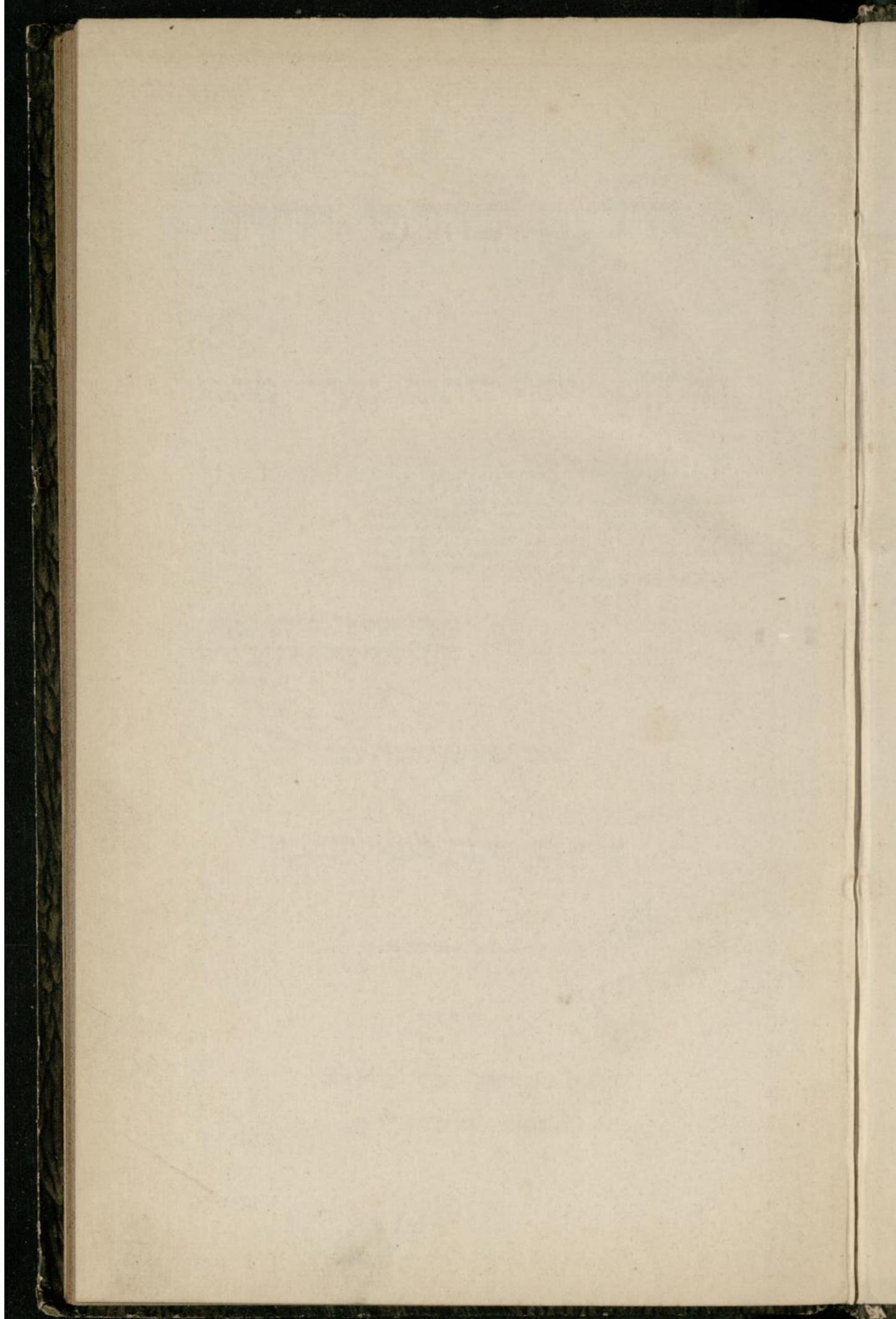
Ṽin, 629 [1868 oder 1869]

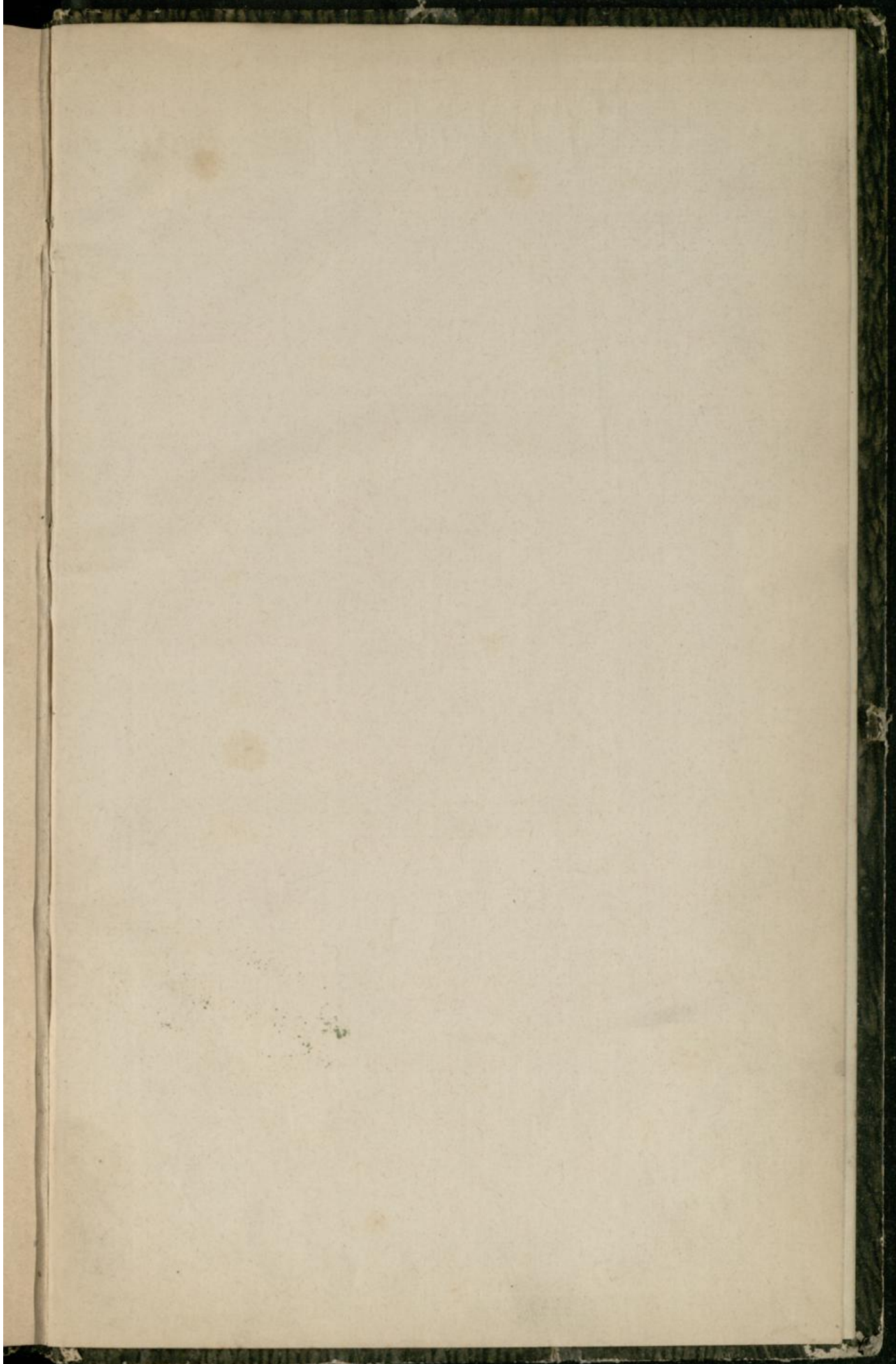
urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10010

254, 6

601-

התועה

בְּדַרְכֵי הַחַיִּים

או

תולדות יוסף היתום מעיר מדמנה

בְּי אִם־שָׁנִים הִרְבֵּה יָחִיהָ הָאָדָם
בְּכָל־שָׁמַח וַיִּזְכֹּר אֶת־יָמֵי הַחֹשֶׁךְ
(קולת יא. ה.)

ס פ ו ר

מאת

פריץ בן משה סמאלענסקיין

חלק שני

ווין, תרכ"ט

בדפוס יוסף האלצווארטה.

חצרות

מיוסד על ידי

המנכ"ל הרב משה חיים הכהן

המנכ"ל הרב משה חיים הכהן
המנכ"ל הרב משה חיים הכהן

(ה'תק"ל)

דבר

הוא

הוא מן המעשרים והתרומות

הוא

הוא

הוא

ימי הנער

שמח בחור בילדותו ויטיב לבק
בימי בחורותיו. (קהל יא. ט.)

ימי הנער! הימים אשר רב אדם ימצא חפץ כמו הימים אשר ימשכו
אחריהם תקות טובות וזכרונות נעימים בקרני אור ננה מהם יצאו. הימים אשר
להם יחכה ככליון עינים הילד, בשאתו סבל המורים אשר כל מגמתם אך לכלוא
את הרוח אשר ישאהו לרוץ, לרקוד ולהשתשע כצפור דרוה, ויכבירו עליו
אכפס לשכת כל היום כלוא כצפור בכלוב ולהנות בספרים נשגבים ממנו, אז בעת
אשר נפשו עליו תאכל מחמת המציק, ישוה לנגד עיניו ימי הנער ורוח החפש
והדרור אשר ילך לרגלם וישכח עמל ותלאה. עוד מעט יבואו ימים טובים מאלה.
ימים אשר יחלצוני מן המצר לאור באור החיים לכל אנת נפשי, קול מורה טכה
בעברה לא אשמע עוד ואחרי עיני ילך לבי. . . זאת ישיב אל לבו וימצא
תנחומות לנפשו.

ימי הנער! הימים אשר ישאיו זכרון טוב בקרב לב האדם עד זקנה
ושבה, ולא לעתים רחוקות ירגינו לב הזקן רפה הרגלים ומט הידים ההולך שחוח
תחת סבל השנים הרבות והמקרים אשר עברו על ראשו ואשר, בהביטו אחריה,
יחרר ויבהל מראות, כי כחלוס עובר עברו ימיו, רגשותיו ומאויי לבבו, ואחרי כל
העמל הרב, אחרי כל היגון ומפח הגפש אשר שבע חדשים לבקרים בימי חי
הכלו, יעזוב עתה כל עמלו וקנינו בידי זרים ויתעתד לגל וגוש עפר, ובעת
אשר הוא בעצלתים ילך, כי רגליו מעדו, יצעד יומו האחרון בצעדי און לעומתו. . .
אכן מדי יעלו זכרונות ימי הנער על לבו, עת שתה לרויה מכוס החיים,
יאירו פניו, שחוק קל יעבור בין פתחי פיו וגם יגון עד ארגיעה. הן גם בטוב
ראיתי בימי חיי — יאמר בלבו — ומה לי עוד? . . .

הנה עתה כאתי גם אני לעורר רפאים מתהום נשיה, הנה קראתי לזכרונות
ימי נעורי ויקומו וייתצבו כמו חיים מול עיני לבי, אמנם היאירו פני? היעבור אף
שחוק קל על שפתי למראה הרפאים האלה? הה, לא זאת! הרפאים האלה
גם בעודם בחיים כמת נחשבו. . . רק לשמע און שמעתי תהלות ימי העלומים
ומכשרי לא חזיתי זאת — ימי נעורי כימי ילדותי כלו באפס תקוה טובה, והימים
אשר לא אמצא חפץ כמו נגשו ובאו מכלי אשר אזכור את הימים אשר מצאתי
חפץ בהם. . . הן שבת וועברתי ברנע קמן בהלך נפשי על כל הדרך אשר כה
הלכתי תשע שנים, מיום מתה עלי אמי עד יום בואי בית הישיבה, ומה יתרון
היה לי בכל העת הזאת? — תשע שנים! כמה דמיונות וחזיונות, כמה תקות
נעימות תציצנה כפרחי הן על תלמי לבב אנוש בימי עלומיו, כנשאו עיניו לחדור
בערפלי העתיד! רוח דמיונו יכין לו מעשים לאין קץ ושמחות לאין ספורות לכל

יום ויום מימים יוצרו, ועל ראשי עברו תשע שנים בלי מעשים בלי שמחות, גם בלי תקות! תשע שנים עברו ולא השאירו בקרבי מאומה, רק זכרונות . . . אמנם מה תשארנה תשעים שנים אחריהן? — הלא אך זכרונות! ומה חיי כל האדם? — תקות וזכרונות! בעודנו עול ימים, בעוד אשר דמי הנער ישמשו במרוצתם כגלי נהר, ירוץ בחפזון אחרי התקות הנעימות אשר כצפירים עפות תעבורנה לפניו ותמשכנה לבו אחריהן בנעם אמרתן, אכן כאשר יבואו ימי זקנה ושיבה ולרגלם יבוא הקרח הנורא וישליך קרה במשכיות לבנו וישיב שאון גלי העורקים לדמטה, בכבדות יחל להתהלך בהלך נפשו והתקות תעופינה על פניו הלאה הלאה כעב קל, עדי תעלינה בתהו ואפס כל זכר למו, אז יתעוררו הזכרונות מאוצר העבר לקחת מקום התקות . . . תשע שנים שני הילדות עם כל המקרים והפגעים אשר הביאו בכנפיהן חלפו עברו כחלים עוברים; אך על אבדן אלה השנים באפס מעשה ומבלי מצוא הדרך הנכונה, נקל להנחם, כי אך ימי ילדות המה ומה תמצא יד ילד לעשות? אלם בזכרי כי תשע ועוד תשע שנים מימי הנער ברחו גם המה כצל ומאומה, לא השגתי, ידוה לבי במאוד מאוד — הן עמלתי, כליתי כחי — הה, אך להבל! הקרתי, הרשתי, חשבתי — אבל לשוא! גם השנים האלה לא השאירו אחריהן מאומה רק זכרונות, זכרונות אשר לא ירנינו לבי כמראה מוצאי בקר, רק יפרשו מעטה אפלה על העבר וישימו חשך סתרו ומבעד חשכת האפלה יראו הימים הראשונים כצלמי בלהות מרגיזי רוח ונפש! . . . הן אביס לאחור ואתכונן ומה אראה? — כי תועה הייתי! כי גמרתי אמר לעשות כה ואעש החסד, כי קויתי ללכת בדרך סלולה ואתעה בדרכים עקלקלות ועוד מחזות נעימים רבים כאלה! בימי ילדותי דמיתי, כי רק בי שלח הזמן חצי זעמו ורק דרכי נסתרה וארגז תחתי, וכימי הנער נפקחו עיני לראות, כי כמוני בכל האדם, כי כל בן תמותה יבלה בהבל ימיו ולא ישיג מאווי לבנו אשר אחריהם ירדוף, והרבר אשר יסחד ויסתר ממנו לכל יראה פניו, יביא המקרה בידו, אכן המחזה הזה לא השיב רוחי רק הוסיף יגון על מכאובי ואגוד לכל אלה אשר בצלם איש יתחלכו על פני האדמה ותאבל עלי נפשי. אמנם לא! לא על נפשי אבלה עוד נפשי, לא עלי נשכר עוד לבי בקרבי בעת אשר ראיתי — או האמנתי כי אראה — כי כל בני חלוף נתונים נתונים בידי רשעי, בידי המקרה המושל האכזרי אשר ישחק ילענ בשאט נפש למחשבות בן אדמה וחפציו ומאוויו, העריץ אשר מדי עברו ידכא תחת רגליו גו וארם יחד ואין כל חכמה עצה וגבורה להנצל מדיו! . . . ינעשו עם ויקומו כאיש אחד בזרע רמה לפרוק עולם הקשה מעל צוארם בקום עליהם איש זרע לשים דלתים ובריוח לרוחם למען רדות בהם בפרך, להרוק אוצרותיהם למען טלא הות נפשו, להכניע גאון עוהם למען יירש כבוד עמים, להוריד בניהם לטבח למען כונן המלוכה בירי יוצאי חלציו — יתעוררו הנאנחים מתגרת ידי העריץ אשר ישחק לכל יושר וצדק, וכרעם ורעש כהמות ים לגליו יהמו יתנעשו לטוד לעושיקהם כה פעולתו אל חיקו, כחרפה ובוו יגרשוהו מעל פניהם, או יגירוהו על ידי חרב וגם ליתומיו לא יתנו חנינה לכל יקומו לדכא

ארץ — — — אמנם מי הוא אשר יתיצב בפני המושל העריץ הזה, בפני המקרה אשר ישנה פני תבל ואדם עליה כדק יטול? — לא אחד! כלנו עבדיו הננו ועל פיו נצא ונבא! . . . אך אחרי כן שבתי וראיתי, כי אחרי כל אלה ימצאו עוד מאשרים רבים בתבל המכלים ימיהם בשלום ומנוחה, והמה אלה היודעים להלוך לרוח המושל הזה, אלה אשר לא ישימו לבם אל הכאות ונחם על מעשיהם בימים עברו יסתר מעיניהם, ורק ישכעו בטוב אשר אנה הזמן לידם. כראותי זאת השתוחחה עלי נפשי וכליותי יסרוני, מדוע לא הייתי גם אני כאחד מהם? למה בלית-אני כחי וימי בעטל ותלאה ללחם את המקרים ולהטותם לחפצי? מי יודע אם לא הייתי גם אני מאשר בארץ, לוא הבינותי כל אלה בראשית צאתי עלי הלבד? לוא ידעתי כי אין טוב לאדם אך לשמוח בהרנע אשר לפניו מבלי הנחם על העבר ודאוג על העתיד ולכל הלחם את גלי המקרים אשר יסערו להפיץ כל חפץ ומחשבה? אכן החכמה הזאת באה בלבי עתה בעשדי על עברי פי פחת ואשמע קול אלי מירכתי בור תחתיה: הרף! עד פה באת ולא תוסיף לעבור! עתה עת עלי אבד כלח והנעשה אין להשיב, עתה תועיל הדעת הזאת רק להותי להראותני, כי בידי היה טובי ואשלחנו מדי. הנה כי כן ימסוך האדם, אשר לא יביא לב חכמה בימי עלומיו, רעל בכוס החיים! — לא למעני אעלה עתה זכרונותי המתים מקבריהם, לא למען ירנינו לבי, כי עצמות יבשות הנה מרגיזות לב ומעברי נפשי, רק למען יראה כל קורא במ ויקח מוסר להטיב דרכו ולשמוח בחלקו יותר ממני. אמנם לי לא נותר מאומה מכל החיים ושאינו והמונו רק הדעת: כי תועה הייתי בדרכי החיים!

ב

מקץ בפתר

בעיר שכולה עיר אשר עשרת אלפים יושביה כמעט כלם מכני ישראל המה, היו חמש ישיבות נודעות לשם בארצנו, ושמה באתי גם אני. אחרי אשר השמעתי כי רוב יושבי העיר הזאת מכני ישראל המה, אחשוב למותר לי להגיד עוד, כי לא תואר ולא הדר לה וכי רפשי ושיט היון המעלים צחנה ובאשה באף כל עובר בכל רחובותיה, כי כל קורא ישער זאת בנפשו. וגם אני ידעתי זאת מראש, אך לא פללתי לראות שם בית תפלה לנוצרים גדול ורחב ידים וכנוי לתלפיות, וחמשת מגדליו המצופים בנחושת קלל יתנשאו בשיא חסן ופאר עד לעבים, לכן בראותי את הכית עמדתי ואתבונן בו רגעים אחדים. אך פתאום הרגשתי, כי ידי אדם אחזו בערפי מאחרי וקול עברה עלה באזני: הוי נער שובב! שכחת את ה' אלהיך ותשא מרום עיניך להביט בהצלם!

— מה עול פעלתי? — קראתי בתמהון כהביטי בפני האיש אשר הוכיחני על פני — מדוע אחזת בערפי ואני לא עשיתי לך רעה? —
— מומר להכעיס! — קרא האיש כשצף קצף — העוד תעזי פנים לשאל — מה עול פעלתי? — הלא חטאת חטאת לא תוכל כפרה, בשומך עיניך חטאות בהצלם תועבת נפש כל איש ישראל! — ובדכרו הניף ידו ויחפוץ למרוט לחיי,

אך אני מהרתי להמלט מידיו ואשים רגלי כאילות. עוד לא הרחקתי לרוץ ואתפש
 בכף נערים אחדים אשר רדפו אחרי כי האיש הרים קול זעקה גדולה: תפשוהו!
 תפשוהו! ולקולו מהרו רבים מהעוברים בחוץ לרדוף אחרי כי כנגב הייתי בעיניהם
 וכרגע סבוגי הקיפו עלי יחד, אנשים ונשים, נערים ונערות בקול המולה ומהומה,
 אלה שאלו לפשעי, ואלה השיבו כי גנבתו ואלה קראו בקול: הוא בא לבית
 התפלה להמיר דתו! ותהי מהומה ומבוכה, והאיש אשר קם בי קרא בקול גדול:
 הובילוהו אל בית הקהל וישלחוהו לעבודת הצבא ביד פשעו! כשמעי הדברים
 האלה הרימותי קול זעקה ואמר להצדיק את נפשי, אך שומע לא היה לי מאת
 הנאספים אשר דברו כלם יחד ולא שמעו איש שפת רעהו, אלם כהרומי עוד
 הפעם קולי ואזעק זעקה גדולה, חרד לקראתי איש זקן ויגש אלי וישאלני פשר
 דברי למראה הזקן נחתו כלם וישימו יד לפיהם, ואחרי אשר שבה הסערה
 לרמטה הגדתי את כל לבי ולא כסיתי פשעי, כי נשאתי עיני לראות את המגדלים
 הנבוכים מאוד, אך נשבעתי בנפשי כי לא כמרד עשיתי זאת וכי לא ידעתי
 כי זאת תחשב לי לחטאה — כשמעו הזקן את דברי אשר יצאו מקירות לבי
 שם פניו אל האיש המקנא לה' ויאמר: עד מתי, אויל! תהיה לפח ולמוקש
 לאנשים העוברים במח? מה לך ולהנער, האם תשא אתה את עונו? — וכדברו
 אחז בירי ויוליכני אחריו ומאחרי שמעתי קול האיש קורא: לוא הייתי ראש
 הקהל כי אז נתתיו לעבוד עבודת הצבא, — הזקן הביאני אל ביתו וימשכני
 חסר וישאלני לעירי ומחוז חפצו במאור פנים אשר הביא אמן בלבי, ואחרי
 אשר שמע מפי כי למען למוד בהישיבה באתי הנה אמר אלי: טוב הדבר בני
 ואני אתן לך שני ימים בשבוע ארוחה על שלחני — אני הודיתי חסדו לו בלא
 לב ולב ואחפוץ לצאת החוצה, אך הוא אחז בירי ויאמר: שכ והנפש מעט עד
 אשר יביאו ארוחת הצהרים ואחרי הארוחה תלך אל בית הישיבה — אני התפלאתי
 מאוד על יושר לב האיש הזה אשר לא ידעני ולא ראה פני מעודי, ובכל זאת
 יגדיל חסדו אתי הנם, ואת אשר חשב לבי אותה הגדתי לו, והוא הוסיף לשאל
 מפי את הקורות אותי עד הנה ואני ספרתי לו כל הדברים אשר לא ידאתי
 להעביר על דל שפתי, עודנו משוחחים באה החדרה נערה קטנה כבת שתים
 עשרה שנה, מראה כלבנה ותשם בי עיניה השחורות והמהירות כמאורי אור
 באשון ליל ותאמר בקול נעים, כרוך הבא! לא ידעתי נפשי מה היה לי, כי
 נבולתי מאוד בראותי פני הנערה, לשוני לחכי דבקה ואוריד לארץ עיני מבלתי
 יכולת להוציא הגה מפי, את הרגשות אשר התעוררו בקרבי למראה הנערה, לא
 אוכל לתאר באמר ודברים, כי לא הרגשתי מאומה בעת הזאת, רק זאת אדע
 כי עשתונותי נבוכו ולא ידעתי את הנעשה בי, אחרי רגעים אחדים שמעתי קול
 הזקן קורא אלי ללכת אחרי לרחוץ בנקיון כפינו, מהרתי לקום לעשות מצותו
 ואתנודד כשכור כלכתי, ישכנו אל השלחן והנערה באה עוד הפעם ותביא
 את המאכל בקערה ותשב למולי ותאכל בתאות נפש, אך בלחיי היו פתותי
 הלחם והבשר אשר נתתי אל פי כאבני הצץ ולא עצרתי כח לאכול, אני
 התפלאתי השתוממתי ולא ידעתי נפשי מה זה היה לי? אך זאת ידעתי כי חס

לבי בקרבי ואגלי זעה התגלגלו ממרום מצחי ואף כי התאויתי ככל נפשי להביט
בפני הנערה בכל זאת לא נתנני לבכי הקים זמני אך לאחרונה אמצתי שארית
כחי לשאת עיני והנה קול הנערה קירא אלי: בחור למה לא תאכל? הן תרעב
כל היום אם לא האכל — כישעני את הקול כאזני עוד הפעם במכוכה גדולה
ואדום. היקן לא דבר דבר בכל עת האכל ואחרי אשר קמנו מיושכנו אמר
אלי: הנה נפשך נבהלה מאוד מפחד האיש אשר קם ליסדך על לא חטם פעלת
אך הרגע נא מעתה לא האינה אליך רעה, כי אני אהיה עלך סהרה ועתה לך
אל הישיבה ולעת ערב תישב הנה לאכול ארוחת הערב. כחולם יצאתי מהכות
ואחרי אשר ישבה נפשי למניחתה שאלתי עוד הפעם את נפשי: מה זה היה
לי? מדוע לא יכולתי הבט בפני העלמה? הן יפה היא עד מאוד ולכה טוב כלב
מלאך אלהים ומדברה נאווה אף נעים מאוד ובכל זאת אירא מפניה? אך האם
אירא מפניה? הלא בכל אות נפשי אותי להביט בפניה רק עיני נסוגו אחור
למרות חפצי, פל אה דעת כמני... כה עכרו מחשבות שונות על לבבי ולא
שמתי לבי על דרכי אשר אני הולך עליה, עדי התעוררתי לקול אישה זקנה אשר
נתנה עלי בקולה: האם הפית בעיון ולא תראה את אשר לפניך? עוד מעט
הפלתני ארצה! — נשאתי עיני ואביט בפני האשה, ולולא אמצתי שארית כחי
למשול ברוחי, כי אז התפרץ שחוק אדיר מפתחי פי, כי מראה האשה הזאת היה
מורא מאד: שפלת קומה ובריאת בשה, עיניה וקרקות, חוטמה ארוך מאוד ועליו
אבעבועות גדולות ועל האבעבועות הגדולות אבעבועות קטנות מהן וכלן אדומות
כדם, וגם על שפתיה ולחיה אבעבועות קטנות ומהן תצמחנה שערות צהובות,
ועל עינה הימנית יבלת גדולה ואדומה כענב. כל כנדיה היו שתורים, רק את ראשה
כסה רדיד משי לבן כשלג ועליו מטפחת אדומה, אך כל החוד והדר אשר
פזר לה הטבע על פניה למען שמח עין כל רואה בהם, כאפס נחשבו מול
החן והנעם אשר יצק לתוך פיה פנימה — כי בפתחה פתחי פיה גראו שלש
שנים ארוכות ושחוקות כעורב ומכינהן ין קצה בדברה דבריה בקול כלב
הגלחץ בין הדלת והמזוזה. לוא ראיתיה בעיר אשדות, כי אז קראתי אחריה מלא,
ולא חשכתי מפניה רק לוא שמעתי גדופים מפיה, אך בעיר הזאת גר הייתי
והמקרה אשר קרני בבקר הביא מרד כלבי, לכן שמתי מעצור לרוחי ואמר כישפת
הנף: סלחי נא לי אשה כבודה, לא כודון לב עשיתי זאת — דברי השיבו כרגע
אפה ממני ותשאלני לעיר מולדתי ואנה אישים פעמי, במאור פנים ושחוק על שפתי
אשר הפיצו בלהה וגעל נפש הרבה יתר מבראשונה בעת אשר אדמו מקצה.
— למען קחת לקח בהישיבה באתי הנה, אישה כבודה — עניתיה בשפת
חלקות וכלבי אמרתי, האם כל בני העיר משגעים המה או אני הכיתי בשגעון
היום עד כי לא אדע עוד איך להתהלך בעיר הזאת? בבקר נשאתי מרום עיני
ותחשב לי זאת לחטאה, ועתה הכסתי לארץ וגם זאת תחשב לעין לי, ואל
הרעיון הזה החלו להתרועע עוד רעיונות ועשתונות, אך האשה גרשה אותם
כרגע ברוח פיה, כי כשמעה מפי כי למען קחת לקח בהישיבה באתי הנה, מחאה
כסיה כשמחה ותאמר: כוא אתי ואני אנהגך אל ישיבת מנחם, כי לא זו הדרך

אשר תלך בה, בוא, נא אתי בואה, כי ביתי נכח הישיבה ובלי תפונה תבוא אל
ביתי יום יום לאכול ארוחת הבקר, כי כל באי בית הישיבה יבואו אלי מדי
יום ביומו לאכול ארוחת הבקר — וכדברה אחזה בימיני ותולכני אחריה, אני
התפלאתי מאוד בשמעני דבריה; בראשונה על טוב לכה כי תאמר להאכילני
מפתה יום יום, ואחרי כן השתוממתי עוד יתר בשמעני, כי כל בני הישיבה יאכלו
על שולחנה יום יום ארוחת הבקר, אין זאת כי אם עשירה היא כמאור מאוד
— אמרתי בלבי — ואני דמיתי בראותי את כנדיה, כי את דלת העם תמנה,
היא מהרה מאוד ללכת ואני אחריה עד בואנו יחד אל רחוב צר מאוד מכוסה
ברפש, ומי מדמנה צפים על העצים הארוכים אשר נתנו שמה בלי תפונה לפני
שנים רבות — ואולי עוד לפני מתן התורה — למען יעברו ההולכים לבית התפלה
את הרחוב כחרבה, אך עתה הואילו רק להמער רגלים.

— עוד מעט תראה את הישיבה — אמרה האשה אלי כבואנו אל הרחוב
הזה — ישיבה כזאת אין בכל הארץ, מכל קצו תבל יבואו הנה נערים
לשמוע דבר ה' העיר שכולה — תעמוד על תלה עד בוא משיח צדקנו! — העיר
שכולה היא עיר מלאה למודי ה' ויראי אלהים כירושלים עיר הקדש. התראה
שם את הבית הגבוה? הוא בית הישיבה! לך בשם ה'! — וככלותה לרבר הפנתה
שכמה ללכת, אך כרגע שכה אלי ותאמר: בוא מחר לביתי לאכול ארוחת הבקר —

— ואיה ביתך? — שאלתי.

— בני הישיבה יובילוך אלי —

— אך איך אשאל לשמך ואני לא אדעהו?!

— מי לא ידע את שם שרה האלמנה? — קראה בתמהון ותלך לה.

טרם כאתי עוד אל בית הישיבה הרחק כמאה רגל, הגיע לאזני קול המולה
נדולה, קולות מקולות שונים, קול הצאן הוא, קול צאן יעקב הצועקים בעד
סתותי לחם!

כאתי הביתה ראיתי שמעתי ונבהלתי; כמאה נערים וילדים עומרים אל
השלחנות הארוכים סביב סביב, אלה ישבו ואלה יעמדו על שתי רגליהם ואלה
יעמדו על רגל אחת וינועו הנה והנה בנוד הקנה במים, וכלם יחד יצעקו קול
נדול ולא יסף. קול המולה ושפה כלולה כזאת לא שמעתי עוד מעודי, לכן
עמדתי תחתי ואביט הנה והנה כמשתאה. בצד השלחן למול הפתח עמד נער
כבן שש עשרה שנה ויקרא בקול מר צורח כאשה מקוננת על בנה יחידה כי
מת: אמר רבא, אמר רבא, אָאָמַר רָאָאָבָא! — נגשתי אליו ואביט בפניו,
כי נכמרו נחומי עליו, אך הוא כראותו אותי מביט בפניו בחמלה, שחק בקול
נדול ויאמר לרעו: ראה זה חדש הוא! חדש! חדש! התלחשו איש באזני רעהו.
— המשגיח! — קרא פתאום נער אחר לפני כלם קבצו פארוז כרגע
ויוסיפו להרים קול לנצה בנגינות ולספור מר בקולות מקולות שונים

— דובר שקרים! דובר שקרים! — קרא נער אחר אחרי רגעים אחדים —

— איה איפו המשגיח? הוי מפית כזבים! —

— מלכי הוצאתי מלים למען הפיל עליכם אימתה — ענה הנער הראשון כמנצה.

— הלא שאת המשניה תבעת גם אותך ומדוע רם לבדך ותפיל עלינו בלהות כמו לא תירא אתה מפניו —
— אני לא אירא מפניו... הנער לא כלה את דבריו, כי בלהות צלמות אפסוהו בשמעו פתאום מאחוריו קול קורא בקצף: הוי בניס סורים, אוכלי לחם העצבים! רק להג תרכו כל היום ואל הגמרא לא תשימו לב, זרע מרעים! — כדברים האלה קרא בקול עז איש זקן. גבה הקומה ובריא בשר, פאת ראשו וזקנו הארוכות כשלג הלכינו, אך פניו אדומים כדם ומעיניו כידודי אש חמה התמלטו — פלצות אחזה את כל הנערים וגם אותי לבשה חרדה, כי פני האיש ומה גם הרצועה הארוכה אשר אחז בידו היו איומים מאוד.
— מה לך פה? נער! — נתן עלי בקולו כראותו אותי. רגעים אחדים לא יכולתי לענות אותו דבר, כי נבהלתי מפניו, והוא בראותו כי שאתו תפול עלי, שמח בלבו לראותו, כי נורא הוא על כל סביביו ויוסף לשאול אך לא בקול רגז כבראשונה: מה לך פה? —
— אני אובה להסתפח בבית הישיבה — עניתיו בקול דממה.
— מה תדבר? —
— אני אבקש להמנות בקהל תופשי התורה —
— לא אבין לטליך — ענני וילך לו לשמחת לב כל הנערים.
— הוא חרש ולא ישמע אף דבר מכל הדברים אשר תדבר — אמר אלי נער אחד מהיושבים — אך אם תחפוץ להיות כמונו, בוא אתי ואני אראך את רבנו ראש הישיבה ואתו תדבר — הלכתי אתו והיא הציגני לפני ראש הישיבה, אשר ישב על הכסא של אליהו העומד על הכמה ולפניו עמדה אשה בוכיה. ראש הישיבה היה גם הוא איש בא כימים כבן ששים שנה קצר קומה ובריא בשר גם טוב תאר וזקנו הלבן והארוך היורד על פי מדותיו נתן לו הדרת שיבה, אך עיניו השחורות המכריקות מתחת הככות הלבנות והארוכות העידו בו כי לא בבית הישיבה בלה ימיו, כי אם בא באנשים ויראה דרכי התבל די והותר. כראותו אותי, שם פניו אל הנער, אשר הצגני לפניו ואשר נסוג אחור צעדים אחדים אחרי אשר הורה באצבעו עלי, כי הוא האיש אשר ימשול בבית ויושביו, וישאלהו: מי זה הנער? —
— נר, והוא בא לשם הישיבה כי חפץ הוא לשבת פה —
— עוד אחד? — קרא ראש הישיבה ויניע בראשו כמשהאח — חי נפשי, כי לא אדע איפוא נמצא מקום לאלה חדשים מקרוב יבוא, המעט ממנו אלה אשר כיום ימצאו, כי ינהרו עוד למאות מכל עבר ופנה? צר לנו המקום לא נוכל לאסוף כעת חדשים כטרם נעביר את הישנים תחת השכמ — כשמעי הדברים האלה נפל עלי לבי מאוד ואמר לסגת אחור, אך הוא אמר אלי: הכח לי מעט ואדבר אותך אחרי אשר אכלה דברי את האשה הזאת — דבריו הפיחו רוח תקוה בלבי ואמר: עוד לא אכרה תוחלתי, גם זכרתי את העצה אשר יעצני רעי ואחשוב מחשבות, איך לקנות לבכו והוא שם פניו אל האשה ויאמר: הלא תראי כי קצרה ידי מהושיעך ומה אעשה לך? —

— אבל חוסה נא אדוני ורבי — קראה האשה בקול קורע לב — חמול
נא עלי על אלמנה עויבה ואל תגרשנה מזה. כי בנפשי הדבר הזה —
— אמנם הנדי את מה אעשה לך? הן השמעתיך פעמים ושלוש כי
טפיש כחלב לב בנך ולא יעלה להיות כאחד כתופשי התורה ולמה ישב פה ויבלה
לריק עתו? הלמען לאכיל לחם הסד חנם? הלילה לי מעשות כדבר הזה! —
— אבל מה אעשה לבני? — קראה האשה כטר נפשה ותפרוש כפה —
מה אעשה לו? הן אלמנה אני וקצרה ידי מתת לי לחם חקו. אנא רבי חמול
נא עלי והניחהו תחתיו ואל שדי יוסיף על ימך טאה שנה על כי תרחם יתום —
— הן הנדתי לך והשמעתך, כי הוא לא יבין עד מה בהתורה ומה יועיל
לו אם ישב פה? הן הישיבה הוכיח רק למען תופשי התורה ולא למען אלה
אשר לא ידעוה. הלא זאת תחשב לי להשאה, אם אניחהו לשבת פה לבלות
להבל עתו —

— אל אלהים! מה אעשה לבני, מה אעשה לבני? לוא היתה לאל ידי,
כי אז שכור שכרתי לו מורה ללמדהו תורת ה', אך ידי קצרה מתת לו אף טרף
לנפשו ומה אעשה? —
— תן אותו על יד בעל מלאכה וילמוד מלאכה אשר תחיה את בעליה
וישבע מעמל נפשו —

— בני לבעל מלאכה? — קראה האשה בקול מר ונורא מאוד כמו חץ
מות בא בלבה — בני לבעל מלאכה! בני יח די! בכל משפחתי לא נמצא אף
אחד אשר מצא חית ידו ממלאכה ואת בני יחידי אתן ללמוד מלאכה! אויה
לי, ואבוי לנפשי, כי כזאת תשמענה אזוני! לא לא! אבחר במות, ברעב, יקר
בעיני המותה גם לבני יחידי מתת אותו ללמוד מלאכה! אויה לי ואוי לנפשי! —
לקול צעקת האשה ויללתה חרד ממקומו נער אשר ישב עד הנה בצד הכמה
ולפניו ספר פתוח ויבוא ויחזק בידי האשה ויאמר: מה לך אמי? מדוע תבכי? —
הנער הזה היה כבן חמש עשרה שנה בריא בשר, ראשו מכוסה בשערות
צהובות אדומות כשערות החזיר אשר ירדו עד גבות עיניו הלבנות ותכנסה את
מצחו הקטן כמצח הקוף, חוטמו עגול ורחב מאוד, עיניו ירקקות וטהן נשקפות
אולת ולע לב. האשה חבקה אותו בין זרעותיה באהבה ותאמר: הוה בני בני!
רבי יאמר כי לא תשים לבך אל דברי הספר להגות בשום לב ועל כן יחפוץ
לשלחק מזה —

— טוב הדבר, בשמחת לבב אצא מזה —
— ואנה תלך חסר דעה? האם תוכל לבוא אל ישיבה אחרת? —
— מה לי ולישיבה אחרת? אלך לי אל דודי אחי אבי שלום ישעיה החיט
ואשב בכיתו ואלמוד מלאכתו —

— איה איפו לך דוד? האם הבית בשגעון? דודך החיט! מי הוא דודך
ומי הוא חיט? הלא בכל משפחתו לא ימצא אף חיט אחד — קראה האשה
ותקרוץ בעיניה אל בנה, אך הוא לא הבין אל מה ירומו עיניה ויאמר: לא משוגע
אני, אני אלך אל דודי שלום ישעיה החיט, לוא חפצתי ללכת אל אחיך הסנדלר

כי אז הייתי משוגע, כי הוא איש רע ואכזרי אך דודי שלום ישעיה איש טוב הוא ואליו אשא נפשי, כי קצה נפשי שבת בחבית הזה וכל הנערים ישחקו ילעיגו לי כי לא אבין בהנמרא, חיש אחיה! — האשה נבוכה מאוד מדבריו ותאמר: הם כסיל, הבל תפצה פיך! אין לך לא דר ולא גואל ומודע, לא חיש ולא סנדלר! מי קראך הנה? לך ושוב למקומך —

— לא לא! — קרא הנער בקול עז — אל דודי שלום ישעיה אלך ואת דודי שמריה הסנדלר יבלע בכור מות, כי הוא יקרא בכל עת אחרי מלא ויאמר כי אבי ננכ סוסים —

— לך ושוב למקומך! — קראה האשה בקצף נורא.
— אל דודי שלום ישעיה אלך, כי להיות חיש אֹתָה נפשי — אני לא עצרתי עוד לח להתאפק ואשחק בקול, גם ראש הישיבה שחק ובכל זאת הוכיחני על פני ויאמר: לא נכון הדבר אשר אתה עושה, הן האשה מרת נפש היא ואתה תזרה מלח על פצעי לבבה! —
— בן כסיל תונת אמו — עניתי למען הראות להראש, כי לא צפון לבי מדעת דברי חכמים.

— אם תזכור דברי החכם, מדוע לא זכרת גם את אשר אמר כי אוטם שפתיו נבון? — ענני, ואל האשה אמר: כואי בשעה הרביעית אחרי חצות היום לביתי ושם נדבר את דבריני, האשה הלכה לה והוא שם פניו אלי וישאלני: מאיזה עיר אתה? —

— מעיר אשדות —
— מעיר אשדות? מעיר רחוקה כזאת תבוא הנה? הלא כסף רב דרוש להתולך בדרך רחוקה כזאת —

— יש בידי די כסף ובמחירו אוכה לקנות חכמה —
— ואיפו למדת עד הנה? —
— בכיתי —
— מה למדת? —
— בנמרא למדתי להבין אך מעט מעט מעירי, אמנם כתבי הקדש ערוכים ושמורים בלבי —

— ואבותיך איפוא הם? —
— בארץ תחתית — עניתי באנחה.
— הנך נער חכם ומכין דבר זאת אראה וגם מצאת הן בעיני, אך מה אעשה לך? הן אם גם אאספך אל הישיבה, אבל ארוחתך מאין תבוא? אך אולי יש לך גואל ומודע בעיר הזאת? —

— אין איש —
— צר לי עליך, כי בלי גואל ומודע יעברו ימים רבים במרם תמצא לחם חקך, הן תראה כי רבים עתה הנערים וקצרה ידי מהושיעך —
— יש בידי כסף אשר יספיק לי על ירח ימים וגם שני ימים בשבוע מצאתי במרם בקשתי, כי איש נדיב לב אמר לתת לי ארוחה שני ימים בכל שבוע —

— מי הוא האיש? — אני ספרתי לו כל המוצאות אותי בבקר והוא ענני: טוב הדבר מאור, יש לאל יד האיש הזה להשיג. למענך ארוחה לכל שבוע ימי השבוע כי איש נכבד הוא —

— וגם אישה אחת הנטיחה לתת לי ארוחת הבקר יום יום —

— כי היא האשה? — שאל בתמהון.

— שרה האלמנה תקרא בשמה —

— הגם אותה תכיר? כן הוא, היא אישה טובה ותתן ארוחת הבקר לכל לכל בני הישיבה — ענני בשחוק. אף כי לפלא היה בעיני בראותי אותו שוחק בדברו בכל זאת לא נועזתי לשאל פיו, מדוע ישחק, ואשאלהו, אם יאספני אל הישיבה?

— בוא לביתי בשעה הרביעית אחרי חצות היום ושם נדבר את דברינו — ענני ויקם ממושבו, בשעה הרביעית אחרי חצות היום ראיתי ונוכחתי, כי רעי צדק מאוד בדבריו, כי הכסף ענה את הכל; יורש העצר להגנוב סוסים, הוא בן האשה אשר בכל משפחתה לא ימצא בעל מלאכה, רק חוט אחד, וסנדלר אחד, לא גרש מהסתפח בנחלת ה', ואני נוספתי על הנמצאים, אף כי צר המקום, וגם ארוחה טובה נתנה לי ביום הראשון. אמנם חלילה לך, קורא דברי, לחשוב תועה על ראש הישיבה אשר תורת ה' מפיו תצא כי כפיו נגאלו בשחד! גם חלילה לך להאמין בשוא נתעה, כי יצאתי לחרף שם מורה לצדקה בעד שלשת שקלי הזהב אשר לקח מדי, חלילה לי מעשות כדבר הזה! הן כנפשך הקיורא גם נפשי יודעת מאוד, כי מורה דת ואמונה אשר תורת ה' בתוך מעיו ומלתה על לשונו ואשר ידע נאמנה, כי השוחד יעור עיני חכמים, לא יפשוט ידיו לקחת מתן בסתה, וגם לא ארחיב בנפשי עז לחשמיע דבר כזה קבל עם, כי כל אלה אשר ידעו את ראש הישיבה פנים אל פנים יקומו וישימו לאל מלתי, כי יתנו עידיהם כי עיניו כעני הנשר למהוק הביטו ואות נאמן הוא, כי נקי כפים היה — רק זאת חפצתי להשמיעך, מה גדלו רחמי לב בני יעקב למקמנם ועד גדולם, מן הוישב כסאות למשפט עד המושך בעגלה, כלם ישכילו להיטיב לאחיהם ודע ישרון, כלם יחמלו על אלמנה, ירחמו יתום ולא עוזר לו ויקחוהו לבן להם, ומי הוא העם בכל התכל כלה אשר יתחרה לעשות כמעשה העברים בני ארצי צדקה וחסד? הן אם יפגש איש מעם הארץ יתום פורש כפיו לעזרה, האם ישים אליו לבו? הלא יאמס אזניו משמוע קול תחנוניו או יענהו עזות: לך ומצא מנוח בבית היתומים יששם יאספו כל בני עני! או יקשיח לבו עור יותר ויאמר: לך עבוד ותמצא לחם! אך לא כן איש אשר ממעי יהודה יצא, לו לב בשר, וכי יראה יתום אובד בלי לבוש ובטנו תחסה, יאספחו אל ביתו, יאכילוהו מפתו ויכסה מערותיו, ועוד יתרה יעשה, כי יקרא גם שמו עליו! כי יבין ברחמיו וברוב חסדיו, כי לא רק לחם ובגד יחסר ליתום, כי אם גם אב אשר באהבתו וחמלתו ינטלחו וינשאהו, לכן ימהר מבלי חשוב מחשבות רבות לאמר לו: אביך אני! ולא רק בביתו במקום אין רואה ואין שומע לא יבוש לאמר לו: בני אתה! כי אם גם בתוך קהל ועדה

ובמושכ שרים אשר יכואו בעיר להרים תרומה לעבודת הצבא ששם הביאו לתת אותו למלך כפר נפשות בניו אשר על ברכיו נולדו. גם שם יאמר לו: בני אתה ועליך נפל הגורל לצאות לעבוד עבודת הצבא! . . . וצדקות בן יעקב עוד לא תמו כרגע. כי גם אחרי אשר יצא היתום בנו-מקדאו מביתו למען לא ישוב לנצח, עוד יפליא חסדיו עמו וישחד מכספו לקנות לו תפילין וצדה לדרך . . .

מי הוא האיש מכל העמים אשר יפקח עיניו על דרכי יתומה עזובה, או אלמנה ענונה, פן תשרך דרכיה? — לא אחד! המה אף אם יראו און, לא יתבוננו! אך לא כן איש יהודה, כי יראה אף שמץ מעון או חטאת ביתומה עזובה, יכמרו נחומיו עליה כרגע וימחר להשיבה הדרך הטוב, גם לא יהשך — כרוב רחמיו — שכמו שכמ מוסר ממנה לטוב לה כל הימים . . . או כי יתבונן אחד מכני עם סגולה באלמנה ענונה מאישה, כי שכחה עניה וצרותיה עד ארגיעה ותשא אל איש זר לה עיניה, או פתחה פיה לדבר אתו דבר, הלא פלצות תאחזהו פן תטה אשוריה מדרכי יושר ויבילע לכל העם בגללה, ולא ישקוט ולא ינוח עדי ישיבנה הדרך הטוב . . .

ומי יספר את רוב צדקותיהם וחסדיהם אשר יפליאו את התעים מני דרך, את צעירי הצאן אשר יתעו ללכת ארחות עקלקלות: להגות בספרי העמים ולשנותיהם וללבוש מלבוש נכרי וכהמה פשעים נוראים ואיומים מאוד אשר ידווחו את האדם אל ירכתי בור, איך יעמלו בכל מאמצי כחם להשיבם מדרכי שאול, ואיך ישחרום מוסר חדשים לבקרים הלא עין רואה כל אלה תעידם, כי כלם צדיקים, כלם חסידים.

יקימו נא גם הרשעים הנותנים שם בן יעקב לשמצה וקלסח ויאמרו; היש בכל הארץ ובכל הגוים גוי אשר צדקה עשה כהגוי הגדול הזה? — וזאת ראיתי גם אני בעיני בבית ראש הישיבה אשר היה איש נכבד ונשוא פנים בעדתו כאיש אשר יתברכו בו רבים, ובכל זאת הפליא חסדיו וידבר אל האשה דברים רכים משמן ויבטיח להסיר חרפה מעליה, כי לא יתן את בנה ללכת למצוא חית ידו מעמל כפיו, כי אם כהישיבה ישב, ולי דבר אהבה וידידות ויאמר לשים עלי עינו כאב רחום על בנו, ואחרי כל החסדים האלה נער כפיו מקחת מידינו מאום, וגם כאשר הודינו חסדו לו ונאמר להקריב לו אשכר לאות אהבה — כי מי לא ירוק את אוצרו בתאות נפש, למען קנות לו אב נכבד כראש הישיבה? — משיך ידו ויטאן לקחת מתנות, ורק אחרי אשר הפצרנו בו הרבה מאוד נעתר לנו כרוב חסדיו ויקח מידי שלשה שקלי זהב ומיד האשה חמשה שקל כסף. וגם זאת לא למענו לקח, רק כי זכר את נפשות ביתו ויזכור, כי השכר אשר ימצא בעמלו לא יספיק לו לנהל את ביתו בלחם, ולמען אהובי נפשו אלה נעתר לנו, למרות חפצו לקחת מידינו מנחת זכרון ברוח נדיבה וישלחנו באהבה וידידות. חסדי האיש הדגול מרבבה הזה עלו עתה על לבי ואמר אזכיר שמו לטוב לכל אחיה כשוכה טיבה —

לשם יצאנו שיהיה אצל כלם, השם יאמר לנו על הנהל את ביתו בלחם, ולמען אהובי נפשו אלה נעתר לנו, למרות חפצו לקחת מידינו מנחת זכרון ברוח נדיבה וישלחנו באהבה וידידות. חסדי האיש הדגול מרבבה הזה עלו עתה על לבי ואמר אזכיר שמו לטוב לכל אחיה כשוכה טיבה —

אָרוּחַת נַעֲרֵי בְנֵי הַיְשִׁיבָה

לא כדרך כל העמים אשר ישחדו מכספם לבנות בתי חכמה ובתי מלאכה דרכי בני ישראל; כל העמים יכינו למען בני העניים המבקשים תורה, לחם ובגד וכל הנערים יחד יאכלו חלק כחלק בבוא עת הארוחה ובגדים אחדים ילבשו כלם ולא נכר איש לפני רעהו. אכן דרכי בני ישראל ומשפטיהם שונות מאוד, בן יעקב נכון בכל עת להושיע, אמנם רק בעת אשר ישמע קול קורא לעזרה, רק אז יכטרו נחומיו על האומלל אשר בתחנונים יבקש לחם חסד ולא ירבה מחשבות רבות אולי מרמה בפיו ובטנו לא תחסר, ורק למען מלא כסף אמתחתו יפרוש יד לעזרה, כי אם יפתח ידו לעשות צדקה וחסד, אך לא כן אם יקום איש ישר וחכם לב וישמיע נדבות למען בנות בתי מחסה לאביונים, בתי אוסף לידועי חולי ושבעי ימים אשר אולת ידם למצוא לחם חקם ויש את לבנו להשכיל לדל, אז אלה הרחמנים והגומלים חסד בכל עת ואשר בצדקתם יתהללו לא לבד כי יעמדו מנגד, כי אם ישימו מעקשים לרגליו ויקראו אחריו מלא כעל עובר תורות ומפר מנהגי אבותיו אשר הסכינו לעשות צדקות רבות בידיהם במקום רואים, ולא ישימו אל לבם כי צדקתם תחשב להם — לא לעתים רחוקות — לחטאה, כי בה יחזקו ידי גרפים לבל ישלחו במלאכה יריהם, ויאמצו ידי אנשי חנף להחזיק בתרמית ולהתאמר לננועים ומעונים למען יחמלו עליהם, והעניים והאביונים אשר כלמה תכסה פניהם להשמיע בחוץ קולם יגועו מולעפות רעב ואיש לא ישים לבו לחמלה עליהם, וכי יכבדו אכפס על האמללים אשר ההצלחה הסתירה פניה מהם, לשלח מפניהם רסן הבשת אשר רק כידה העז והכה לנהל את האדם בדרכי יושר לבל יעשה מדחה, ואך פרק איש עולה מעל צוארו ולא ידע בשת, לא יבצר ממנו לעשות כל תועבה ומזמה. וכדרכם את כל העניים כן דרכם גם את בני העניים אשר מהם תצא תורה. וכל איש אשר ראה בעיניו בני הישיבה ודרכיהם יעיר כרנע, כי צדקתי בדברי אלה, כי ככל האביונים כן גם נערי בני הישיבה אשר יאוספו אספה להנות כל היום בתורת ה' כבוד בית ישראל ומשוש תפארתם, נערי בני הישיבה אשר אליהם עיני כל העדה נשואות, כי מהם תצא תורה לכל העם, כי מהם מורי דת ודין ויושבי כסאות למשפט יצאו, נערי בני הישיבה אלה לא ימצאו להם חקם ושטלותם לעורם ככל האדם בכבוד, כי אם יצאו וישוטו ככל העיר מבית לבית למצוא מרף לנפשם. כי זה משפט הישיבה, כי יבוא אליה נער לבקש לקח או נטל עליו לבקש לו לחם בתחלה, ואחת היא אם רב כח לבו להבין בתורה או השמן לכבו ולא ידע עד מה עליו למצוא לו ימים! מבית לבית ילך וישאל בתחנונים: אולי תגדילו חסדכם את בן עני לתת לו ארוחה ליום אחד בשכוע? — אחד מכני הישיבה אוכל בביתנו — יענהו וילך לו אל בית אחר עדי ימצא את אשר יבקש, בדרך הזה יכינו להם הנערים מרף לנפשם, ודעת לנבון נקל, כי אחרי כל אלה לא עוד יבשו בשת והכלם לא ידעו לדבר שוא

ודבר כזב ולהצמיד הנף ולהכות איש את רעהו כלשון בקנאתו כו' על כי ארוחתו טובה מארוחתו וכי שם בן ישיבה נתן לחרפה ולקלסה בפי כל רואיהם, וגם בעיני ראש הישיבה ומנהליה נבזים הטה ושפלים, כי גם מהם לא נכחד, כי אך בתרמית וכזב ימצאו למו ארוחתם. אך לא רבים הטה המאשרים אשה אחרי כל העמל והכזו אשר ינחלו מרבה להכיל, ימצאו למו ארוחת תמיד בכל שבעת הימים, כי לאחד ימצאו אך ששה ולהשני חמשה וגם בארבעה או שלשה ימים בשבוע יחיו רבים, והנער אשר ארוחתו נתנה לו בכל ימי השבוע יתחשב למאשר בארץ ובו יקנאו רבים. וגם אני בין המאשרים נמנית, כי ראש הישיבה היה לא כלי, ואם כי לא מסתו האכילני כאב את בנו, בכל זאת הגדיל חסרו עמדי כאשר אמה, כי דבר טוב עלי כאזני אחדים ממודעיו והמה נתנו לי ארוחתי איש איש ביומו.

ב' — אמנם מה יעשו אלה האטללים אשר רק שלשה או ארבעה ימים נמצאו להם בהדרשם וראש הישיבה לא שם עליהם עין פקחה כאב על בניו, מה יעשו הטה בחימים אשר אין להם ימים? והאמנם יהיה כדבר הזה, כי ראש הישיבה אשר על שכמו נתנה המשרה להורות את תלמידיו דעת ותורה, יבדיל את האחד וישים עליו עין פקחה לתת לו את כל חפצו בעת אשר בטן האחרים תחסר? ואיך לא תפקחנה עיני המשגיחים ושומרי משמרת הבית לראות, כי הראש יעות משפט? — כזה וכזה תשאל אתה הקורא אשר מעורך לא ראית דרכי הישיבה ולא תדע משפטיה, לכן חכה נא לי רגע ואני אתאר בשרר אמת את הישיבה ואציג את הנערים אשר בה יתגוררו כמו חיים לפניך ואשמיעך כל אשר תחפוץ לדעת, ואולי עוד יותר מאשר תחפוץ.

ד

הישיבה

אהבת התורה ושנאת המלאכה אשר הכו שרשיהן עמוק עמוק על תלמי לכב היהודים בני ארצי, הולידו את הישיבות ברוב ערי מושבותיהם; הכבוד הגדול אשר אליו יקוה איש יהודי בתאות נפש ואשר יתן לו ידים ופח להלחם את העני והמחסור אשר ילווהו אל כל אשה ילד, מיום יוכל בשמחה בתופים ומחולות ואחריו רב אדם יטשך לשיש אתו משוש ביום שמחת לבו, עד אשר יובילוהו אל בית עולמו, הכבוד הגדול והאחד אשר יקח לבו ואשה יעודהו כל עוד רוח חיים באפו ויתן לו מהלכים באנשים, הוא כבוד התורה, לא ככבוד אבות כבירי לח ושלוו עולם יתימר, לא אוצרות הזהב אשר אצרו אבותיו ינחווהו לפני גדולים, רק באבות יודעי תורה יתפאה, וכרבות כחו בתורה כן גדול ונכבד הנהו בעיניו כל רואיו. וגם האיש אשר לבו צפון משכל ולא דעת לו בתורה גם הוא לא ירף מרדוף אחרי הכבוד הגדול הזה, כי ידע נאמנה כי ישיגנו אחרי אשר יחנך לבניו על דרכי התורה, ואם בן אין לו יקח לכנותיו אנשים יודעי תורה וככבודם יתימר.

התורה רק התורה היא האכזר הפנה לכל מחשבותיהם תאותיהם ויצרו לכם
רק בה ימצאו כבוד ועז מנוחה ונחמה ולכן למאיש ועד אשה למזקן ועד נערה
כלם ירדפו לבקש דבר ה'! — — — — —
שום אל לבך אתה הקורא, מה חפץ לב נער עברי? האם ילך לבו אחר
עבודה ומלאכה הנותנת חיים לבעליהן, או ירום ונשא בהלך נפשו ללכת להקשיב
לקח בכתי החכמה למען עשות שם כשם החכמים בארץ? או יבחר לו לצאת
לקרב ומלחמה למען ינחל כבוד גבורים? — לא זאת! אך לגבור חיילים בתורה
ולהביא לכב חכמה בדת ודין כל חפץ נפשו, ואם גם תעלינה תקותיו אבר
ותעבורנה חק, אז תושיבנה אותה לא את מלכים לכסא רק על כסא רב ומורה
הוראה בישראל — כבוד גדול ומאוד נעלה! — — — — —
מה הגה הרגשות אשר תמצאנה קן למו בכתי נפש נערה עבריה ומה המה
מאויי לבה? האם לבתי שמחה מקום יתאספו המון עליונים לצאת במחול משחקים
ולהתהדר לפני בחורי חמד ווליכוח עשתנותיה? או תעדה עדי וגאון ותצא לשוח
שלובת זרע את בחירה רצתה נפשה בו בהלך נפשה? או אולי אחבה וידידות
להבחור אשר לקח לכבה בחן שפתיו יהגה לבה? — לא אחת מאלה! רגשות
כאלה לא תעלינה על לב ולא תמצאנה מסלות בכתי נפש עלמה עבריה אשר
תשב בביתה ואבותיה עקבותיה ישמרו ולא רק אבותיה כי אם גם כל יודעיה
יבישו יתכוננו בכל מצעדי רגלה פן תעשה מדחה, כי רחמנים המה בני ישראל
וכאב על בנו, כן ירחם איש איש גם על בנים זרים וישים עיניו על כל דרכיהם.
והיעמוד לב עלמה לדבר את עלם זר או לשאת עיניה עליו אחרי אשר הוא
עון פלילים, ואבותיה — ומה גם אחיה בני יעקב — לא יאכו סלוח לה?!
חלילה חלילה לבת ישראל לבוא כסוד עליונים או לצאת לשוח, או אף לדבר
דבר את גבר, כי זמה היא! בבית תשב כצפור בכלוב עדי יבוא גואל לה! אך
מה תעשה בשנתה בחדרה גלמודה כל היום? האם תשלח בכשור ידיה או סדין
תעשינה כסיה? — אך לא! בנות ישראל כבני ישראל לא תאחננה מלאכה
ועטל כפים! הן לא קצרה יד ה' מהושיע לאיש אשר בחר בו אף אם בעצלתים
יחבק ידים, ואם ה' הסתיר פנים מאיש, אז מארתו רובצת בבית ולא יועיל לו
אף אם כחמור יסכול על כתף ויעבוד עבודה כל היום, ומדוע תעמול להכל?!
לכן בחבוק ידים תשב ותחשב מחשבות! ומהשבותיה מה הגה? — עוד מעט
יבוא גואלי כחור מעם ברוב חכמתו ותורתו הוא יקחני אחד כבוד ויושיבני
אתו לכסא כס הרבנות, הוא יהיה רב ואני אשת הרב אהיה ואנחל
כבוד עד כלי די כשכתי את רעותי בבית התפלה בעזרת הנשים! בנים אוליך
ויהיו למורי הוראה ביעקב! דור יודע תורה מחלצי יצא! — — — — —
— מה תשאל נפש אם בישראל? האם לעדות גאון וגכה בשנתה כמרכבה
מרקדה? או למצוא חן בעיני זרים? — לא זאת! רק בנים יודעי דת ודין, חתנים
תופשי תורה לבנותיה, זאת כל חפצה וזאת חבקש מאלהי ישעה, וגם בשבעותיה
ונדריה עליה תשא רק את התורה על שפתיה — כה יתן לי ה' בן יודע תורה
כה אזכה לגדל את בני לתורה! — ישמע מפי כל היום — — — — —

התורה רק התורה תמלא כל חדרי לב בן יעקב; למענה יעבוד עבודתו עבודת עבד, בגללה יחיה ובעבודה ימות, כי היא האחת אשר לא הפרה את בריתה ואשר התהלכה אתו באחות בצרה ותלוהו לכל ארצות נדודיו, כימים עברו, ימי השך ואפלה. עת אשר חכמת ישראל היתה לנידה ותועיל לתותו לעורר עליו חמת מקנאיו ומנדיו אשר ישנו למצוא לו עון לשנא, ודעתו היתה לו לראשית המאת, כי כקוסם קסם וכורת ברית את מלך בלהות היה בעיני הפראים ויגירוהו על ידי חרב נוקמת נקם ברית ואמונה, בעת אשר עשרו היה שמור לו לרעתו למשוך עליו עיני בני בליעל, רודפי בצע מעשקות השואפים למצוא הון אשר לא עמלו בו ויחמסו עליו מזמות לנבל שמו למען יכריתוהו מן הארץ ותמצא ידם חילו, בעת הזאת, עת צרה ליעקב, עת אשר צרים ואויבים בנפש כתרואו מסביב מבלי תת לו חניגה ובכל הארץ ובכל הנוים לא מצא מנחם ומרחם, גואל ומושיע — בעת הזאת היתה התורה נחמתו וישועתו, מחזקת בכריתו ומחזקת את לבבו לבל תרפיגה ידיו ולבל יאמר נואש, והיפלא איפוא אם יזכור לה את רוב חסדיה אתו בכל ארצות נדודיו בשנים עברו ואת חסדיה אתו גם היום בארצות אשר עוד לא הונח לו מאויביו הרבים והעצומים, אשר לא השיבו עוד את החרב הנוקמת אל תערה, וקסתם בימינם תוסיף להפליא מכותיו חדשים לבקרים? . . . זאת לא יפלא בעיני כל משכיל על דבר כאשר לא יפלא בעיני אף אני, אך על זאת יתפלאו אנשי לבב היודעים עת ומשפט למעשי בני איש וישאלו במנוד ראש ותמהון: האמנם יהיה כדבר הזה, כי אלה האוהבים שערי ציון, המוקירים את התורה מכל הפץ והמתירים בכבודה לא ישימו אל לבם לתת לה כבוד ולרומם קרן המחזיקים בכריתה? אך לא ידעו ולא יבינו, כי ימירו כבודה בקלון בתתם את נושאי דגלה לשמצה וקלסה? ואיכה לא תפקחנה עיניהם לראות, כי לא לצדקה תחשב להם נדבת לבם בפרשם מלחמם להנערים השוקדים על דלתות בתי הישיבות כבנו ושאמם נפש? — אמנם אני לא אתמה ולא אתפלא, כי תכנתי רוח העם הזה ואראה כי רוב מעשיו תהו (אולי היו תלאותיו במעל הזה כי מסבו בקרבו רוח עושים לבל ידע את משפט עתו וחשבון מעשיו) כי מצות אנשים מלמדה המה, ומבלי פקוח עינים יאחו בדרכים אשר בהן דרכו ראשונים, אבותיו החזיקו בידי תופשי התורה לכן יעשה כן גם הוא, לא מחפץ לבו ומעלות רוחו רק מאשר כי כן עשו אבותיו ולבל יתראה כמסיג גבול עולם, ובכל זאת יתברך בלבו — גם ישמיע זאת לא לעתים רחוקות בקהל — כי אין קצה לצדקותיו אשר יעשה את בני העניים בפרשו מלחמו להם אף אם לא בעין טובה וברוח רצון יתן חלקם. וגם ראשי העדה ומנהליה כרובם לא טובים המה מכל בני עדתם, כי גם המת רק אל הכבוד להקרא בשם ראש ומנהיג, או למען למצוא שכר פעולתם יעשו מעשיהם זר מעשיהם ולא לנהל את צאן מרעיתם על מכועי מים ומנוחות שאננות בדעת ומשפט . . . ובכן יתעו צעירי הצאן איש לעברו בלי מורה לצדק ומנהל בלב מתנה ויתהלכו כאשר יתהלכו: בארחות עקלקלות, בדרכים לא סלולות ודרך אמת מהם נסתרה, וכאשר יגדלו ויבואו בשנים ויהיו גם המה למורי דרך, אז יתעו כאשר תעו יתעו

כאשר שגו המה בימי נדודם . . . או יבחרו למו דרכים חדשים ויאבדו דרך
עמם, כי יאנפו כמוריהם ללא-צדק ולא-חכמה ויהפכו לאויבים להם . . .
וכל עמל אנשי-הרוח אשר נדבם לבם לה ש כ י ל להטיב מצב אחיהם עלה
בתהו, כי המה כאחת: מנהג אבותינו תורה היא! הזהרו בכני עניים שמהם תצא
תורה! ומי ישיכם מדרכם? אמנם כן עניתי אף אני חלקי אחרי רואי כל אלה:
הזהרו מבני עניים כאלה שמהם תצא תורה וידיה על ראשה!!

בני עניים שמהם תצא תורה

כשובי מבית הראש שבתי אל הישיבה ואבקש לי ספר להגות בו אך לא
מצאתי, כי הספרים הרבים הנמצאים שמה סגורים על מסגר בארונות ורק ראש
הישיבה והמשגיח יקחו מהם ולהנערים לא ינתן ספר. כי אם מכספם יקנו להם
ספריהם ויביאום אתם כנואם אל הישיבה, ואלה אשר קצרה ידם מקנות להם
ספר ישלמו לרעהים אגרות אחדות ויהנו אתם יחד. בעודני עושה הנה והנה
לבקש לי ספר נגיש אלי נער אחד ויאמר: הלא גמרא תבקש לך, הכה את
שכרי ונהנה יחד —

אני לא הסכנתי להגות את איש בספר אחד ויש את נפשי לקחת לי
ספר למעני — עניתיו כי יראתי להגות אתו יחד סן יראה כי קצרה בינתי
מהבין בגמרא.

פדרוני! איך לא תבוש בשת לבקש שכר ספרך? הלא לבך טפש
כחלב ועליך לשחד מכספך להנער אשר ישפיל כבודו להגות אתך בספר אחד,
כי אולי יגונב אליך דבר מה ותקח אזנך שמץ דעת — קרא נער רם-הקומה
ודל-הכשר ועיניו מעופפות בחוריהן; כעיני צפעוני בנשתו אלינו כגבה-הרוח.
פני הנער הדובר כי אדמו כדם כי נכלם מדבריו, ובכל זאת התאמץ ויקרא: גם
לי לבב כמוד —

לך לב כמוני? — קרא הנער אשר הכליטו בקצה וגאון — לך? הוי
נבער מדעת! מדחציף כולי האי שמע מינה ממור הוא —

והקורא לחברו ממור יורד עמו עד לחייו — נתן בקולו נער כבן שבע
עשרה שנה אשר נגש לקול הקריאה וימרוש לחיי הנער המתקצף.
מה לי ולך? — קרא הנער המכה בחמה אך גם ביראה — האם שקר
דברתי, כי פקדת עלי את עוני? —

ואת מי תניד מליס? — ענה הנער המתעבר על ריב לא לו — הלא
כמוד כמורו לב אחד לכם ולא נופל הוא ממך, ומדוע תחרפהו על לא דבר? —
שקר הדבר! לבי ראה חכמה הרבה יתר גם ממך ולשווא תעמוד לימינה

כי כלם יגידו פה אחד כי רבה חכמתי אלה פעמים מחכמתו —

שים מחסום לפיך פן אמלאהו בגללי צ . . . הבהמה! —
לשווא תכטח בגבורת ימינך, כי אם תוסיף להראותני נחת ירך אקרא
עליך חמס כאוני המשגיח וייסרך על זדון לבך —

— להכות אותי בלשון תבקש? שמעו שמעו כל הנערים, המלשין הזה
יאמר להכות אותי בלשון! —
— העזובי נודע מאז למלשין! אך אל תשת לכך אליו, כי אנחנו נסכל
עצתו, כי נכזיבנו ואז יפקוד עליו המשגיח אפו על כי העז פניו לדבר שקרים
באזניו — קראו נערים אחדים פה אחד.
— גם אתם תעזרו לרעה — קרא העזובי — הלא המניף ידו על רעהו
נקרא רשע והוא הכני לחי ולי הצדקה לקרוא עליו חמס —
— ריבך ריב את רעך אך להמשיג סוד אל תגל — ענה אחד מהנערים.
— אך הוא חזק ממני ולא אוכל לו —
— אמנם הצדק אתו, כי מדוע הכלמת את הפדרוני והוא לא עשה
לך רעה? —
— הלא אמת דברתי כי עול-לב הוא ולא יכין עד מה וגם רבנו השביע
פעמים רבות כדברים האלה —
— לרבנו הצדקה לשפוט כהעולה על רוחו אך מי נתן לך הכח
להכלים רעך? —
— אבל אני אקרא בלי השך ואמר לכל, כי הוא נבער מדעת לכל נשא
אנחנו את חרפתו, הן לחרפה וכלמה תחשב לנו להתחשב כרעיו וחבריו, כי כל
איש אשר יראה אותו יאמר: אכן כל הנערים הנמצאים בישיבת מנחם נבערים
מדעת המה כמוהו ויתן חרפה על כל הישיבה, המעט מכם לעג בני ישיבת
יעקב אשר ילעינו לנו בשאט נפש ויאמרו כי ישיבתנו חדר ולא ישיבה
היא? הלא עלינו המצוה להרחיק כל נבער מדעת מנבולינו למען לא נבוש
בהם — כל הנערים החרישו ולא ענו דבר, כי העתיר עליהם דבריו והנער הנכלם
נאנח וישב אחר, נחומי נכמרו עליו לכן נגשתי אליו ואמר: הנני לשבת אתך
יחד ומחיר ספרך אתן כאשר תשת עלי כי מצאת חן בעיני, גם למען הרעים את
שונאך כי גאה וגאון שנאתי — הנער הביט בי כתודה ואהבה ויאמר: לא אקח
מידך כל מאום אם אך תאבה להנות אתי יחד —
— אבל אני אשלם לך בכסף מלא כי גם חכמתי לא רבה היא ואין לי כל
צדקה לקחת מידך מתנת חנם — הנער השתאה מאד לדברי ויאמר: בפעם
הראשונה אשמע מפי נער כי יתן תורה כי לא רבה תבונתו אבל כל אלה הנערים
יתפארו ויתנשאו איש על רעהו לאמר אני גדול ממך ולא כפי שכלם יתהללה,
לכן אהבך כאח ונהיה חברים אם תחפוץ —
— בכל לכבי — עניתו ונשב אל השלחן, הנער שם עיניו בספר אשר
לפניו אך תחת הגות בו החל לדבר אתי בקול דממה וישאלני לשמי ולעירי
ואני עניתו כי מעיר אשדות הנני וכי שמי יוסף —
— גם שמי יוסף — ענני — אך מעתה לא תקרא עוד בשמך יוסף כי
אם בשם האשדותי כאשר יכנו אותי בשם פדרוני מאשר כי מעיר פדרון
הנני, כי לא בשמותם רק על שם עיר מולדתם יקראו פה הנערים —
— מדוע ישנאך הנער אשר הכלימך? — שאלתיו.

— מי? העוזבי? הוא איש רע הלב ובליעל כנלב; בעת אשר יחסר לחמו —
כי הוא לא ידע שבכה כנלב — יבוא אלי וידבר תחנונים עדי אעניק מפתי
לו ועד ארגיעה ישכח טובה ומלא פני קלון, וכן יעשה לכל הנערים הקטנים
ממנו, אך עתה ירב כעסו עמדי על כי לא מלאתי חפצו להעניק לו מלחמי
כאשר בקש מידי היום כבקר, כי כחתי לתתו לנער אשר שלם לי בכסף מלא
מחירו מתת אותו להכלב הזה חנם, ולכן ישמור עברתו לי וימצא עלי תנאות
לבוא אתי בריב למען יבני לחי, אך אני לא אשיב לחורפי דבר ולכן יחרה אפו
כי עוד הרבה יתר, אלם להכות אותי לא יזיד במסר קראתי לריב —
— אמנם האם יעשה איש איש הישר בעיניו ואין מפגיע? ומדוע לא
יתאוננו הנערים המפלים רע כאזני הראשי, או המשגיח ויפקוד על המפלים את
עונם על עצמותם? —
— ראה אראה כי בפעם הראשונה הצנת כפות רגליך בנית הישיבה, כי
לולא זאת כי אז ידעת דרכיה ומשפטיה —
— אמת הדבר כי מעודי לא הייתי עוד כישובה ואת אשר אחזה לי עתה,
לא טוב עשיתי גם הפעם כי באתי הנה —
— מה זה תבענה שפתיך? — קרא הנער בתמהון — האם תנחם על כי
באת הנה לשמוע בלמודים? האם הכבוד הגדול להמנות בין תופשי התורה
כאל נחשב בעיניך? השמר לך ושמור פתחי פך לכל תשמיע כזאת באזני יתר
הנערים פן יבולע לך, כי תהיה לחרפה ולדראון לכלם —
— לא בלמודים נעלה נפשי רק אירא פן אהי גם אנכי מטרה לחצי —
על אשר ירדפני חנם —
— האתה תירא מפניהם? רב לך התל ביי —
— ואיך לא אירא מפניהם? הן עין בעין אראה, כי איש זרע ימשול פה
כאין מכלים דבר וגם אתה תפחד ותשמע חרפתך ולא תשיב לחורפך דבר,
ובמה נופל אתה ממני, או במה גדול כחי מכחך? —
— זאת תבין מלבך כי לא כגודלי גודלך ומדוע תתחפש כמו לא תבין
עד מה? —
— חי נפשו כי לא אבין למליך, השמיעני דבר ברור למען אדע כמה כחי
גדול ולא אירא מפחד —
— זאת תדע אתה יותר ממני — ענה הנער בתלונה — ומדוע תתנקש
בנפשי להוציא מפי דבר אשר אירא להעביר על דל שפתי פן ישמע המורה
ויבולע לי? הטוב לך כי אגוש בחרפה מהישיבה? —
— חלילה חלילה לי מזאת — עניתו ברנש כי החילותי להבין אל מה
ירומזן מליו — אל תחשוב עלי דבר בליעל כזה כי כורה אני שוחה עליך, הן
גם לאיש ריב לא אמור ולא אעשה רעה ומה גם לאיש אשר לא נגע בי לרעה
מעודו, אך האמינה לי, בנפשי נשבעתי, כי דרכי הישיבה נעלמו ממני ולכן
הרבתי חקור עד הנה, גם לא אוכל האמין כי המורה יאמס אזנו גם אם אתה
תקרא חמס כאזניו על מציקך —

— מי הגיד לך כי הוא לא יטה און לקול שאגתי? לוא התאוננתי רע באזניו ידעתי נאמנה כי בא כמשפט את רודפי חנם אך אני לא אעשה זאת —
— ומדוע לא תעשה זאת? —
— כי כל הנערים ירדפוני וישנאוני כי כמלשין אחיה בעיניהם, ומה גם כי אדע מראש כי גם עלי יפקוד אפו כי לא מתמיד אני וגם לא נתתי... —
— מה זה מתמיד? — שאלתיו בראותי כי עצר פתאום כמלים.
— הגם זאת לא תדע? המרם תדע כי כל הנערים אשר ירכו הנות כיום ובלילה בשם מתמידים יקראו וכי המה נכבדים בעיני המורה וראשי העדה ועליהם ידאגו לתת להם ארוחה טובה בכבוד וכל דבריהם נשמעים? לוא הייתי מתמיד כי אז היה גם חלקי שמן ולא יראתי את איש אך אני ככל הנערים הנני וכל הנערים אשר לא יקראו בשם מתמידים כאל נחשנו בעיני ראשי הישיבה ואף אם יגועו ברעב לא ישימו עליהם לב, והמורה ישנאם בתכלית שנאה. הן! לא כן היה לפני ארבע שנים בעת אשר רבי שמואל יצחקי היה המורה הימים הראשונים היו טובים מאלה לבני הישיבה כי רבי שמואל אהב את כל הנערים כאב את בניו וידאג להם לא כן עתה —
— האם תמצא בבית הזה יותר מארבע שנים כי עוד זכור תזכור את המורה אשר היה לפנים בבית הזה? —
— לא כי רק שנה אחת אני פה אך לשמע און שמעתי תהלת רבי שמואל תצא מפי כל הנערים אשר ידעוהו מנים אל פנים, ובעיני לא ראיתי את הימים הטובים האלה —
— ואיה רבי שמואל כעת? —
— הוא יושב בכיתו ומעמל רעיתו יראה ישבע, כי הוא אשת חיל וטובת לב מאין כמוה —
— ומדוע הסירו אותו ממשמרתו? האם לא רבה חכמתו בתורה כחכמת המורה הזה? —
— חכמתו רבה אלה אלפים ורבו רבבות פעמים מחכמת המורה הזה וכל יודעיו אהבוהו מאוד, ולא עלה על לב איש להסירו מפקודתו אבל חוק יצא מטעם הממשלה כי ילמדו את נערי בני הישיבה דעת לשון וספר, ותהי עת צרה להישיבה כי באו ערלים אל מקום הקדוש ללמד את הנערים שפת הנכרום, ואף כי ראשי העדה ומנהליה עמדו בפרץ לגדור בעד הרעה הזאת ויטו בשחד את לב שנים מהמורים לכל יבואו אל המקום הקדוש לטמאו בספרים טמאים ותברכו בלבם כי שלום יהיה להבית וליושבו, אך שמחתם היתה עד ארגיעה כי המורה השלישי אשר לתרפת עם ישראל ולבנות משפחתו מקרב בית ישראל יצא הוא הכביר לנו משמוע בקול הראשים כי טוב בעיני להסיר את נערי בני הישיבה מאחרי הגמרא מקחת לפר נפשם ולמרות רצון כל העדה ולמורת רוח המורים השנים בא כפעם בפעם אל הישיבה וישפוך עזו אפו על המנהיגים ועל המורה על כי לא ישימו לב אל מצות המלך ויתנם כמורדים במלך המנהלים

והמורה חלו ורגזו מפניו ולא שנו אחרי דברו ויועצו לבחור עשרים מן הנערים
ללמדם ספר ולשון העם. אך הנערים ככו ויתחננו לבלתי תת אותם בידי המשחית
הזה ויבחרו לעזוב את הישיבה משמוע בקול מסית ומדיח. ודבר המסית עליהם
חזקה. למדו לדעת לשון וספר ואם אין אסגיר את הישיבה על מסגר" וגם שני
המורים אשר כתחלה לא שטו לבם לדבר הזה גם המה באו לחזק דברו. כי יראו
מפניו מן יכם כלשון לפני שרי המלך. ומנהלי הישיבה היו כאוכדי עצות ימים
אחדים, עד אשר בא רוח עצה בלכב אחד מהנערים הגדולים ויגידה להמורה
ותישר בעיניו מאוד. וזאת היא העצה היעוצה: כל הנערים יעמדו למבחן והיה
הנער אשר יצלח להיות תופש תורה הוא יהיה נקי ולא ישמע שפה נכרית. והנער
אשר צפון לבו משכל ינתן על ידי המסית. עצתו ישרה כעצת איש אלהים גם
בעיני המנהלים וכן עשו ותשב המנוחה אל הישיבה ימים אחדים, כי הנערים
אשר לקחו לקח בשפת הארץ, אף כי בושו גם חפרו מאוד כי יתר הנערים הכלימום
בכל עת ויקראו בשטם בשם גוים. ככל זאת לא מרו את פי המנהלים מדאגה
מדבר מן יגרשו מהסתפח כנחלת הישיבה. כה עברו ירחים אחדים עד אשר באו
ימי הבחינה ויבוא שר גדול לראות בעיניו אם הצליחו המורים להביא דעת בלב
הנערים ולא ישרו בעיניו, ויסוב פניו אל המורה רבי שמואל ויאמר בשאט נפשו:
הן תתפארו כי לכם לב חכמה וכי לכם חלק ה' בנינה שכס יתר על כל עמי
הארצות ואיה חכמתכם? אין גם אחד מהנערים יודע עד מה! בושו והכלמו! —
רבי שמואל רביט בפני השר ביראה וכאלם לא פתח פיו כי לא הבין עד מה,
ומאין ידע איש מהר לב וירא אלהים כמוהו שפת הערלים? והשר הסב פניו אל
המורה העברי ויאמר: ומה תשיב אתה על תוכחתי, הן אתה תלחם בכל עת
מלחמת אחיך ותתנם לאנשי-לב ואיה פיך? —

— כדברי כן הוא — ענה המסית — בדעתי החזקתי ולא ארפנה כי להיהודים
לב להשכיל, אך אל אלה אל תשים לב, כי המה פליטי הישיבה, כי את הנערים
אשר נח להם להבין בנטרא אותם לא יתנו ללמוד לשון וספר רק את הנכערים
מדעת יתנו על ידינו ומה הוכח תיכיה מהם? —

— מה זה תשמענה אזני! — קרא השר כחמה אפו — הנקלה בעיניהם
מצות המלך? הכשחוק להם הפקודה אשר יצאה בדבר מלכות כי ילמדו את
תופשי התורה שפת המדינה? ! הוי ממרים! — הוסיף לקרוא בקול גדול בשומו
פניו אל רבי שמואל — הכהתל באכר אשר תונו עשרת מונים ביום תחתלו
במלך ופקודתו? ! הנישה עצמותיך ואדעה, ואם אין אני פי מלך אשמור ואשים
חותם צר על דלתי הישיבה! — רבי שמואל נבהת מפניו וידום כי לא ידע דבר
והשר התקצף והתגעש וירקע ברנליו ויקרא בקול גדול בחמתו: מדוע תחשה
ולא תענני? הראש כלב אני כי אקרא בקול ואתה תחריש ותדום? ! —

— סלח נא לו אדוני — ענה המסית — כי הוא לא יבין שפתך ולא ידע
את אשר תדבר ואיך יענה אותך דבר? —

— ומדוע ישימו איש נכער מדעת לראש? אחת דברתי ולא אישנה או
יסירו אותו ממשמרתו ופקודתו יקח אחר, איש אשר ידע דבה או ישלחו את

הצאן וחכקף האלה — בדברו הורה באצבעו על בני הנעורים — איש לביתו —
כה דבר השר ויפן ויצא בחרי אף.

ראשי העדה כשמעם כזאת נבהלו ופניהם נפלו מאוד. בני אמרו קץ
הישיבה בא. אך רבי שמואל הרביע הוחם באמרו: אל תפחדו ואל תחתו אחי,
כי ה' יהיה בעוזינו וחפצנו ביהיגנו יצליח. ועצתי אמונה לכם כי תקראו עצרה
לחנעין כדת מה לעשות וגם את המורה העברי תקראו אל האספה ותנו לו כבוד
והוא יהיה בעוזריכם. בני אף על פי שחטא ישראל הוא ולא יעזבונו בעת צר —
ראשי העדה שמעו בקולו וישלחו לקרוא עצרה וגם את המורה בתוכם ועל פי
עצתו הסירו את רבי שמואל מתחת עזר ראש להישיבה וישימו אחר תחתיו. הוא
המורה אשר יורנו בעת כי הוא היה פקיד בבית הרצים בסוסים לקנות את
הסוסים ולהביש בעין פקוחה על העבדים כי יעשו מלאכתם באמונה ולכן ידע
לדבר כן בשפת הארץ ולפנים לקח גם הוא לקח בהישיבה הזאת. ובכך בא
מאחרי הסוסים לדעות בעדו צאן יעקב. אמנם בדרכו את הסוסים כן דרכו גם
את הנערים. כסוסים נחשבו נערי בני הישיבה בעיניו. ורק שני הנערים המתמידים
יחשבו בעיניו כתופשי תורה —

האם להמתמידים ישוב מאוד ותקנא בהם מדוע לא תהיה גם אתה
כאחד מהם? — האנכי אהיה מתמיד? אני? ומה אועיל לי אף אם ארבה הנות, הלא
קצרה בינתי מהבין את אשר לפני? גם לא אוכל ולא אוכה לשבת כל היום ואשמורה
בלילה להנות כנמרא כי לא הסכנתי כאלה —

האם ששבע אני כי ארכה עמל ויגיעת נפש להכל ירחים אחרים מבלי
כל שכר לעמלי? לוא האמינו בני כדנע או נחפכתי היום לאיש אחר. אך
ודעתי נאמנה כי המה לא יאמינו לי לכן לא אוכה ולא אחפוץ להיות מתמיד —
אבל אני אוכה ואחפוץ להמנות את המתמידים —

אתה? ולמה לך כל העמל הזה! האם יחסר לחמך? או תבקש עזרה
מעקת אויב? הלא ארוחה טובה נתונה לך לכל ימי השבוע ורכנו וקיבך באהבה
ויהיה עליך סתרה ומה לך עוד? —

אבל נפשי אותה להרבות לקח למען תרבו חכמתי ואהיה גם אני רב
או מורה ברבות הימים —

האתה תהיה רב? — קרא בקול שחוק — האתה תצליח להורות דע?
הנקלה זאת בעיניך להיות רב. הלא רק אחד ממאה מהחכמים הגדולים ימצאו
למו משמרת רב, ואיה איפו יקחו כל אלה אשר כביר כח לכם בתורה ערים

לשבת כס בתור רב ומוחה? התאמר בלבך כי אלה המתמידים יקוו לחיות רבנים
יטורים, או תשחק תלעיג לי? —

— ולמה ילמדו המה בתאוות נפש אם לא יקוו למצוא משמרת רב? —
— המה ירכו הגות למען מצוא חן בעיני המורה והמנהלים ויתנו למו
ארוחה טובה ולמען יקחם אחד מהעשירים אחר כבוד להתחתן בהם, כי המה
כלם כבר כאו בשנים ויתאו ל... — הוא הוציא מפיו דבר נבלה אשר
לא שמעתי כמותו מיום עזבי את החזן, ואף כי לא בפעם הראשונה הקשבת
לקח טוב כזה, כי כבר שמעתי כאלה רבות מפי הנערים השובבים בעיר
אשרות ומפי החזן ועוזריו, בכל זאת נעותי משמוע כזאת בבית ה' מפי נער
תופש תורה בהביטו בנמרא, כי הוא לא הסיר עיניו אף רגע מהגמרא בעת
דברו אתי ואביט בפניו בשמטון ותמהון. אכן הוא גם הוא הכיט בפני כמשתאה
ויאמר: מה זה תביט בי בתמהון? —

— האמת אניד לך ולא אכחד, כי לא קויתי לשמוע דברי נבלה כאלה,
אשר רק בטערוות פריצים ישמענו פה בבית ה'. גם פליאה דעת ממני איפו
שמעת אתה דברים כאלה? —

— כאלה וכאלה תשמענה אזניך פה ולא תוסיף להתפלאות בי — ענני כמנחת
לב — אך מה אוסיף לדבר אליך? שור נא הנה ואחרת תדבר — ובדברו הורה באצבעו
על הספר אשר לפניו — קרא נא את הכתוב בספר הזה ואז תראה ותדע מאין אדע
את הדברים האלה — שמתי עיני בספר ואקרא: אמר ליה רבי חייא לברתיה...
כוורא כחדא ידא... ומרגניתא כחדא... אני לא אבין פשר דבר — עניתו.
קרא נא דברי רש"י ותבין פשר דבר — עשיתי כדרכו וחדשות לא
פללתי ראו עיני ואומר: בעיני יפלא הדבר! — מאי ק"ל ומהו האסאף הכוזב
דברים כאלה ימצאו לאלפים ולרבבות בהגמרא — ענני כמנצח — ואם
תחפוץ אראך את כלם —

— האם למדת כל הספרים האלה, כי תדע את כל דבריתם? —

— לא זאת! רעי הראו לי את הדברים כאשר אראך אותם אני, כי כל
נער יחפוש חפש מחופש בכל ספר, וכאשר ימצא דבר כזה יראהו לרעהו וכבן
נודעים לנו כל הדברים, אמנם עתה לא תתפלא עוד בשמעך מפי דברים כאלה
אחרי אשר גם חכמינו דברו בכמואלה? — אני החרשתי כי לא מצאתי מענה לענות
אותו על דבריו והוא הוסיף לדבר: הוא אשר דברתי, לא למען השיג משרת
הרבנות והגו המתמידים כשום לב ומה לך לצאת בעקבותיהם? ראה דרכי וחסם,
הן לי לא נתנה ארוחה טובה ורק חמשה ימים בשבוע מצאתי ונכלל זאת לא
נפתה לבי להיות מתמיד לחסר נפשי משנה —

— ומה תעשה בהימים אשר לא תנתן לך ארוחה? מאין יבוא לחמך? —

— הן לא מתי עד הנה אף פעם אחת ברעב — ענה בשחוק — האם
רחל, תחיה עד מאה ועשרים שנה תדאג לנו כי היא תסוכב על פגזי נדיבים
ותקבץ לחם זכסף טאת כל איש אשר ירבונו לבנו ותתן לכל נער אשה יחסר לחמו
לחם ושחים או שלש אנורות, וכאחבע אנורות יתרו בידי מחיזים אשר יתנו

לי ארוחה, כי רק ארוחת הצהרים נאכל בית איש יומו ולא ארוחת הבקר והערב ינתן לנו פת לחם ואנורה או שתים איש איש כפי נדבת לבו, ואלה האנורות אקבץ על ידי ולפעמים כאשר אוכל לשבעה בצהרים לא ארעב בערב ואתן גם את לחמי בכסף, כן יעשו כל הנערים וגם אתה עשה כדבר הזה, אמור כי לא תחפוץ לבוא כלילה לאכול ארוחת הערב ויתנו לך אנורות כסף ותקנה לך מטעמים בבית ישרה האלמנה כאשר תאוו נפשך —

— האם בכסף תמכור ישרה האלמנה את מטעמיה לבני הישיבה? אבל היא אמרה לי כי תתן ארוחת הבקר לכל בני הישיבה והאמנתי כי תתן כלי כל מחיר — כדבריה כן הוא; היא תתן לכל הנערים אשר יביאו כספם או ערבוץ בידם — עתה אנינה למה שחק המורה באמרו לי "בן ישרה האלמנה היא אשה טובה ותתן ארוחה לכל בני הישיבה" כי רק במחיר תתן ואני אמרתי בלבי כי היא אשה רבת צדקות וחסד —

— האם אשה אלמנה ועניה כמוה תרבה צדקות? ואיה איפו תקח להשביע את כל בני הישיבה כלי כל מחיר? —
 — אני לא ידעתי כי היא אשה עניה ולא בינותי ברבריה —
 — התלך אתי בערב הזה לאכול בכיתה ארוחת הערב? —
 — לא כי אל האיש הנותן ארוחת ביום הזה אלך —
 — אבל מחר תבקש כי יתנו לך לחם וכסף ויחד נאכל בבית ישרה האלמנה, האין זאת? —

— האם משוגע אני כי אמיר את הארוחה הטובה בשתים או שלש אנורות? והאם תתן לי ישרה האלמנה ארוחה טובה במחיר האנורות כהארוחה אשר אמצא שמה? —
 — אמנם הלא כה יעשו כל הנערים, כלם יקחו להם לחם ושתים או שלש אנורות —

— ומה יעשו את הכסף? —
 — אלה אשר ימצאו חפץ בכסף יאכלו את הלחם לבדו ואת הכסף ישימו בכליהם למשמרת, ואלה אשר נבחרו בעיניהם מאכל תאוו יתנו גם את הלחם בכסף ויקנו לביבות חמאה ודבש בכית ישרה האלמנה, ובעיניך תראה איך יפדוץ פה מסחר הלחם בין הערבים ויעלה למעלה ראש — בין בה זכה רד היום ועת תפלת המנחה הגיעה, או עזבו הנערים אשר ישבו בעזרת האנשים את מקומם ויתאספו לעזרת הנשים, כי כל היום מלאו הנערים את שתי העזרות וגם את התא אשר בצד בית התפלה מפה לפה ורק בעת התפלה נקבצו ובאו כלם לעזרת הנשים ואז החל המסחר...

בין הערבים

מחזה נפלא מאוד ראתה עין האיש אשר בפעם הראשונה דרכה רגלו על סף עזרת הנשים בבית הישיבה; לבית אספת סוחרים נהפך הכותל כהנע: הנערים אשר לחם או כסף לחם ושלחו במסחר ידיהם, ואלה אשר לא לחם

ולא כסף לחם שלחו בגנבה ידוהם, והיותר אשר גם במסחור גם בגנבה נעלה
נפשם ישבו וישוחחו איש את רעהו ויספרו גוראות ונפלאות משודדים, ענקים
ובני ענקים, ממבשפים ושדים, מלצים איש ישאפו הלילה לעלות על פני הכל
להוליך אנשים בתהו ממתים אשר יעזבו משכנותיהם בקברות ויצאו לרפא
חולים בעשבו שדה, או להרגיז נפשות כבדויעון וכחמת דברי חכמה המשמחים
לכ ונפש שומעיהם, כמחזה הזה חזיתי גם אני בעת תפלת המנחה והערב;
קולות מקולות שונים שמעה אזני: האחד קרא מי האיש החפץ לחם? ורעהו ענה
בקול: למי לחם? למי לחם? —

- הא לך לחם! —
- אגורה וחצי במחירו תקח —
- לא כי רק שתי אגורות —
- לחמי נגנב! מי נגב את לחמי? —
- לחמי טוב מאוד קנה אותו —
- אין בידי כסף —
- תן לי ערבון —
- את מכותי אתן לך בערבון, רע עין! —
- הא לך שתי אגורות ולי הוא —
- סור לך כי לי הלחם —
- שכר שכרתיהו בראשונה —
- הן כבר נתתי כסף ולי הוא —
- אתה גנבת את לחמי —
- שקר אתה דובר לחמי הוא —
- שקרן גולן חמסן אתה —
- יקח אפל, כלב! —

— חכה לי מעט ואראך את שני אם כלב אני — כאלה וכאלה נשמעו
בעזרת הנשים וגם מכות ומהלומות לא דבר יקר היה שם, ולא אחד מהנערים
זכר, כי העדה תתפלל רק סחרו מסחרם ויספרו ספוריהם בהשקט ובטחה עד
אשר כלו העם להתפלל ואחריו בן שבו וישבו עור הפעם איש איש על מקומו
אל השלחנות הארוכים ורק נר אחת העלו על כל שלחן להאיר את האפלה.
בראשונה פרצה מריבה ביניהם ברבר הנר, האחד שלח ידו ויקרננה אליו והשני
התנבר ויגוול אותה מידו ויעמידה בצד ספרו, עד אשר גמרו אמה למדוד
את השלחן לכל רוח, ויסר האחד את אזורו מעל מתניו וימדדו הנת והנה
ויעמדו את הנר בפתך ואז שקטה המלחמה ופתחו כלם את פיהם ויפצחו רנה,
ואת אשר עשו ביום עשו גם כלילה.

- אני מכרתי את לחמי בשתי אגורות — שר האחד.
- ואני קניתי לי בעד אגורה אחת תפוח ובעד חצי אגורה לביכה —
- השמיע השני את קולו.
- יקח אופל את המשניח כי לא יתן לנו נרות די להאיר את האפלה —

— יכלע אותו בכור שטן —

— מכות רבות ונאמנות תבואנה לחדרי בטנו —

— על חג הפסח אלך אל אבותי —

— ישרה האלמנה נגישה בי שלש אנורות — הדברים האלה יצאו מפי הנערים היושבים אתי יחד אל השלחן בעת אשר נעו כנוע הקנה במים וישורו בקול כמו תורת ה' תצא מפיהם לבעבור הונות את המשגיח אשר בשמעו את הקול ובראותו את תנועתם דמה בלבו כי המה יהגו ככל לבב, אך לאט לאט שכחו ומירתם ויחלו לדבר כדבר איש אל רעהו: הגד נא צבועאלי האם לא באה עדנה העת כי יקח בכור מות את המשגיח מעל ראשינו? חלעולם יחיה? — אני אתפלל אל ה' כי ישלח לו מכות חדרי בטן ולא יעצור כח לבוא אל הישיבה ורוח לנו, אך חלילה לו מהתפלל אל מותו כי כמותו יקח אחר פקודתו ומי יודע הטוב יהיה אם רע ממנו? לא כן כאשר יתהפך בציריו על משכבו אז תחיה לנו הרוחה —

— אמנם הלא תחטא בנפשך כי תקלל חרש — קרא אחד מהנערים ברגו. — הכיטו נא: התכוננו בהעזובי איך יתמם כאחד מהקדושים אשר בארץ, אות הוא כי שבע תועבת כלבו — ענה הצבועאלי.

— מה לך לבקש אות ומופת? הלא הוא יקשיב בקול המורה המסית וילמוד שפת הערלים בשום לב, והמעט ממך התועבה הזאת כי עוד תבקש לתועכות גדולות מאלה? —

— אני לא העקשתי הישרה כי דינא דמלכותא דינא, ואתם ילדי פשע תחטאו בנפשכם חטאה גדולה כי תקללו... הוא לא כלה את דברו כי המשגיח עמד מאחרי השלחן ויתכונן זמן כביר בהנערים ובראותו כי העזובי מדבר בקול גדול — והוא חרש לא שמע את דבריו — התנפל עליו ויאחזהו באזניו ויטלטלחו טלטלה בכל מאמצי כח בקראו בקול: מחבלים! בנים סוררים! הנני איכם! — ואת השני הכה באגרוף וימרוט את לחיי השלישי.

— המשגיח העתיר עתרת נשיקות להעזובי על לחמו מלחמתו — שר אחד מהנערים בהכיטו בספר אשר לפניו. הנערים כשמעם את דבריו נתנו קול שחוק אדיר וגם המזים לא התאפקו וישחקו גם המה.

— העלי תלעינו? האותי לא תיראו?! — קרא המשגיח בקצף נורא ויפן כה וכה במבוכה, כי לא ידע כמי יבחר לראשונה להראותו נחת ידו. עודנו משתאה ונער אחר קרא מאחוריו בקול גדול: רבי יצחק! רבי יצחק, נרות! — כחובר חברים מחכם הצליח הנער להסיר חמת הצפעוני מהם, כי ברגע עזב מקומו וירץ בחפז אל התא אשר שם מקומו ויפן כה וכה ובראותו כי אין איש ישב על מקומו ותלונה חרישית עברה בין פתחי פיו: בנים סוררים! בנים משחיתים! אדוש כשרכם, ננכים! עורכם מעל עצמותיכם אפשיט! — כה דבר לנפשו עדי אחזה תנומה בשמורות עיני הארוכות והלבנות כצמר ויניח ראשו על כף ידו הנשענת על השלחן ויישן. אז שבו הנערים לדבר ככתחלה וגם רעי שב לדבר בי.

— הגד נא לי — אמרתי אליו — איך הצליח הנער לשכך חמת המשניח

עד ארגיעה? —

— אני אניד לך פשר דבר: כל הנרות הנמצאות בבית הישיבה נתונות בידו המשניח למשמרת מדאגה מדבר פן יגנבו השמששים והנערים דים, והוא רע עין ולא יתן לנו כי אם נר אחת קמנה להאיר על שלחן גדול כאשר עיניך רואות ולא להאיר אשר יחפצו הנות בלא לב ולב לא ימצא האור הזה להם, לכן יארכו כגנבים אל פתח תא המשניח וכאשר יצא ליסר את הנערים יקחו למו נרות כאשר תאווה נפשם, אך אוי לו להנער אשר יפול בידו כי הוא ישבר כל עצמותיו, וגם עתה בשמעו את הקול: נרות! מהר לתפוש את הגנב ויעזוב אותנו — אמנם היתכנו דרכי הנער לכרות שוחה על רעהו למען הציל את נפשו? —

— הוי תמים לב! — ענני בשחוק — עוד יארכו הימים עדי תקנה לב חכמה ותהיה כאחד מאתנו, עוד לך ללמוד הרבה חכמה וזמנה עדי תבין לערמת בני ישיבה! היאמר לך כי הנער הכה את אחד מכני הישיבה בלשון? שגית מאוד! לוא היתה כזאת, לוא ננב אחד ממנו נרות אז עמד השני על המשמר ולא נתנו בידו המשניח להתפש בכה. אמנם הוא ידע נאמנה כי הנער אשר ננב את הנרות כבר חלף הלך לו ויתבולל בין יתר הנערים, לכן סבב את המשניח בכחש כמו את הגנב ראו עיניו ויקרא נרות! למען הרחיקו מעלינו, והמשניח לא יבין לערמתנו וידמה בלבו כי נכונה כפי הנער אך לא הצליח לתפשו בכה —

— אך זאת היא עצה! — קראתי בשמחה גלויה כי ישר הדבר בעיני מאוד — זאת היא עצה טובה ונכונה מאוד, הנער הזה הוא חכם לכב! — ואת מי מאתנו אין כמו אלה? לכלנו לב כמוהו! התדמה כי כנערים אשר לא יצאו מפתח בית הוריהם נערי בני הישיבה? אם כה תחשוב תשנה מאוד! נערי בני הישיבה יבינו ערמה, וגם להסכל בהם לב חכם הרבה יתר מלהחכם בנערי בני העשירים. שים גם אתה לך על דרכיהם וחכם —

— אנסה ללכת בעקבותיהם — השכחת כי כבר באה העת לך ללכת לארוחת הערב? — טוב עשית כי הזכרתני ואני כמעט שכחתי מאכול לחמי — אמנם לוא הבאת ארוחתך בידך כי אז היטבת עשו —

— מהיום הזה אעשה כדברך — עניתו ואצא. כשוכי אל הישיבה מצאתי את רוב הנערים הוזים שוכבים ורוב הנרות כמו ורק אחדים מהנערים ישבו וישוחחו איש את רעהו בקשתו את רעי ומצאתיו שוכב על השלחן בעזרת הנשים ועודנו ער —

— מדוע לא תבחר לך גם אתה מקום לשכב ולנוח? — שאלני בגשתי אליו. — אני אשכב כאשר תשכב אתה — לא תוכל עשו כדבר הזה כי פה יחזיקו איש איש במקום אשר ישכב עליו תמיד ולא יחליף את מקומו. ופה בעזרת הנשים לא תמצא עוד מקום, לך ובקש לך מקום בעזרת האנשים כאשר תמצא, אם תמצא שלחן טוב, טוב,

ואם אין תשכב על ספסל — עשיתי כדברו ואנא לעזרת האנשים ואראה
 שלחן גדול ואשכב עליו, אך כרגע אחז נער אחד בערפי ויטלטלני ויאמר: גש
 הלאה! המקום לי הוא וגם בכל השלחנות הנמצאים פה כבר אחזו נערים אשר
 קדמוך לבוא הנה, ואתה בקש לך מקום אחר — בלי חמדה ירדתי מעל השלחן
 ואשכב על ספסל, אך שנה נדרה מעיני כי לא הסכנתי לשכב על ספסל צר
 ובלי מצע, וגם היות קטנות עם גדולות אשר מצאו קן להן בחורי הספסל עזבו
 קניהן ותצאנה לשחק בי בשחוק מכאיב בשה, אבל הועיל לא יכולתי ואשכב
 למעצבנה עד אשר כבר כל הנרות זרקו נר אחת נר תמיד נותרה בכל הבית
 ושני נערים ישבו לפניו, המה המשמרת.

שיחת המשמרים הבלי שוא.

כמראה שדה קטל בלילה אחרי יום מלחמה ותרועה כן היה מראה הישיבה
 בחצי הלילה; שאון הקולות העולה תמיד כל היום מפי הנערים המשוררים
 והבוכים ומפי המשגיח המכה בעברה נמוג וילך, החמון הרב אשר לא ינוח
 רגע כיום תמים הוזה שוכב תחת מעטה תרדמה אשר יפרוש כנפיו על עני
 ועשיה על בן ישיבה חכם הלב, כעל בן עשיר הנבער מדעת ורק
 דממה וקול ישמע לפעמים: נחרת האחד או גדופי השני אשר גם בחזיון לילה
 לא יתנו עשתנותיו דמי לו ויעוררוהו לקרוא לריב ומצה. אכן גם בעת הזאת,
 עת מנוחה לכל חי, עת כל עובד עבודתו יחליף כח, עת אשר גם נבהל להון
 גם דע עין לא יחסר נפשו מהטובה הזאת, מהענג הנעים ענג השנה אשר בלי כל
 מחיר ימצא לדורשיו, גם בעת הזאת לא יפנו עוכדי כרם התורה לה עורף,
 כאשר יהגור ביום בעת עמל לכל חי כן יהגור גם בלילה בעת מרגעה
 לכל היקום, כי שומרים הפקדו בהישיבה; ארבעה נערים בכל לילה ישבו על
 המשמר, שנים מהם לא יתנו שנה לעיניהם ויאחרו שבת עד השעה הראשונה
 אחרי חצות הלילה ושנים ישכימו קום לשמור משמרתם מהשעה הראשונה עד
 אור הבקר, ועל כל נער אשר ימצא בהישיבה החובה להיות על המשמר לילה
 אחד בחדש, רק אלה אשר אהבו לנום הפקידו אחרים תחתיהם בעד שתי
 אנורות והמה התעלסו באהבים את — החיות הקטנות הגדולות אשר גדלו
 ויעצמו וימלאו כל השלחנות והספסלים משכב בני הישיבה אותם. אמנם לוא
 נפל הנורל עלי בלילה ההוא להיות על המשמר חי נפשי כי לא שכרתי אחר
 תחתו, ולא מאשר כי נפשי אותה להנות, אן כי הכסף נחשב בעיני, רק מאשר
 כי לא ששתי למצוא לי את הרעים הקטנים אשר שכבו אתי יחד על המצע הקצר,
 ובלי תפונה לא מצאתי גם אני חן בעיניהם, כי המה הניחו שני חמתם בי וירבו
 פצעי, ואף כי השנה אחזה בשמורות עיני ותדבקן אחת אל אחת בכל זאת היה
 לבי ער ואשמע כל הגה אשר יצא מפי השומרים, ואלה הדברים לקחה אזני:

— מהבילי, הראית את הנער החדש האשדותי? —
 — ראיתי, ומה חזית בו כי תשאלני אם ראיתיו? האם יודע תורה הוא
 עד להפליא כי אשים לבי אליו? הלא הוא עם הארץ ובור והחסר בורים

אנחנו כי גם זה בא להרבות מספרם? הה הימים הטובים בעת אשר רבי שמואל היה המורה היו טובים מאלה, אז בחנו את הנער הבא אל הישיבה כבחון את הזוהב ואם לא רבה חכמתו וזר אותו הלאה, ועתה הה! נפלה נפלה עמרת ישיבת מנחם, עוד יבוא יום ותהי לחרפה להמנות בין באי ביתה —

— מאין תדע כי הנער החדש עם הארץ הוא, הלא לא דברת אהו אף שתיים שלש מלים? —

— הלא פיו ענה בו כי נבער מדעת הוא, הן גם אלה אשר יתהללו כי לחכמתם אין קצה על הרוב נבערים המה מדעת והכין דבר כגמרא לאשורו ומה גם הנער אשר כמו פיו יודה כי לא באה חכמה בלבו —

— ובכל זאת נתנה לו ארוחה טובה מאוד כמו לאחד מן המתמידים, מאשר חלקו בארץ! —

— מה זה תתפלא! השרם תדע כי מתן כסתר כל יכול? הלא בכסף מלא שלם בראשית בואו בעד הימים הטובים אשר נתנו לו —

— לוא היה בידי כסף כי אז הייתי גם אני כמוהו —

— ולוא גם מטמוני כסתרם היו לי גם אז לא נתתי מאומה —

— אתה אוהב כסף אתה אך אני לא כן —

— ואתה זולל וסוכא אתה ואני לא כן —

— האמת הדבר כי היום היו פה שני שזכנים לרבר בשמעון בן החברה? —

— אמת הדבר, וגם יהודה בן אחות הרב יבוא במהרה בכרית את אשת נעורים —

— שש אנכי מאוד כי שמעון הגדול ימצא מנוח לנפשו אחרי אשר יתגולל זה שמונה שנים בהישיבה, אך צר לי מאוד כי גם זה הצפרדע ימצא בית, שונא אני את הצפרדע המתנפח הזה בתכלית שנאה על סכלותו וגאון לבו ועוד ואת כי לב אכן ולא לב בן ישיבה לו —

— צדקת בדבריך גם אני כמוך אחשוב, את שמעון הגדול אהב אף כי גם הוא סכל הוא, אך לבו טוב מאוד והוא יעמוד בכל עת בפרץ להשיב חמת המשגיח ממנו לא כן הכלב השוטח יהודה הוא נוכח בכל עת, יכה בלשון וידבר דברי הבל וידמה בלבו כי חכם כמוהו אין בכל הארץ, מי יתנני שדכן ונתתי לו את לילית לעזר כנגדו —

— הם! — קרא השני פתאום בקול נורא מאוד כמו צפעוני נגע כבשרו עד כי התחלחלתי ואפקה עיני ואביט בפניו אשר קמטו מפחד — הם כי לא להזכיר בלילה שם טמא כזה! ומה תעשה כי תשמע בקולך ותעל מעמקי שאול ותבוא הנה ותשים מחנק לצוארך? —

— אני לא אירא מפניה — ענה השני כרוח עז כנבור מלחמה — אני לא אירא מפניה! ומדוע אפחד ממנה? הן לי צצית ופה הוא מקום קדוש ולא יבוא כל רוח טמא בו, לילית לילית, היצים בעיניך, אכז לך! — אני התבוננתי בפני הנער המדבר ואראה כי כל עצמותיו רחפו ממנו בקראו בשם אם השדים

ומלכת התפתח אף כי התגבר ויסתיר פחדו למען התראות כאמין לב, ולולא
טחו עיני רעהו מראות נכוחה כי אז ראה זאת גם הוא כמוני. אך הוא לא ראה
ולא התבונן, כי בלהות צלמות אפסוהו ויקרא בקול מר: שמע ישראל! —
מורך לבו ורפיון רוחו היו כעצים לאש להגדיל אש התאוה בקרב לב רעהו
להראות אמין רוחו ויביט בכזו ושאת נפש כפניו ויאמר: הוי, מוג לב! הוי אשה!
ממי תירא? ממי תפחד? הבט ימין ושמאל וראה התמצא פה לילית? מה החרדה
הזאת? בוש והכלם, לך לא יאתה להקרא בשם בן ישיבה! —
— ראה אראה — ענה השני בקצף — כי נפשך אותה לכפור באלהי
ישראל ולהיות אפיקורוס כגדעון, האם תעז פנים לאמר כי אין שדים ואין
מזיקים וכי לא ישאפו הלילה לעלות על פני תבל להרע ולהשחית? או גם
תקשה ערפך לבלתי האמין כי המתים יבואו בלילה להתפלל בבית התפלה
הגדול? —
— הלילה הלילה לי מואת מכחש בשדים ומתים, אמנם פה במקום קדוש
לא יצינו כף רגליהם ולכן לא אירא מפניהם —
— אבל אני מגיד לך כי גם למקום קדוש יבואו, ואת אשר שמעתי מפי
דודי אותה אספר לך ושמעת ושרקת ותשים יד לפה ולא תעז מצח לקרוא
בשם טמאת השם בחצי הלילה —
— ספר ואשמע מה בדא דורך מלכו, הן הוא נודע בעיר למפיה כזבים —
— דם שקץ! — קרא הנער בחמה שפוכה — דודי לא יפיה כזבים רק
אתה כזבן שקרן ואפיקורוס, הן את כל הדברים ספר כאזני רב-אדם וגם
רבנו ראש הישיבה שמע הדברים והאמין בהם ואתה תאמר להתחכם הרבה יתר
מן רבנו? גדעון אתה! ארחות הפריץ הזה למדת בארחך לחברה אתו, חכה נא
ואני אשמיע מחר באזני כל בני הישיבה, כי לא תאמין בדברים אשר גם רבנו
ראש הישיבה יאמין וידעו כלם כי אפיקורוס אתה —
— מי הגיד לך כי לא אאמין באשר רבנו יאמין? מי? —
— מי? פך? זה עתה! —
— שקר אתה דובר! לוא ידעתי מראש כי גם רבנו שמע הדברים והאמין
בהם, כי אז לא עלה על לבי לכחש בהם, אך אני לא ידעתי זאת ולא פעלתי
עול —
— אם כן לא אכך בלשון, אך שמע דברי דודי וידעת כי לא מחכמה
דברת עד הנה —
— ספר ואשמעה —
— לפני חמש עשרה שנים בעתות הבהלה היה דודי פרוש בבית
המדרש הישן, ויקר מקרה כי כל הפרושים היו קרואים למשחה חתנים אשר היו
אז לרוב בעיר וכמעט אין בית אשר לא היה בו שמחת חתונה, ויותר דודי לכדו
הלילה, יוחי בחצי הלילה בשנתו לפני השלחן ובהגותו בשום לב אחזה פתאום
תנומה בשמורות עיניו, אכן הוא התגבר לבלתי תת שנה לעיניו, כי עוד לא באה
עת המנוחה ויאמר לנפשו: מי יתן לי אבק עלי מרוחים ושאפתי ורוח לי, הרבר

יצא מפיו ולשון גדולה מאוד אדומה כדם שלוחה אליו מהציע השלושי מעורת הנשים אשר רק כימי מועד תפאנה הנשים שמה להתפלל וכל השנה סנורה על מסגה ועל קצה הלשון אבק עלי מרורים. דודי כראותו זאת לא קמה בו רוח ויעצום עיניו ויקרא בקול גדול: שמע ישראל! ויברח וימלט על נפשו ומני אז והלאה לא ישב עוד גלמוד בבית התפלה. והדבר הזה היה לדבת רבים וגם נכתב בספר הזכרון (בפנקס העדה) למען ידע דור אחרון את אשר קרה לדודי. ועתה ראה נא ראה כי גם למקום קדוש יבואו הלצים להתקלס בבני אדם, ומה הכמחון אשר בטחת במקום קדוש? —

— אך הלא הוא היה גלמוד ואנחנו רבים פה ומנורת שוא היא —
— רבים הם אשר אתם מאשר אתנו. ולוא חפצתי לספר לך אף אחת מני אלף מבל אשר שמעתי בדבר הלצים אשר ישנו פניהם מרגע לרגע ויתהלכו בשדות וביערות ילינו להתעות בתהו עוכרי ארה, כי אז לא קמה בך עוד רוח —
— ספר ואשמעה! אני באמונתי החזקתי ולא ארפנה, כי למקום קדוש, מקום אשר תופשי תורה רבים ימצאו שמה לא יבואו, וגם כגננים ויערות אזלת ידם סתבע לאיש אשר ציצית ותפלין לו —
— אם תחפוץ לשמוע הבה ואספר לך אך לא בני יהיה העון אם תדר שנה מעיניך כל הלילה עד אור הבקר מחזיונות לילה —
— ספר ספר וראית אמן לבי —

— איש אחד היה בעיר מולדתי ושמו גרונם החיש או גרונם הטבח, כי האיש הזה מצא חית ידו לפניו ממלאכת החיטים ואחר כן עזב מלאכתו זאת וימצא מרף לביתו במבחו טבח עגלים או כבשים ליום השבת לכל בני העיר. ועיר מולדתי לא עיר קטנה היא כי בשר שנים או ש'שה עגלים ימכר ככל שבוע ותחי מלאכתו לגסוע ביום הרביעי ככל שבוע אל הכפרים הקרובים אל העיר לקנות שמה מהאכרים העגלים הדרושים לו למען טבוח טבח. ויחי היום יום רביעי — בימי הספירה קרה המקרה הזה — ישב גרונם בעגלתו הרתומה לסוס אחד כפעם בפעם וישם פניו אל הכפר הרחוק במהלך שש ישעות מהעיר כי בקש לקנות שור פר בפעם הזאת. כי יום חתונת בן הגביר מעירנו היה ביום הששי בשלשת ימי הגבלה ועל בן צוה על הטבח להרכות הטבח. והי בדרך לפנות ערב פגע את אחד מהאכרים אשר מידו קנה עגלים ככל עת ויובילתו אל בית המשתה וישתו יחד לרויה ואחר כן נפרדו איש מעל אחיו, האכר שם פניו אל העיר וגרונם הלך לקראת הכפר. הלילה ההוא היה ליל אופל ועלטה אך גרונם לא שם אליו לבו כי לא בפעם הראשונה הלך בדרך ההיא. והי עוד לא הרחיק ללכת מבית המשתה והנה קול כבש עולה באזניו, הוא ירד מעגלתו ומה פחד ורחב לבו בראותו כבש שחור אסור בחבלים ברגליו שוכב על הארץ. — אלהי אבותי המציא אלי בטמון — אמר בלבו וימהר וירם את הכבש וישכיבהו בעגלה ויהפוך את ידו לשוב הכיתה. ומרוב שמחתו על המציאה אשר הקרה ה' לפניו בלי כל מחיר לא שם לבו על דרכו ולא זכר כי הנהו נוסע בחפזון זה שלש ישעות ועודנו לא שב אל העיר אך כעבור שמחתו באה דאגה

בלבו כי אמר: תועה אני! ויחפוץ לרדת מהעגלה ולבקש את הדרך, ומה נכהל מאוד בהביטו ארצה לראות את עגלתו מכועה בכוכן ואגם מים סביבה. בחזקה בכל מאמצי כח משך ברסן הסוס למען הוציא את העגלה למרחב, אך הסוס עמד על מעמדו כמסמר נטוע ולא מש ממקומו, אז נטר בלבו לרדת מהעגלה ולהוריד גם את הכבש למען הקל ממשא העגלה ויקל להסוס להוציאה למרחב, אך הכבש שכב כאבן מעמסה על העגלה ולא עצר לח להניעו ממקומו. השבח נכהל מאוד ויקרא בדאגה וחרדה: אלי אלי מה זאת? — כהוציא הטבח את השם הקדוש מפיו התרום הכבש ויעמוד על שתי רגלים כתפארת אדם וימחא כפיו ויצחק בקול מרגיז לב ויתעלם מעיניו כרגע, אז נפקחו עיני גרום לראות כי לץ התקלם בו ויוליכו שולל. במסח נפש אמר לשוב הביתה כי ירא ללכת עוד הלאה, ובנשאו עיניו לראות את דרכו נגלה לו כי הנהו עומד לפניו שער העיר. בשמחה דפק את סוסו למען ישוב כרגע הביתה, אך מה רבה מבוכתו בראותו כי שנה ברואה כי לא זאת העיר רק הכפר אשר אליו שם סניו. בתחלה אמר להפוך עגלתו ולשוב על עקביו כי דאגה שברו לבו להוסיף ללכת בדרך הזה, אך אחרי כן השיב אל לבו: הלא באתי עד הכפר בשלום אסורה אליו ואלין בו הלילה ומחר אקנה כאשר תשאל נפשי ואשוב העירה. אך לא כאשר דמה כן היה: כאשר הוסיף ללכת הלאה כן נסוג הכפר אחור, הוא הכה את הסוס בעברה למען יחייב צעדיו, הסוס רץ בכל לחו והכפר יסוג אחור אחור. מבלי דעת מה לעשות הכה את הסוס בלי חמל, והי בהתאמץ הסוס לשמות במוצתו נשבר גלגל אחד והעגלה נחפכה על צדה. במסח נפש ובלב מלא יגון ירד מהעגלה ויגיש באפילות סביבה להקימה, אך ידיו רעדו מאוד וכל עצמותיו רחפו ולא עצר כח הקיס את העגלה, אז נמלך עליו לבו ללכת ברגליו עד הכפר לקרוא לאיש עוזה, אולם בהתנשאו מעל הארץ לא ראה עוד לא עיר ולא כפר רק כאור נר מאיר מחשכת האפלה נראה מאחוריו, כאיש אבוד עצות עמד זמן כביר על מקומו עד אשר נועץ ללכת לקראת האור; הוא נשא רגליו לקראת האור והאור שנה את מקומו; רגע נראה מלפניו ועד ארביעה הלך אחוריו, וכהפנותו שכמו ללכת אחוריו שב ללכת לפניו. כה תעה באשון ליל עד אשר קרא התרגנול ואז נפלה שנה על עיניו וישן, ובבקר כאשר נעור משנתו ראה כי הנהו שוכב כמי מדמנה עד צואר ובגדיו מנואלים ברפש ושיט, הסוס עודנו עומד רתום להעגלה החפוכה ואגלי זיעה יטפו כמטרות עזו מכשרו, אז שב העירה ויספר את אשר קרהו, ומני אז לא יצא מהעיר בלתי אם לקח איש אתו ותפלין בידם גם לא הוסיף לשכרה את האכר כי הבין כי מכשף הוא, ועתה הגד נא פליסוף, מה תאמר להמקרה הזה? —

— הלא זאת היתה לו בדרך ואנחנו פה במקום קדוש ולא אצח מפני כל —

— גדעון אתה! אפיקורוס אתה! לך לך אל בתי הספר להנכרים כי פה לא יכירך מקומך —
— לא גדעון אני כי בשם יהוקאל אקרא — ענה הנער בשחוק.

- אבל אפיקורוס אתה כמוהו, ראה אראה כי מעת אשר לקחת מפיו לקח בתנ"ך מני אז סרת מהדרך הטוב —
- שקר הדבר אני לא סרתי מהדרך הטוב רק אתם, וגם גדעון לא עשה עול מעת היותו פה לאיש מכס, ומה הטא מצאתם בו כי תתנו את שמו לגדופים? רק חכמתו היא המאתו כי הוא יודע דעת בכתבי הקדש, ומה נעימים לי מדברותיו, וגם בהנמרא לו עשר ידות מכס ועל כן תקנאו בו ותתנוהו לשמצה וגדופים —
- לא זאת! לא זאת! רק מדוע יתרחק הוא מעלינו? מדוע לא יתערב בשמחתנו? הן כפראים אנחנו כלנו בעיניו! העל זאת לא נפקוד עליו את עונו? —
- האתם תפקדו עליו את עונו? האם יחת מכס? הלא אימתכם לא תבעתו וגם חרדת המורה והמשניחים לא תפול עליו —
- הגד נא לי כמה כחו גדול? —
- כחו גדול בכתבי הקדש ודי לו, ולולא היה הוא פה אתנו כי אז כבר גרשנו כלנו מהסתפח בכית הזה, השכחת את אשר דבר הארון מיללער בהיותו פה לראות תורת הכית ומנהגיו? —
- אני לא הייתי אז פה ולא שמעתי דברי הערל מיללער —
- אבל אני שמעתי ואשמיעך כי הערל ההוא יודע התורה עד להפליא, וכאשר שאל את רבנו: מה למדו הנערים מכתבי הקדש בא במכוכה גדולה כי לא ידע מה לענות, אז בא גדעון ויוציאו ממכוכתו בענותו על כל אשר שאל, והשר שמח מאוד בדברו את גדעון ויוכיח את רבנו על פניו על כי לא ילמד את כל הנערים הכין בכתבי הקדש ויצוה במסגייע כי ישמרו את גדעון כבבת עינם, כי ידיו רב לו להביא חכמה בלב כל בני הישיבה, ואני ישש מאוד לשמוע דבריו הנוזלים כטל, גם אשמע בקולו ואחל ללמוד שפת הארץ ואסתפח גם אני אל הנערים הלוקחים לקח מפי המורה אשר יבוא יום ללמד לשון וספר —
- איך לא תבוש כושת להשמיע דברים כאלה? האתה תלמוד שפת הערלים? —
- ומדוע אבוש? —
- מאשר כי רק על הנערים אשר לא יבינו עד מה בנמרא יצוה רבנו ללמוד שפת הערלים, החפוף תחפוף גם אתה להתחשב בין הבערים בנערים? —
- איך אֶחָשֶׁב בין הנבערים מדעת אחרי אשר כבר נודע כי הנני אחד מן הנבחרים בהישיבה? האם רבים המה הנערים אשר יבינו כמוני בנמרא? —
- אני אבין כמוך ועוד הרכה יתר ממך —
- שקר הדבר! אף החצי מאשר אדע אני לא תדע אתה —
- הנך נודע כבר לנכה ענים אך לא לחכם לב —
- אני חכם לב אני ואתה עם הארץ, נבער מדעת אתה! וכל בני הישיבה יעידו וינידו כי לא תדע עד מה —
- אני אישאל מחר את פי רבנו למי יתן היתרה לי או לך? —
- שאל כאשר תאוה נפשך, אך אני יודע מראש כי אותי ירומם רבנו תחת לשונו ואותך ישפיל עד עפר —

— ואני יודע כי תהיה להפך —
 עד הנה שמעתי דבריהם אך לאחורונה גברה יד השנה עלי ולא מתק
 שפתי הנערים המדברים, גם לא נשיקות פי החיות הקטנות אשר הציבונני כמטרה
 לחצי לשונם עצרו עוד כח להקיצני משנתי ואישן עד אור הבקר ואז הקיצותי
 לקול קורא בזעם, פקחתי עיני ואראה את דוב המשגיח הראשון מכה בעברה
 את אחד מהנערים וישנים יעמדו בבשת פנים וירדו כנחל דמעה.

— צאו מזה! — קרא המשגיח בקול נורא — צאו זרע מרעים משחיתי
 דרך, אני לא אתן לכם חנינה! — ראיתי את הנער אשר אתו הניתי, או דברתי
 אתמול כל היום, עומד מרחוק נגשתי אליו ואשאלהו: מדוע ישפוך המשגיח את
 עברות אפו על הנערים האלה? והוא ענני, כי המה היו המשמרים השניים אשר
 תחת הגות בתורה עשו כל דבר עול: בראשונה נתנו עפר זאבק עלי מרורים
 באף נערים ישנים ואחרי כן גלו ערות כל הנערים, והנער השלישי גלוה עמם
 להתעולל בהישנים וישפוך מים רבים תחת משכב ראובן הגבעוני למען יהיה
 לכוז בקומו ממשכבו. . . והוא ממשפחת המשגיח ועל כן יחרה אפו במ ויגרשם
 מזה — בין כה וכה נקבצו המתפללים להתפלל תפלת הבקר וראש העדה וראש
 הישיבה בתוכם.

— זמה עשו! תבל עשו! — קרא המשגיח בקול נורא באזני הנאספים —
 המשחיתים האלה ישמאו את הקדש!

— גרשם מזה — ענה ראש העדה במנוחת לב. אך ראש הישיבה עמד
 בפרץ והשיב חמתו כאמרו: אני אני איסר אותם בעד פשעם אך ישבו פה כי
 יש לי חפץ בהם — המשגיח נסוג אחור בלי חמדה ותלונה עברה בין פתחי פיו,
 אך לא העז פנים לדבר משפט את ראש הישיבה.

ח.

בימים מעטים הסכנתי את הנערים בני הישיבה ואלמוד דרכיהם ואהיה
 כאחד מהם; בראשונה חפצתי להיות מן המתמידים כי קנאתי בהם, אך לא לארך
 ימים בערה התשוקה הזאת בקרב לבי, כי עוד ביום ההוא נלאתי נשוא את הסבל
 אשר העמסתי על שכמי, כי זאת לא יבין האיש אשר לא נסה בזה מעודה, אך
 יכבד כמשא כבד לשבת כיום תמים ולהגות בדברים אשר לא יבין ולא ימצא
 כמו נחת, וגם אני לא ידעתי זאת עדי נסיתי ואראה כי כבד ממני הדבר ואסור
 מסבל שכמי, וכאשר יעשו כל הנערים, אשר רק שתיים שלש שעות יהגו בשום
 לב מן השעה התשיעית בבקר עד חצי היום עת ישבו לשמוע תורה מפי המורה,
 ואחרי כן ידברו וישוחחו כל היום, כן עשיתי גם אני, כי איש כמוני אשר לא
 הסכין לשבת בית אבותיו ולהשתעשע על כרכיהם, ואשר לא פנק מנער כי
 יזמו הדיחהו מעיר לעיר ומארץ אל ארץ אחרת הוא יסנון על נקלה את דרכי כל
 האדם ובמקום הביאוהו רגליו שם ימצא בית ורעים. — הרעים אשר אתם התהלכתי
 עד הנה לא הביאו טוב טעם ודעת בלבבי להכדיל בין רע לרע, לכן ששתי
 בחברת נערי בני הישיבה כעל אהבת אחים מכמון, כי האמנם נופלים היו נערי
 בני הישיבה מאורחת העניים הסובבים מעיר לעיר לבקש פתותי לחם ולננוב מכל

הבא בידם? או מהנערים השוככים בעיר אשדות אשר אתם התהלכתי כאח ורע?
או מן הכחורים הפריצים העוזרים על יד החזן הנבל אשר אתם יחד ישבתי
בית? זאת לא זאת! על כן בקשתי ומצאתי לי בישיבה נערים רכים אוהבים
והעים, וגם אויבים ומקנאים מצאתי גם מבלי בקש, אכן גם לזאת לא שמתי
עוד לבי.

בעיני אלה אשר מיום הולדם עד כואם באנשים לא דרכה כף רגלם
מקר עירם החוצה יפלא הדבר הזה וישאלו: איך ימצא איש מנוחה במקום אשר
חדש מקרוב בא בו ולא ידעו תמול שלשום? ואיכה ימצא נער לא איש נתיבותיו
בעיר נכריה בין אנשים זרים לו? אמנם בעיני האיש אשר מימי חרפו היה נע
וגר כמוני, ואשר בלי מורה ומנהל (או על פי מורים ומנהלים רכים חדשים לרגעים)
בחר דרכו, בעיני איש כזה לא יפלא הדבר, כי הוא יודע כמוני כי נער כזה יבין
וידע להלך לרוח העת והמקרים והרעים כאיש בא בשנים, כי מה חכמת כל
האדם ודעתו? האם הדעת אשר תבוא כלבו מרוב הגות בספרים? או החכמה
אשר יביאו מוריו כלבו? אך לא! החכמה והדעת הזאת היא לאיש כמקל תפארה
להתפאר בו לעין רואים בעת אשר יצא לשוח מלובש בבגדי כבוד, לא למשענת
בעת תמעדנה הרגלים, כעדי תפארת אשר יוסיף ליות חן ויוסי לאיש אשר מלא
ביתו טוב וחולך בצואר עתק ברחובות קריה, אך לא למחסה בקרה חרם למחבק
אשפתות, אבל לא כן הדעת אשר כנסשו יביא איש, היא תהיה לו למאירת
עינים בררכי התבל, היא תסקח עיניו כאביב ימי עלומיו לדעת עת ומשפט לכל
חפץ, וזה חלקי אף אני; קשה יומי היה לי למורה דרך והתלאות אשר עברו על
ראשי הורוני להיות איש רעים להתרועע, ובכל מקום בואי מצאתי בית ומנוחה
עדי הסך הזמן ידו עלי ויסעני כעץ ויסעוני ממקומי, אך גם לזאת לא חרד
עוד לבי, כי לא נתתי את נפשי להאמין כי בידי טובי וגם בעת שלום הכינותי
גוי למלחמה ויום רע, זכרתי ככל עת ימים מקדם ואזכור כי לא לעולם מנוחה
ועל כן הייתי כאורה גם בארץ נכריה, התהלכתי כאת אחים מבטן את אנשים
אשר לא ראיתי סניהם תמול שלשום, וכאורה נטה ללון חשבתי את נפשי גם
במקום אשר כבר ישבתי בו ימים ושנים, כי לא האמנתי בימי שלום לאורך ימים,
וזאת היתה לי לישועה לחזק לבי ואמץ רוחי מול כל צרה ופגע אשר
ישו לבוא כפעם כפעם לראות פני, אכן זאת היתה דרכי עד בואי בית השיבה,
אלם כעבור ירחים אחדים מעת הצנתי כף רגלי על מפתן הישיבה נהפכתי
לאיש אחר; המחשבות הרבות והרעות אשר התעוררו בקרבי לרגעים כמלאכי
זעם לשלח רצה בעצמי, הדאגות לימים יוצרו ומכשול לב על המעשים מימים
עברו אשר התרועעו אתי ויגזלו מנוחתי כלו כחלום עונה, בישיבה לא דאגתי
אף לא התעצבתי אל לבי ואהי שמח, כי הנערים הרבים וההמולה הגדולה לא
נתנוני לחשוב מחשבות וחלקי היה טוב מאוד; אכלתי לשכעה ישנתי וינח לי,
כי גם החיות הקטנות לא התגרו עוד בי מלחמה אחרי אשר הסכינו אתי, המורה
אשר גם בתחלה הטה אלי חסד... הרבה לחראות לי אותות אהבה אחרי אשר
ראה כי לב נכון לי וישם מקומי בין הגדולים — לשתי מפלגות או שתי כתות

נפלטו נערי בני הישיבה על המפלגה האחת התחשבו הנערים הגדולים אשר הכינו בגמרא בשם טעם והמפלגה הזאת נקראה בשם הכת הגדולה. ויתר הנערים היו למפלגה אחרת אשר מי בני הישיבה בשם הכת הקטנה יקבנה — והמורה הראה לי את אות הכבוד הזה להרים אותי בתור נער מהכת הגדולה אחרי ירחים אחדים, ומה חסר לי עוד? בקרב הנערים אשר ביום הראשון התראו כלם בעיני כפראי מדבר איש על אחיו לא יחמולו ויעותו דרכם מצאתי גם נערים ישרים ונדיבי רוח ומה גם מעת אשר נודעתי לגדעון — הוא הרע אשר רעי דן קרא בשמו ויצוני להתרועע אתו — רק את המורה איבתי בקדם, ואף כי ראיתי כי לא רק הכסף יקח את לבנו, כי יטה חסד אמת להנערים אשר רכה חכמתם או יהנו בשום לב גם מבלי קחת מידם מאומה, בכל זאת ככל אנשי מרמה אשר בעד בצע כסף ימכרו אהבתם היה בעיני.

בעוד אשר הייתי נער אף כי התנלגלתי תחת שואה ואראה רק רע לפני רוב האנשים אשר התחלכו אתי ואשר היה לי דבר אליהם היו אנשי מרמה ותוך ולא האמנתי באיש, כי כלם כסרי סוררים ובני בליעל היו בעיני ואנשים ישרים הששים לעשות צדק באמונה לא ראיתי עדנה, ולוא גם ראיתם לא ידעתי להוקיר אותם כחין ערכם, כי צדקת אנוש וחסריו כאל נחשבו בעיני אחרי אשר ראיתי פעם אחת, או האמנתי כי אראה, כי הוא עשה דבר אשר לא כן, בכל זאת לא מצאו דרכי הנלווים חן בעיני ואישנא תכלית ישנאה את החנפים ורודפי בצע, כי יראתי מפניהם וכרודפי נפשי היו בעיני, וגם רעי דן אשר רעה לי הועיל להותי להביא מדרך ואימה בלבי ולנסוך עלי רוח איבה ומשטמה לכל בני האדם, ומי היו כל בני האדם בעיני? ישמונה או עשר ערים ויושביהן כלם או רבם מבני ישראל המה, כמוהו ראיתי רק פושעים בישראל וברבות הימים החיליתי לקצות בעמי לולא נפרדתי מעליו, כי דרכי כל העמים נעלמו אז מעיני ואחשוב כי רק אחי משחיתי דרך המה . . . עתה אדע ואבין אך תעיתי בדרכי בבקשי מלאכי מיום באדמה, בתתי אשם נפש איש אשר נטה לפעמים מהדרך הטוב ואחשבהו כוד ועיל, עתה בזכרי דרכי עמי בארצי יראו לעיני לא כראותי אז, ואף אמנם נמצאו בהם רשעים, מתקדשים, חנפים ובני עולה אשר בזו לענו בסתר אהלם לכל צדק ויושר ובצאתם שער אלי קרת נשאו מרום עיניהם כמו את אל אלים ימתיקו סוד, אנשים אשר מכרו בכסף אחיהם בני יעקב באכזריות רצח ואשר הביאו רעה על עמם בזדון לבם, ושערת כשרי תסמר גם עתה בזכרי מעשי רצח ועשק אשר ראיתי בעיני ואשר שמעתי באזני, אכן כמה נחשבו אלה מול הישרים בלבנותם? הלא אך כמר מדלי! ומה המה אלה החטאים מול הפושעים אשר ראיתי בני אדם לא מעמי עושים? עתה אחרי אשר ראיתי תורת האדם והתבל כלה, אחרי רואי כי רוב מעשי בני האדם ותחבלותיהם, רוב מזמותיהם ומפעליהם אך בכסף וכבוד יסורם, אחרי אשר נגלה לעיני כי הישרים אשר יגיעו מעצד רעה ורעב בסתר אהלם כי יושר לבם לא יתנם לנעת כחיל זרים המה כאל נחשבו ולאיש אשר מלא ביתו בצע מעשקות לא יחשב לו עון אם אך בידו טובו ומרומים ישכון, יגזול יחטום

כחעולה על רוחו ואך אם כביר מצאה ידו יהיה לראש ולשר. גם מכית הסורים אשר נאסר ישמה על מעלו וכחשו יצא איש ויתמם את תמימים עדי ושימו אמונתם בו ויהיה עליהם לראש ושר, ואך אחו ברסן הממשלה ישלח רסן מפניו ימעל מעל. יעבור ברית ויפר שבועה, יהרוג נקיים, וישים שמות בארץ למען יצלה למלוכה — ויצלח למלוכה! גם ישים נזר מלכות כראשו וידכא גוי כלו תחת רגליו בגאון עריצים ואת רעיו מקדם לא יכיר, ישנה פניהם וישלחם אל ארץ תחתית, או יגרשם מנו ויהיו נודדים בגוים מראה פן יקומו לענות כחשו בפניו, וכל העם הרואים את כל אלה יכרעו ברך להדום רגליו ויקראו לפניו: אכרך! והסופרים היודעים בינה לעתים ירוממו תחת לשונם דבר גבורותיו וחין ערכו, וגם כל העולם יחיל וירנו מפניו, ואיש לא יזכור את מעלו אשר מעל —

איש מלחמה אשר מימי נעוריו לבש חרב וחנית וישפוך דם רב על שדה קטל וגם ערך קרבות את רב אדם אשר שת בחלקות לאשת נעוריהם, וכאשר קמו לדבר אתו משפטים על כבודם אשר חלץ מהם הביא חרבו כלכם ווכריעם למבח, והאיש הזה, אחרי אשר שתה לרויה מכוס החיים, אחרי אשר מנעמי התבל ותענוגות בשרים יצאו מאפו ויהיו לו לזרא, יסיר כלי מלחמה מעל מתניו וילבוש בגדי כהן לאל על בשרו ויצלח בדרכו עדי יהיה לכהן גדול מאחיו, גם ישים כראשו עטרת מלוכה וכהונה, וממרום כסאו ידבר משפטים וישפוך עזו אפו על רודפי זמה ותענוגות בשר, וידבר שקר ממרום ויכפר לרכבות אנשים על כל העונות והפשעים אשר עוו ואשר פשעו ואשר יחטאו ואשר יפשעו בעד בצע כסף, וכל העם ובתוכם גם מלכי ארץ, יחילו וירנו מפניו כמו רוח אלהים נוססה בקרבו, ומעלליו בימים עברו לא יזכרו ולא יעלו על לב איש —

איש מבית שודדים אשר אבותיו אחיו ומשפחתו היו מרצחי נפש אדם ובעד פשעם הגשו למות מות בליעל קבל עם על במת מטבח יתכסה בכנר אחד הקדושים ויהיה ליועץ פלא להכהן הגדול וימשול ברכו רבבות בני אדם ואחרי דבריו לא ישנו, כי דבריו כדברי האורים בעיני הכהן ומלך אשר מפניו יחילו מלכי ארץ ורוזניהם ואיש לא יקום ולא יתעורר למלא פניהם קלון ולהדיחם משאתם, ולהם הכבוד והגדולה כי עשו ותצליחו. אחרי רואי כל אלה והראתי לדעת, כי גם הכוגדים בעמי כצדיקים נחשבו וחטאותיהם כקורי עכביש וכקצף על פני מים מול עונות הזדונים האלה, כראותי זאת ידעתי ואכין כי הגדלתי בלבי על חטאי עמי, כי כהמה וכהמה ימצאו בכני איש ככל עם ועם, ומה גם כי רבים מהכוגדים בעמי אחרי בצעם ילך לבם רק למלא בטנם ולנהל את ביתם בלחם, וגם בהם נדיבו לב נמצאו, עתה אדע כי הטורה גם הוא היה איש ישר הולך אם כי לא צדיק, אך אז בעוד אשר חשבתי כי מלא רוחב ארצי לחב התבל הנהו והערים אשר עברתי בהן היו כארצי לכל גבולותיה בעיני, אז הוה הטורה בעיני כאיש בליעל ולא נתנני לבי להשיב אהבת אל חיקו, וגם נבערתי ונכסלתי להשמיע מחשבות לבי באזני זרים וחסבותי רעה גדולה לנפשי, אך את זאת אחשוך ליום אחר ליום אשר אספר יום צאתי מהשייכה בחרפה ובה, ועתה אשוב לספר את אשר קרני ואשר ראיתי בימי היותי שם.

ביום המחרת בבקר אחרי התפלה ואחרי ארוחת הבקר בשעה השמינית ישבו כל הנערים ויהנו בגמרא וגם הנער אשר רעה לי לא דבר עוד אתי כביום אתמול, רק הגה בשום לב כשתי שעות וגם אני עשיתי כמוהו עד אשר ישכנו כלנו לפני המורה והוא החל להביננו בינה. אחד מהנערים שאל שאלה והמורה השיב לו תשובה וכראותי כי נתן הרשיון לשאול שאלתי גם אני דבר והמורה הללני בפני ויאמר: מחכמה שאלת זאת! וישב לי בדברים רבים. כשעה אחת ישכנו אל השלחן לפניו ואחרי כן שבנו אל מקומינו ונשב כשעה אחת לשוב ולהפוך בדברי המורה למען הבין השמועה אשר שמענו, ואחרי כן החל רעי עוד הפעם לדבר אתי כאתמול. אז שאלתי אותו: איפו הוא הנער גדעון? על זה ענני. מה חפץ לך בו? הלא הוא אפיקורוס והוא מהכת הגדולה ולא יתרועע את נער מהכת הקטנה —

— יש לי חפץ בו — עניתיו — ואבקשך כי תגיד לי מי הוא —

— טוב הדבר אחרי כלות שיעור הנערים הגדולים (בשם "שיעור" נקרא הלקח אשר לקחו מפי המורה) כי עתה הוא יושב ושומע השיעור. — אחרי אשר קמו נערי הכת הגדולה מלפני המורה כשעה הראשונה אחרי חצות היום הציגני רעי לפני גדעון ויאמר אלי: זה הוא אשר תבקש —

— האתה גדעון? — שאלתי.

— אני הוא, ומה תבקש ממני? —

— דבר לי אליך —

— עתה לא עת דברים ולא פה המקום לדבר, ואם דבר לך אלי נלכה יחד לארוחת הצהרים ובדרך תשמיעני את דבריך. — הלכנו יחד ובדרך הגדתי לו כי התהלכתי את נער אחד אשר בשם דן יקרא והוא הגיד לי כי לו אוהב ורע בהישיבה ושמו גדעון אשר ידע את כל הקורות אותו ומפיו אשמע את אשר אבקש לשמוע. כשמוע גדעון את שם דן שמח מאוד וישאלני את הקורות אותו מיום עזבו את הישיבה ויבטיחני לתת את שאלתי ולהתהלך אתי כרע כאח. ומני אז חדלתי להגות את הנער הראשון, כי גדעון קראני אליו ויורני הבין בגמרא בשום שכל. אני ספרתי לו כל אשר שמעתי אודותיו מפי המשמרים בלילה והוא ענני: אני אדע כל אלה כי אל עקרכים אני יושב פה. כל הנערים ישמרו צלעי ויחשבו עלי רעה, אך אני לא אירא מהם והמונם ואם תקשיב בקולי ולא תשים לב לדברי הבורים האלה ייטב לך באחריתך. אל תהי מרי כהפראים האלה והקשב בקול המורה לשפת הארץ אשר יבוא הנה יום ויום ותצליח בדרךך, כי לא רק על הגמרא יהיה האדם עת נטל עליו למצוא חית ידו וגם מושכך פה יהיה איתן כי המנהלים יגורו לעשות רעה להנער הלומד שפת הארץ, פן ידרשו המורים לשפת הארץ חשבון מעשיהם —

— טוב הדבר אני אעשה כדבריך, והנקל לי לעשות כדבר הזה כי כבר

למדתי דבר וכתוב בשפת הארץ כאחד מיושבי הארץ —

— אם כה תעשה ייטב לך מאוד כאשר תהיה לאיש —

— ומתי תספר לי קורות רעי דן, נפשי נכספה מאוד לדעת אותן —

— עליך לדעת בראשונה את אשר לפניך, דע את הנערים אשר ימצאו
אתך כיום ותדע איך להתהלך עמם ואחרי כן תשמע גם קורות רעך —
— אני אשמע כקולך לכל אשר תצוני —
— אם כה תעשה אשלים כל הפעך — מני אז היינו לרעים ונערי בני
הישיבה קראו גם אחרי מלא ויתנוני לאפיקרום. והנער אשר התרועע אתי כיום
הראשון קצף מאוד על אשר עזבתיו ויהי לראש שונאי.

ט

הנערים הגדולים

בלילה קראני גרעון אליו אל התא אשר בצד בית התפלה, כי שם היה
משכבו ויתן גם לי מקום למשכב בקרבתו ויחל לדבר אתי כדברים האלה: ראשית
דעת האדם היא לדעת את אשר לפניו, להבין ולהשכיל אל דרכי האנשים
אשר יראה פניהם יום יום. ובלעדי זאת לא יצלח גבר בחלד אף אם נגלו לפניו
כל דברי הימים החולפים כספר כתוב בידי סופר מהיר, וידע האותיות לאחור
כחווה מחזה שדי, כי חיינו ההוה, העבר כמת אשר כבר נשכח מלב הוא, והעתיד
כילד בירחי קדם בעורנו כמעט אמו. מהעבר לא נראה נשבע, והעתיד מי יודע
מה יקרה אותו אם יהיה לילד שעשועים להרגנן לב הוריו, או ננוע ומשחת מאיש
יהיה מראהו להביא שבר כעצמות אבותיו? לא כן ההוה אותו נראה ובאורו
נראה חיים . . .

— חי נפשי כי לא אכין למלך, הן מליצה חירות תדבר בי ונשנכה
ממני —
— הן את רעי דן התהלכת והאם לא לקחו אונך כהנה וכהנה מפיו? —
— אמת הדבר כי גם הוא דבר נכחה נכחה, אך לא הבינותי שכל מליו
כאשר לא אכין דבריך, גם פליאה דעת ממני מדוע רק אתם תדברו במשל
ומליצה, הן ראיתי אנשים למאות ולא שמעתי מפי איש כדברים האלה —
— אתה תדע פשר דבר אך לא עתה, כאשר נודע עוד איש אל אחיו
תדע שרש דבר נמצא בנו ולא תתפלא עוד —
— לוא יהיה כדבריך —
— אמנם עתה הפצתי להעיר אונך כי לך לדעת מראש את האנשים
אשר תראה יום יום והנני נכון לתאר בשרד אמת דרכי אחרים מהנערים הגדולים
ואתה תוסיף להתחקות על שרשי רגלם ותוסיף דעת —
— הלא כמו פיד אמרת לי זה עתה כי עלינו לדעת את דרך האנשים
אשר נתהלך אתם ומה יתן ומה יוסיף לי לדעת דרך הנערים הגדולים, הלא את
הנערים הקטנים אתרועע? —
— מחכמה שאלת זאת, אך דע לך כי לא יארכו הימים ותתחשב גם
אתה בין הגדולים —
— האמנם יהיה כדבר הזה? וכימים לא כבירים? נפשי מאנה האמין
כדבר הזה —

— ומדוע תטאן האמין? האם לא תדע כי לב נכון לך ולב המורה טוב עליך, ומי יעצור בעדו אם יאמר להושיבך את הגדולים? האמין לי כי בעוד שנים או שלשה ירחים תהיה כאחד מאתנו, ולכן אל תשת עוד לב להנערים הקטנים, כי אם אל הגדולים שים לבך, ואני הנני נכון לפקח עיניך על דרכיהם למען תדע אחרי כן איך להתהלך אתם: הגדול כנערים הוא שמעון הגדול והוא יקרא גדול לא מאשר כי הוא גדול בשנים מכל הנערים, כי יהודה בן אחות רבנו ושמואל המתמיד גדולים ממנו בשנים, אך הוא גבה הקומה מאוד ועל כן יקרא בשם שמעון הגדול —

— לא אבין מדוע יקראו אלה הנערים בשמותם? הלא לפי דברת הנער אשר ישבתי אתו לא יקראו פה הנערים בשמותם, כי אם על שם עיר מולדתם יקראו —

— רק הנערים הקטנים יקראו על שם עיר מולדתם והגדולים בשמותם יקראו, ומה גם אלה אשר בעיר הזאת נולדו המה לא יקראו על שם עיר מולדתם, כי רבים המה הנערים מהעיר הזאת, ובמה יפלה איש מרעהו? זה שמעון הגדול או כאשר יקרא בפי בני הישיבה שמעון בן החברה . . .

— בן החברה? האם חברה הרה וילדה אותו? — שאלתי בשחוק.

— החברה לא הרה ולא ילדה רק גדלה אותו — ענני גדעון — בעיר הזאת תמצא חברת אנשים אשר תכליתה לעשות צדקה ליתומים עזובים, חברה אשר אין כמות בכל הארץ, והנני לספר לפניך קצות דרכיה למען תבין חן ערכה: לפני מאה שנה חי פה בעיר הזאת איש גדל העצה ורב העליליה לזרוע צדקות בקרב בית ישראל, והוא ירה אבן פנה ליסר פה חברת אנשים לסוכך על היתומים אשר נשארו באין מורה ומנהל באין משען ומשענה לבל יהיו עדי אוכד, ויכתוב על ספר חקים טובים ומשפטים ישרים, איך לנהל את צעירי הצאן בלחם ואיך להתהלך אתם ולהביא חכמה בלבם, ואחריו החרו החזיקו כל אלה אשר ננעה אהבת הצדקה בלבם ויקשרו קשר ויבואו בכרית לעשות כדברו ובימים לא כבירים עשו והצליחו לכונן חבורה גדולה ולהוציא את הדבר הגדול לפעולות ידים, ואלה המשפטים אשר שם לפניכם: כל איש אשר יאבה להמנות בקהל החבורה הזאת ישלם מדי חדש בחדשו כפי נדבת לבו המרבה ירבה והממעיט לא ימעיט מן שקל לשנה, ויום אחד כשבוע יתן ארוחה לאחד מנערי החברה, ועתה יעלה מספר האנשים אשר באו בכרית החבורה לשני אלפים איש והמה כמעין ישועה להיתומים העזובים, כי כל יתום אשר ימותו אבותיו או גם אם רק אביו מת וידי האלמנה קצרו מהושיע לו ילקח אל בית החברה מיום מלאת לו שתי שנים וינתן על ידי אומנת עד אשר ימלאו לו חמש שנים ואז יובא אל בית הספר, בתי ספר רבים להחברה הזאת ובהם יבואו רק היתומים, ומנהלי החברה וראשיה ישימו עין פקוחה על הנערים לבל יסלפו דרכם ועל המורים כי יעשו מלאכתם באמונה, בבתי הספר האלה ישמעו בלמודים עד מלאת להם שלש עשר שנים ואז יקחנו ואם נכונים המה ישלחו אל הישיבה לחוסיה לקח, ואם אין ינתנו על ידי בעלי מלאכה ללמוד מלאכה אשר תחיה

את בעליה, והחברה תשלם מכספה לבעל המלאכה עד אשר יהיה הנער לאמן במלאכתו ואחרי כן תקנה לו כלי מלאכה וכל הדרוש לבעל מלאכה ותביאחו בכרית את אשת נעורים ותעשה לו בית, ועליו החובה ללמד את בני החברה מלאכתו חנם אין כסף, גם לעזור להחברה כפי אשר תמצא ידו. ולהנערים אשר ישמעו בלמודים תנתן ערך מחיתם ובגדים עד אשר יקחו להם עזר כנגדם ואז תתן לו החברה משען כסף עד עשותו לו בית. נערים למאות מבני החברה היו כבר לאנשים וישנם גם עשירים רבים מהם. ועל כל החסדים אשר תעשה החברה את הנערים עוד יתרה תעשה, כי תסוכך עליהם באברתה לכל יפקד מהם נער ולא יתנו אף אחד מהם לעבוד עבודת הצבא, ורק שנים מהנערים נתנו לעבודת הצבא ביד פשעם. כי המה השחיתו את דרכם מאוד מאוד וירבו הרע ולא שמעו בקול המורים והמנהלים ועל כן באה עליהם הרעה. ולכן יקראו הנערים היתומים בשם בני החברה, ובצדק יקראו בשם הזה, כי לא רבים המה החורים אשר ירכו להיטיב את בניהם כאשר תיטיב החברה לבניה, וזה שמעון הגדול גם הוא אחד מבניה הוא —

— פליאה דעת ממני הלא לפי דבריך לצדקת החברה הזאת אין קץ ומדוע לא ספר לי דן אף אחת ממעשיה, הוא רק חמס ושוד קרא על כל האדם ומעשיהם הטובים הסתיר מנגד עיני —

— לא כראותו אראה אני, הוא מרוב שיחו וכעסו ראה רק עמל ואון, וגם בכל דבר טוב וישר אשר ראה בכני האדם בקש בכל עת וימצא מרמה וחנף, צדקת אנוש היתה בעיניו למרמה למען נחול כבוד, ועל רוע לב האדם הגדיל ותחי בעיניו התכל כמעון תנים ומאורת צפעונים, ולא מאשר כי רע לבו ומכשרו יחזה כל בני איש רק כי הצרות האיומות אשר עברו על ראשו מסכו בקרבו רוח עוועים והגהו כמגשש באפלות ולא נגה לו לראות את הדברים כמו —

— גם אני מראשית כזאת חשבתי כי אין ברוחו נכונה, כי ראיתי אותו מדבר תהפוכות ועושה מעשים זרים כמשתגע. אכן אחרי כן ראיתי כי הוא חכם לב רק צרות לבנו תתנכרנה לרגעים, אך גם אז ישול ברוחו ויקרא באמץ לב: לא אשתגע! אות הוא כי לא משגע הוא —

— האיש אשר יקרא במר נפשו, לא אשתגע הוא יחיש בנפשו כי עמודי בינתו החלו להתמוטט. אמנם חלילה לי מדבר תועת אל רעי האחוב לנפשי מאוד וחלילה לי לשום לו עלילות דברים כי משגע הוא, אכן הפצתי להכיך בינה: מדוע ירגו והתקצף מדי דברו ויקלל ארץ ויושביה, כי תלאות נוראות עברו על נפשו ועל כן אין ברוחו נכונה ובכל אשר יראה ימצא מגרעות, וגם דרכי החברה הזאת אשר אין ערוך לצדקת מעשיה לא ישרו בעיניו על כי ראה אחד או שנים ממנהליה שואפים לכבוד ואחד או שנים מהמורים יכו את הנערים בלי חמל ולא יעשו מלאכתם באמונה, ובכל זאת לא יוסרו מפקודתם מאשר כי ראשי החברה קרוביהם המה. אמנם העל זאת יפקוד עון על כל האנשים הישרים בלבותם היששים באמת ובתם לכב לעשות צדקה? הוא אשר דברתי, לא כראותו את בני האדם אראה אני, וגם אתה חדל לך מלכת בדרכו, כי רק

תונה ומכשול לב תקח לך והתכל בדרכה תלך, כי לא אתה תורה לה דרך ואת העקוב לא תעשה למשור רק יגון וכעס תרבה לך מרבה להכיל —

גם לרן כביר כח לב — לא אכחד כי צדקו דבריך בעיני, וראה אראה כי רבה חכמת לבך אך גם לרן כביר כח לב —

לבו ראה חכמה הרבה יתר ממני, אך חכמתו ודעתו היא שוכבתו להביא שבר בעצמיו, לא כן דרכי, אני אחקור ואשפוט ואמצא את הכל יפה בעתו ואשמח בחלקי ולבבי לא ידע רע —

אמנם הגד נא, איפו מצאתם אתם חכמה יותר מכל הנערים אשר כנילכם? הודיעני איזה מקום בינה ואבקשנה גם אני —

לא רחוקה היא ממך ואני אראך איפו תמצא, אכן עתה אישוב לדברי ואספרה לך את אשר החילותי, הוא שב ויערוך לפני דרכי נערים רבים ויחרוץ משפט על כל מעשיהם, אך לבל יהיה על הקוראים למשא לשמוע כל אשר שמעתי אני, אעביר לפניו רק אחדים מהם ואחרוץ עליהם משפטי אני, כי ברבות הימים ידעתי את כלם ויש לאל ידי לתאר אותם ודרכיהם בחרט אמת: שמעון בן החברה היה בחור כבן תשע עשרה שנה נכה קומה ודל בשר, חוטמו ארוך ועגול, שניו העליונות גדולות מאוד עד כי לא נתנו דלתות שפתיו להסגור וכאשר שחק — זאת עשה לרגעים — היה פניו מורה מאור, שערות ראשו ושפמו צהובות, שערות הזקן החלו לצמוח זעיר שם על לחיו, אך הוא פקד אותן לרגעים ככורם את כרמו ולא נתנן לצמוח, כי מרטן לאחת אחת למען הסיר חרפתו, כי הזקן חרפה הוא לאיש במרם לקח אשה, הוא היה כסיל וטוב לב, חמל על הנערים הקטנים המקימם ולא אחת ושתיים השיב חמת המשגיח מהם ולא רדה בהם כאשר יעשו יתר הנערים הגדולים, ומעת היותו בהישיבה לא הרים ידו אף על אחד מהם ועל כן אהבוהו כלם, וגם גחזי המצורע אשר היה רע הלב ואיש מדנים גם הוא לא צרר אותו, גם המורה והמנהלים אהבוהו כי הרבה הגות וגם כביר היה כח לבו בתורה, יהודה בן אחות המורה או יהודה בן החברה — כי גם הוא היה מכני החברה — כבן עשרים היה קצר קומה מאוד ולבו טפש כחלב אך הרבה הגות ומרוב הגיונו הצליח להביא מעט חכמה בלבו ולהקרא בשם מתי, לכן התנאה מאור, עקש שפתיו בדברו וירבה לדבר דברי הבל וידמה בלבו כי חכם במותו אין בכל הארץ, הוא היה אביר לב וישנא את כל הנערים כתכלית שנאה וגם חמה שנאוהו, שמואל דוד מעיר צלצח או המתמיד הגדול היה כבן עשרים ואחת שנים, שערות ראשו ושפמו שחורות משחור ולא כסיל-אדם היה, רק לא דבר את איש דבר כי כל היום ואשמורה כלילה הגה בלי מרגעה בקול גדול גם לב מבין היה לו, ועל כן חרצו כל בני הישיבה משפטם עליו כי יקח אחר כבוד בית איש עשיר לחתן, שלמה יעקב כבן עשרים שנה בחור כארזים יפה תאר וחכם לב בדרכי הארץ, אך הוא לא שעה אל דברי התורה כי לבו הלך אחרי מקנה וקנין וירבה לחקור ולדרוש מחיר כל סחורה וערכה, בני הישיבה כלם אהבוהו וגם הוא אהב אותם ובאור פניו ובדבריו הרגין לב כל הדוברים בו וכלם גמרו אמר כי הוא יהיה לאיש סוחר בארץ, נח יצחק

הקטן או הבתולה כאשר נקרא כפי בני הישיבה (אם על טוב תארו או מאשר כי התחפש פעם אחת ביום הפורים בבגדי עלמה וכוא אל הישיבה ויתחולל בידי הנערים וכאשר נשמע הדבר להראש כקש לגרשו, אך המורה עמד לימינו ויצילחו רק הוכיח אותו על פניו על כי חטא ועבר על מצות ה' לא ילכש גבר שמלת אשה) היה קטן בשנים וקומה, כבן שבע עשרה שנה היה בעת הזאת, הוא אהב ללבוש בגדים כאחד מכני העשירים ועל כן מצא חן בעיני העשירים אשר נתנו לו ארוחתו והי כבן בית הגביר שלמה כלבני אשר נמנה בין עשירי העיר, וכני הישיבה התלחשו איש באזני רעהו כי בת הגביר תאחכהו והוא האמין בדברי המתלחשים וילכש גאות כמדוי ואף כי בינתו לא רבה היתה בכל זאת בטח לבו כי ימצא לו בקרב ימים עור כנגדו עם גדה הרבה. אמנם רק חצי תאות לבו באה לו כי אחרי ימים מעטים לקחו שלמה הגביר לחתן לו ויתן לו את בתו לאשה אך למצוא נדה היתה תקותו לשוא, כי צרור חותנו נמצא נקוב והנושים לקחו את הבית וכל אשר בו, ובצר לחותנו צר גם לו ויחש מפלט אל ישיבה אחרת ולא נודע מקומו עד היום הזה. את חמשת הנערים האלה הצנתי לפניך הקורא בתבונם כצלמם ולבבי סמוך ובטוח כי לא תקצוף עלי על אשר לא הרבתי על המספר הזה, כי לא בישיבה תמצא ולא תבוא עוד שמה ולא לך לדעת את אשר לפניך. לא כן אני שמעתי כל אשר ספר לי גדעון בתאות נפש ושנה בעינינו לא ראינו עד השעה הראשונה אחרי חצות הלילה.

המחפשים והמציילים

ביום המחרת כאשר ישבתי לשמוע דברי המורה בתוך הנערים הקטנים היה הדבר עלי כמשא כבד, כי כמוהם כאל נחשבו בעיני אחרי אשר שמעתי מפי גדעון כי עוד מעט ירוממני המורה לשבת את הגדולים, ורוחי רחפה על גלי התקית לימים יבואו עת אתחשב בין הגדולים, והנערים אשר עתה יושבים אתי כחברים יביטו יראו כי בקנאה ויאמרו: אכן חכם לב הוא זה האשדותי, אך לא! לא על שם עיר מולדתי אקרא או, רק בשמי יוסף מאשרות. בעודני חושב מחשבות אהו הנער היושב לימיני בידי ויאמר: אשדותי, מדוע לא תשית לב לדברי המורה? קצף גדול קצפתי עליו בשמעני דבריו, כי כמו נשא עלי חרפה היה בעיני בקראו אותי על שם עיר מולדתי ואמר בנאון: מה לי ולך כי תשאלני? האם חכרך אני? — הנער חפץ לענות אך המורה נתן בקול: הם! האם לדבר נאספתם הנה? — בנשוא המורה את עיניו ראה והנה שני אנשים זרים עומדים בצד השולחן ועפעפיהם יבחנו את הנערים כמו יבקשו להכיר את אחד מהם.

- את מי תבקשו? — שאל המורה אותם.
- את הנער שאול מעיר בצלת — ענו האנשים.
- מה לכם ולהנער? — הוסיף המורה לשאול בהביטו בם בעין בחן.
- מכתב הבאנו לו מאמו וגם מנחה שלחה לו בדיניו —
- תנו הנה את המכתב ואקראהו — ענה המורה.

— אני אני הוא הנער אשר תבקשו — קרא נער אחד ויקם כרגע
ממקומו. —
— שב על מקומך — נתן עליו המורה בקול מושל. אך האנשים בשמעם
את דבריו החזיקו בידי הנער ויאמרו: מהר ונלכה כי הודך מחכה עליך בבית
המלון. הנער אך בקש לצאת אתם והמורה קסץ ממקומו ויחזיק בידי הנער ויקרא
בחימה שפוכה: גשו הלאה בני בליעל! אני לא אתן נער מכני הישיבה לפול
בירכס! — האנשים בקשו לקחת את הנער בחזקה והמורה נתן קול פחדים: גשו
הלאה בעוד מתום בכשרכם, כי אם תקשו לבככם לא תצאו מהבית הזה
ברגליכם —
— אנחנו לא נרא מפניך כי הדת נתנה לקחת את הנער ובידינו מכתב
פקודה מאת שר הפלך, ואם תעמוד בפנינו תשא עון —
— נערים גשו הנה! — נתן המורה קול גדול — האנשים הלא מחפשים
המה ויאמרו לקחת את זה לעבודת הצבא. הצילו אותו הכו אל תחמלו! — כל
הנערים הקיפו כעדת דבורים את שני האנשים ותחל המלחמה, והמורה נעלם
מהבית, ואף כי רבים היו הנערים והמחפשים היו רק שנים בכל זאת הושיעה
להם יטינם לאחוז בהנער ולפתוח הדלת, וגם עלתה בידם לקחת אותו אתם לולא
חשו לעזרת הנער עוזרים חדשים. הלא הנה הנשים אשר גרו בסביבות הישיבה,
הנה מהרו להחיש עזרה להנער אחרי אשר הניד להם המורה את הנעשה בהישיבה.
הנשים פרצו כפרץ מים אל תוך הבית ושרה האלמנה בראשן ותתנפלה בחימה
שפוכה על האנשים; האחת אחזה בשערות ראשם והשנית בזקנם, אלה בידיהם
ואלה ברגליהם ויכריעום תחתיהן. ואשה אחת הביאה סיר נפוץ ותשפוך את
המים על ראש אחד מהם. וברגעים אחרים הוציאו את שני האנשים המרגלים
כשמלות כסגרים מתים החוצה.
מי אשר לא ראה חוות פני הנשים בערכן מלחמה, הוא לא ראה מחורה
אימה ונוראה מעודו; פני הנשים אשר יפיקו בכל עת חמלה ומרץ לב נהפכו
לפני נמרים, לפני יענים ועוד נוראים מהם ולא אדע את הדמות אשר אערוך
להם. ועל דעתו הולידו פני נשים בקצפן את האמונה בשדים ומזיקים, כי האיש
הראשון אשר ראה אותם מאן האמין כי נכון הדבר כי פני אדם יפיצו כוועה
הזאת וינזור אמר ויחליט כי ילידי שחת המה אשר עזבו ארץ מכורתם לעלות על פני
תבל. וגם עלי הפילו פני הנשים אז בלהות צלמות עד כי אירא גם עתה מחמת
אשה. חמת הנשים שככה לאט לאט ותהילנה להטיב את ראשן ובגדיהן אשר
היו ללא סדרים בעת המלחמה, ושרה האלמנה הרימה ראשה כגאון כשר צבא
השב מנצח ממלחמה ותאמר אל הנער: נצלת נצלת! ראו נא ראו — הוסיפה
לדבר בשומה פניה אל כל הנערים — כי לא נתן אתכם בידי המחפשים אף כי
קטונתם מכל חסד הזה — הנערים שמעו חרפתם מפה ולא השיבו, כי תשועה
גדולה עשתה היום ויסלחו לה לפשע שפתיה.
— וה' ישלם לכם כפעלכם הטוב — ענה שמעון הגדול — הלא אין
קץ לחטוב אשר עשיתן היום ולמצוה גדולה תחשב לכן —

— מצוה מצוה! — ענתה שרה האלמנה כמתאוננת — יש ויש לאל ידי
לעשות מצות רבות מבלי אשר אקרע את בגדי ומבלי אשר אָפֶה שוק על ירך —
— ועל כן נכיר לך טובה ובצר לך כאשר יבוא צר ואויב לקחת את בנך
אז נעמוד גם אנחנו לעזרתו — הנשים נתנו קול שחוק ושרה האלמנה קראה
בקצף: נשוך את לשונך, אויל! אל תפתח פה לשמן! — הטורה שב הביתה
וידה בפיו להנשים על אִמֵץ רוחן וישב אל השלחן. אך לא הוסיפו עוד ללמוד.
רק ספרו איש לרעהו הנפלאות אשר ראו בעיניהם, ואיש איש התהלל בגבורת
ישע ימינו אשר הראתה נפלאות במלחמה, ואיש ואיש אמר כי לולא הוא כי
אז לא עלתה ידם על יד המחפשים אשר מאריות גברו, וגם יקטן הפרעושי
אשר עמד בירכתי הבית כמת וכל עצמותיו רחפו ממנו בכל עת המלחמה, גם
הוא חגר בעזו מתניו ויעשה נפלאות וגבורות אשר לא נשמעו כמוהן בכל הארץ
ובכל הגוים מיום הוסדה הארץ — ברוח פיו בשנתו את רעיו, והמה שחקו לענו
לו ונער אחד קרא: הגר נא בעל מלחמה, על כמה מאות הלל הרימות
צור הרכך? — המחפשים יחמי מעונם ויש גא מרובץ רגלים אִיֶּה מִיֶּעֶבֶר
— אני ראיתי כי הרג ברנעים אחדים כחמש מאות — ענה נער שני.
— חיות קטנות — ענה נער שלישי.
— בעל מלחמה! בעל מלחמה! — נתנו כלם קול שחוק ומני אז נקרא בשם
יקטן בעל המלחמה.
— ומה עשית אתה גללון בעת המלחמה? — שאל נח יצחק את נער
אחד בריא הבשר מאוד אשר ישב ויכיס בהמדברים ולא דבר דבר — כאשר
אחזה לי אני שמת ירך בצלחת ולא יצאת לעזרת רעך? היתכן הרכך? —
— אני צעקתי — ענה הנער בקול דק מאוד. פני הנער אשר כסו בחלבם
ועיניו הקטנות אשר הפיצו אולת ועצלה העירו עליו כי לא לגדולות נוצר ואם
כן לקח חלקו במלחמה כפי כחו וחכמתו, אך נח יצחק לא חדל מטפול עליו
הטאת על כי לא עזר לחלוחים ויאמר: אתה צעקת? הכוזה תחיה עזרתך לרעך
בכוא עליו שואת פתאום כי תצעק ולא תראה נחת זרעך? ומה תעשה כי יבואו
מחפשים לתפשך בכף ואנחנו נעמוד מנגד? הגר נא מה תעשה אז? —
— אני אצעק בקול גדול! — כל הנערים שחקו בקול ושלמה יעקב נגש
אל נח יצחק וירזום בעיניו ויאמר: הנח לו להאמלל הזה, הטוב לך כי תזרה מלח
על סצעי אמלל? —
— למה תאמר כי אמלל הוא, האם יחסר לחמו, או מסחר בית אביו ילך
ארחות עקלקלות? —
— הטרים תדע את הרעה אשר מצאה אותו? —
— לא אדע מאומה — ענה נח יצחק וגללון הביט בהמדבר כאיש אשר
יעור משנתו.
— אם כן לא שמעת עוד כי המחפשים באו בית אביו ויקחו את אִמו
לעבוד עבודת הצבא? — ענה שלמה יעקב בהשקט ובטחה, וגם שחוק קל
לא נראה על שפתיו. כשמוע הנער האמלל את הרעה אשר מצאתהו נתן

קול בוכים ויחפוץ לרוץ החוצה. אך שלמה יעקב עמד בפניו ויאמר: אנה תשים פעמך, בער? 1 —

— אל אמי! —

— החפוף תחפוץ גם אתה להתפש בכף? —

— אל אמי אחפוץ ללכת! —

— אך אנחנו לא נתן אותך לצאת החוצה פן תפול בידי המחפשים — כל הנערים שחקו בלכם, אך לא הרימו קולם לבל יבין כי צחוק עשו לו והנער קרא בקול כנאש מתקוה: אבל מה אעשה? —

— המרס תדע את אשר לך לעשות? קרע את בגדיך ושכ על הארץ — הנער עשה כאשר צוה: קרע שוליו הבגד ממעל וישב על הארץ ויבך בכי תמרורים. כשמוע המורה קול בכי בעזרת הנשים בא שמה בלאט ותיצב בצד הפתח ויתכונן רגעים רגעים בהנערים ואחרי כן קרא פתאום: מה זאת? — שלמה יעקב נבוך מאוד אבל נח יצחק העז פניו ויאמר: שחוק עשינו לו —

— העת שחוק היא העת זאת? — שאל המורה באנחה — עת אשר יגזרו עלינו גזרות נוראות חדשות לרגעים? המרס תדעו כי גזרה חדשה יצאה עלינו, גזרה אשר לא היתה עוד כמוה לרע? —

— מה היא הגזרה? — שאלו כל הנערים פה אחד בדאגה.

— אמצו לבלבכם לשמוע כי נוראות בפי, הגה הפקודה יצאה מטעם המלך, כי כל בני הישיבה — את הדברים האלה דבר המורה בכבודות ופני הנערים נפלו מאוד בשמעם כי עליהם יצאה הפקודה — אשר לא יעזבו ביום הזה את הישיבה ויתהלכו כאשר יתהלכו יותרו בה עד עולם ולא יקחו נשים ולא יעשו להם בית כל ימי חייהם — הוא חכה מעט ויביט בה וכה ויתכונן בחזות פני הנערים ואחרי כן הוסיף לדבר: לכן עתה באתי לשמוע מה בפיכם? ענו אותי ואדע להשיב דבר, אם תכחרו להסתפח בבית הישיבה עד עולם, או תצאו מזה היום? אך לא כלכם יחד תתנו מענה כי אם איש איש לבדו, נח יצחק מה בלבבך? —

— אני אצא היום —

— טוב הדבר, לך לך בשם ה' ואל תוסיף להפריע את כל הנערים ממלאכתם. אמנם במרס תצא מזה תשמע מפי עוד דבר אשר יביא דעת בלבך לימים הבאים: אל תתחכם הרבה ואל תוסיף התל באיש פן יחכם איש יותר ממך ויוליכך שולל ותהיה לבוז. הן רבה חכמת לבך להתל בהנער גללון, ומדוע לא פקחת עיניך לראות כי התולים גם עמדי? — הנערים הביטו איש בפני רעהו כתמהון, כי לא האמינו למשמע אונם ויהודה בן אחות המורה קרא בנאון: אני ידעתי זאת מראש!

— מה ידעתי מראש? —

— כי מלבך הוצאת מלים למען החרידנו —

— האני אוציא מלבי מלים למען החריד אתכם? האם חברכם אני? —

— הלא כמו פיך אמרת זה עתה כי התולים עטך —

- משיב דבר במרם ישמע! לוא חכית מעט כי אז אחרת מאשר חשב
לכך שמעת מפי — פני הנערים נפלו עוד הפעם ושמעון הגדול שאל בדאגה:
אם כן אמת הדבר כי הפקודה יצאה? —
- אמת הדבר כי כל בני הישיבה אשר לא יעזבו ביום הזה את הבית
יותר בה עד עולם — אך אם יחפצו בדבר הזה — לשמחת לב הנערים אין
קץ בשמעם כי המורה התל במ ורק נח יצחק לא שמח כי היה לבו, ובצאת
המורה התהלל כל אחד ואחד כי ידע זאת מראש רק נשא את פני המורה ועל
כן לא הגיד כי לא יאמין בדבריו. כל הדברים האלה וכל החזיון הזה מצאו חן
בעיני מאוד ואמר: עתה אנסה גם אני את כחי להתעות ולהוליך שולל, כי רבות
כאלה למדתי. ובעת אשר רבים מהנערים יצאו ללכת אל ארוחת הצהרים נגשתי
אל גללון ואמר: ואתה תותר פה? האין זאת? —
- הגה עת האכל הגיעה ואלך גם אני —
- האם תאמר לעזוב את הישיבה עד עולם? —
- לא כי אשוב אחרי הארוחה —
- האם לא שמעת כי המורה צוה על כל הנערים אשר יצאו מזה לבל
ישובו עוד עד עולם? —
- אבל רעב אנכי —
- אם כן לך ואל תשוב פן מרה תהיה באחריתך —
- אבל ירא אנכי מחמת אבי פן יכני על כי לא אשוב להישיבה —
- הגד לו כי המורה צוה עליך כמסגיע לבל תשוב הנה ולא יפקוד
עליך אפו —
- טוב הדבר אני אעשה כדבריך — אחרי עבור כשלוש או ארבע שעות
סרץ עכבור איש מרים, הוא אבי גללון, אל הישיבה ברעם ורעיש ואחריו משך
בזרע לח את גללון בנו אשר התאמץ להמלט מידיו ובעודנו על הסף נתן קול
נורא: מה זאת? מה נהייתה פה? הן לא היתה כזאת! חדשות נכראו פה! לא
יאומן כי יסופר!! —
- מה הרעש הזה? — שאלהו המוהת בגשתו אליו בהשקט וקטחה
כדרכו — מה לך כי נזעקת? —
- העוד תשאלני: מה לך כי נזעקת? הן עקשתני רצונתי, מלאת פני קלון!
ומדוע? מה עול מצאת בי? העשיתי לך רעה מעודי? הלא כל באי שער העיר
יודעים כי רק על פי היתה שומה כי ישימו משמרת מורה על שכמך, וזה הוא הגמול
אשר גמלתני? שמו שמים! כדבר הזה לא נשמע עוד בכל הארץ! —
- כי מפיך היתה שומה לתת משמרת מורה על שכמי שמעתי רק מפיך,
וגם כל באי שער העיר שמעו זאת רק מפיך, כי כן הגדת פעמים שלש, ולא עתה
העת להוכח אם נכונה בפיך או אין, רק זאת אשאלך הגד נא לי: מה עשיתי
לך? הן לא אמצא בי עון אשר חטאתי לך, ומדוע תקרא בקול גדול כמו
בלעתי אותך ואת ביתך חיים —
- עוד תוסף לשאל מה עשית לי? המעט ממך כי נרשת את בני מהסתפח

בבית הישיבה את בני! את בני יחירי אשר חכמת לבו בנמרא נעלה אלף אלפי אלפים ורבו רכבות פעמים מחכמת לב כל הנערים גם יחד, אותו גרשת מן הישיבה! למה? על מה? ומדוע? ועוד תשאלני מה עשיתי לך? הוי חרפה! הוי כלמה!

— לוא ארחת לחברה את החסידים, כי אז אמרתי בבית משתה היית אתם והיין מסך בקרבך רוח עושים, אך עתה לא אבינה עד מה —

— עוד מעט ותתנני גם לשתה שכור ולאיש משקע ממראה עיניו! עשה כאשר בלבבך, אכן דע כי גם ידי כביר מצאה לשלם לעושי רעה לי כרשעתם. יודע תדע כי אני לא אשכח זאת עד עולם — וכהתימו דבריו אחז כידי גללון בנו אשר רבה חכמת לבו אלפי אלפים ורבו רכבות פעמים מחכמת לב כל הנערים ויאמר: בוא אתי בני, אני אמצא לך מקום באשר תמצא לקח, לא לי הרע רק לנפשו —

— אמנם הישיבה אל לבך כי משנה אתך — קרא המורה אחריו.

— משנה? האם תכחש ותאמר כי לא גרשת את בני מהישיבה?!

— מעודי לא דברתי כזאת ולא עלה על לבי, וגם לא אבין מאין בא

אלך הרוח להאמין בדבר הזה? —

— לא אבינה למליך — קרא עכבור בתחמון אחרי הביטו רגעים אחדים

כמשתאה בפני המורה.

— הלא דבר ברור דברתי ולא אדע מדוע לא תבין? —

— ומה תאמר אתה? מה תשיב על דברי המורה? — קרא עכבור באהזו

בערף בנו החכם ויטלטלהו טלטלה — מדוע תחריש? אמור טלה! האם גרש

אותך המורה מהישיבה כאשר אמרת לי בבית? —

— האשדותי אמר לי כי המורה צוה לבל אזור לבוא אל הישיבה פן

מרה תחי אחריתי, ועל כן יראתי לשוב פן יקצוף המורה עלי —

המורה והנערים כשמעם דבריו שחקו, אך לא עת שחוק היה לעכבור, כי

הוא התקצף עוד הרבה יתר מכראשונה ויקרא בקול גדול כחמתו: אם כן לא

היה ולא נברא הדבר ורק נער משלח הולכך שולל? איפו הוא הנער הבליעל

הזה? הראני אותו ואראהו נחת ידי למען ידע כי אני אני הוא אביך! — ובדברו

הביט כה וכה כמו בקש את הנער אשר הזיד להתל כבנו החכם מכל נערי בני

הישיבה, ודעת לנכון נקל כי פלצות אחזתני בשמעי כזאת ואמר לנוס, אך דברי

המורה הרגיעו רוחי כי הוא ענה: פה בישיבה לא אתן לאיש ליסר את אחד

מהנערים, כי אני אדע מה לעשות וחלילה לך משלוח ירך להכות את נער

מבני הישיבה כי כזה תתן עלי חרפה —

— אמנם האחריש אתאפק ולא אפקוד אפי על הזר אשר התל בי

ובבני? אך לא! הגר נא לי בני, איפו הוא הבליעל? —

— מי הוא הבליעל? לא אדע את הבליעל — כל הנערים נתנו קול

שחוק אדיר ורוח עכבור כנחל שוטף בקרבו ובקצפו מרט לחי בנו בקראו בחמה:

יקחך אסל, אויל! הגר לי איזה מקום האשדותי אשר אמרת — הנער שלח

אצבע למולי, והוא מחר כנמר לטרף להתנפל עלי. אך המורה קם בפניו ויאמר בקול חזק: אם תעז לנעת בהנער אנרש כרגע את בנך מדישיבה ולא אתן לו חנינה כי כל בני הישיבה בני המה — *הם זעירי יעזים להם לעי אהבא וחשיבה* — אם בניך המה מדוע לא תעשה אתה כהם שפטים על סלפס דרכם? —
קרא עככור בשובו אחר בלי חמדה כי ירא להעלות עוד עליו חמת המורה.
— אני ולא אחר — ענה המורה — יהי לבך כטוח כי לא יעשה עוד כדבר הזה ואתה שוב לכיתך ואל תפריענו ממלאכתנו. כצאתו מהבית קראני המורה אליו ויוכיחני על פני על כי דברתי בשמו דבר כזב ויעד בי כי אם אשוב לכסלה אז יפקוד עלי עוני ורק בפעם הראשונה נשא פני. אני שמעתי תוכחתו ולא השיבותי דבר עדי כלה דבריו ואשוב אל מקומי. *תשובתו המה זכור*
זה האיש עככור היה אחד מאלה האנשים אשר נולדו בסתר המורה וימי נעוריהם כלו כחרפה ויגון, ואחרי אשר חמצא ידם לעשות להם בית ושם ישתררו על כל דפה ידים וחלש מהם למען התראות כאצילו עם. גם הוא התגולל בישיבות לפנים וגם בו התלו הנערים והיה מטרה לחצי לעג כל היום עד אשר באה חכמתמה בלבו להכין את אשר לפניו. להבדיל בין לצון לדבר אמת וילמוד גם מרמת ערומים, ובערמתו לכד אשה אלמנה רכה בשנים ואשת חיל אשר הון עתק היה לה. כי שלחה במקנה וקנין ידיה בדברו על לבה כי הוא התעתד להיות רב ומורה לצדקה באחת מהערים הגדולות וכויש את נפשו לחלק אתה חלק כחלק מכל הכבוד הגדול אם אך תבחר בו והיא האמינה בדברו ותשאף בתאות נפש אל הכבוד הגדול להקרא בשם אשת חרב ותתן ידה לו ויבואו בכרית. ובכן ככיר מצאה ידו לפתע פתאום בלי כל עמל ותלאה. ומני אז החל לכוא בית עשירי העיר, ואם כי דבריו לא היו נשמעים באוני העדה כי ידעו אותו להפסך ומחיר הקמה בכל זאת התרססו לפניו אלה האומללים אשר אין עוזר להם כחשכם כי בידו להושיע להם בצרותה. ולגאות לכו אין קצה בראותו כי יכרעו ברך לפניו ויבקש להראות גם עצם ידו ואחרי אשר במקום גדולים אין שומע לו לכן השפיל גאותו להראות נחת זרעו על בני ישיבת יעקב, עליהם שפך כאש חמתו מכלי פוצה פה. חרשים לרגעים בקש עליהם תנאות למען הראות כי זרעו מושלה לו, והנערים האומללים חלו ורגזו מפניו כי אין מושיע להם, אך את בנו החכם, אשר נתן לאשתו חלק הכבוד הגדול אשר אמר לה ולא הקים את דברה כחר לשלוח לישיבת מנחם ותקותו היתה חוקה. כי לא יארכו הימים ויצלח לשבת על כסא רב באחת מהערים הגדולות, כי בנו זה אף כי לא ידע בין ימינו לשמאלו, בכל זאת הכין בנמרא כאחד המכונים, וחדבר הזה היה לפלא בעיני רבים אמנם אמת הדבר כי חכמתו בתורה רבה היתה, וזה האות כי כעת הוא רב באחת ערי ארצי ותקות אכיו לא נכזבה. בכנו זה התפאר בכל מקום בואו ויקחהו אתו בלכתו בדבר מצוה, כי ירא אלהים באמת היה האיש הזה, הוא התפלל מקרב לב ויהגה בתורה כלילה למען מצוא חן בעיני אלהים, וכל איש אשר ראה אותו כליל יום הכפורים בהשתפך נפשו ובהורידו כנחל דמעה בקראו מעל התפלח זכה ובהכותו כאגרוף על חזהו ככל מאמצי כח באמרו על חטא ואת המכות

אשר הכה בלכב שלם את הנשים החוטאות עת אשר הובאו לפני ראשי העדה העיד בו כי ירא אלהיו הוא מרכים. וגם עת רדף באף את אויביו ויטור שנאה לשונאיו גם בעת הזאת חשב בלבו להפיק רצון מאלהים, כי כל משנאיו כמשנאי אלהים היו בעיניו, ובכך לחם מלחמת מצוה למען קדש שם אל עליו, ודעת לנכון נקל, כי מעת אשר סבכתי את בנו החכם בכחש, מני אז נחשבתי גם אני את אויבי ה' ועליו היתה המצוה לרדפני עד דכא וכן עשה.

יא

קבוא וְנִקָּם

בבואי ביום המחרת בית האיש אשר אמר לתת ארוחתי ביום ההוא יצאה האשה בעלת הבית לקראתי ותאמר: לא אוכל לתת ארוחתי לנער אשר לא יישר לכת — נעויתי משמוע דבריה, ולא על הארוחה היה לבי חרד רק כי אמרתי בלבי: אכן גם בעיר הזאת נודעו דרכי לפנים וכל תקותי למצוא לי פה מנוחה עלו בתהו, אין עוד מנוחה לנפשי כי פגע ואסון ילכו לפני וישימו כל מישור לעקוב, כה חשבתי בלבי רגעים מעטים אך אחרי כן ענני רוח מבינתי: אולי שגיתי כי דרכי לפנים נסתרו מנגד עיניה ורק נסכה אחרת הספה את לבה אחורנית ממני, הכה אשאלה פשר דבר למען אדע, הלא אם נגלו מצפוני אז אין עוד כל תקוה בלתי אם לעזוב את העיר ביום הזה, ואם אין, מדוע אפחד ממנורת שוא? אשאל דבר ברור ויעבור עלי מה, אמצתי את לבי ואמר אליה בלשון רכה: אנא גברתי אל תקצפי עלי אם אעז פנים לשאול את פיך: מה עול מצאת בי? — דברי לא החטיאו המטרה כי הצליחו לשובב אלי לב האשה כמעט, כי הביטה בי אך לא עוד בפנים נזעמים כבראשונה ותאמר: אני לא מצאתי בך כל דבר עול, אך לא טובה השמועה אשר שמעתי מעבירים עליך —

— אני לא אמצא בנפשי עון אשר חטא — עניתה בינון.

— גם אני לא אמרתי כי חטאת רק מפי איש נאמן וירא אלהים שמעתי, כי לא תשים לב להגות בגמרא ותלך לשוח ברחובות קריה, והטרם תדע כי רק להנערים אשר ירבו הגות נתן לחמנו למען תחשב לנו נדבת לבנו לצדקה — דעת לנכון נקל כי דבריה היו כשמן ששון ללבי בראותי כי לשוא פחדתי ללא פחד, ולא שמתתי עוד לבי להצדיק את נפשי ולהכזיב את המוציא עלי דבה ואמר לצאת, אך ברגע הזה נפתחה הדלת ובעל הבית בא הביתה וכראותו אותי שאלני במאור פנים: הלא רגע בואך הנה ואיך מהרת כה לאכול ארוחת הבקר? אני נכוכתי מאוד ולא ידעתי מה אשיבנו, וגם האשה באה כמבוכה, אך האיש לא הכיר בנו עד מה ויוסף לדבר בשוטו אל אשתו פניו: שפרה רעותי, לאט לי לנער הזה, תני לו בכל עת מטיטב הארוחה כי המורה רוממהו תחת לשונו ויאמר לי כי בין מאה נערים לא ימצא נער חכם כמותו, שכי ואספר לך את אשר עשה אתמול להכסיל גללון בן עכבור אשר תכלית שנאה שנאתיו על אולתו — הוא ישב על הכסא ויספר לה ככל אשר עשיתי לגללון ואת הקצף אשר קצף עכבור עלי וישחקו בקול גדול, וכחתימו דבריו אמרה האשה: עתה

אבינה שרש דבר, כי משנאתו אותו מפל עליו עכבור שקר ויאמר כי בבית הישיבה לא ישכנו רגליו! — ובדברה נגשה אלי ותאמר: אנא סלח נא לי על כי הכלמתך באמרי פי חנם, אך דע לך כי תחת זאת אריב יריבך — האיש השתאה לדבריה ויאמר: מליצה חירות לי דברך! מה עשית להנער כי חבקשי סליחה ממנו? — האשה ספרה לו ככל הדברים ותצדיק את נפשה באמרה כי הטתה און לדברי מלשין בסתה, לדברי עכבור מאשר כי יתחשב כצדיק תמים בעיני כל, אך עתה תראה משונתה כי האמינה כדברי מפיה כזבים, האיש התקצף מאוד בשמעו דבריה ויאמר: ומה צדקו דברי החכמים אשר אמרו נשים דעתן קלות, ראי נא ראי כי נתת אמונה בדברי איש לא אמן כו ותמלאי קלון פני חף מפשע, אכן אני אטמא אופת קלון אל חוק הנבל הזה קבל עם —

— אנא אישי — התחננה האשה בקולה — הרף מאף ואל תבוא בריב את האיש הזה, כי מדוע תקימנו לאויב לך? אני אכפרה פני הנער במנחה, כי אתפור לו שתי כתנות חדשות ויסלח לפשע שפתי ואל נמולות ישלם לעושי רע כרשעתם —

— אולי צדקת ממני רעיתי, הן את ידעת כי לא אוכל למרות את פך אך השמרי לבל תשובי לכסלה —

— היה נא בטוח מאיר מחמד לבי, כי לא אוסיף לשמוע בקול מוציא רבה, ואתה בני סלח נא לי ושב אתנו יחד — אני הודותי חסד האנשים האלה להם בלא לב ולב, כי אם אמנם יקר החסד לנפש נענה בכל עת, אך איך יגדל חין ערכו עת כי יבוא לפתע פתאים אחרי מפח נפשי.

— היום תהיה ארוחתך סה ומחר וכיום השלישי הנך קרוא אל אחותי ובכל שבוע תבוא הנה ביום החמישי ולאחותי ביום הששי והשביעי, ואם יחסר לך יום תבוא הנה ונשביע אותך בשמחה — אמר אלי אחרי אשר ישכנו אל השולחן.

— טוב הדבר כי הזכרתני אישי, ואני כמעט שכחתי להגיד לך כי גם באוני דבורה אחותך דבר עכבור עליו רעה ולכן תמהר לסכל עצתו —

— הוי ראש כלב! — קרא עוד הפעם בעל הבית בקצף — לולא הכמתך לכלי אריב אתו כי אז מדתי לו פעולתו אל חיקו, אך מוצא שפתי קדוש לי, וברגע הזה אלך אל אחותי — אחרי הארוחה הודיתי עוד הפעם להאנשים הישרים האלה ואשוב אל הישיבה, ואספר לנדעון את אשר קרני והוא הרבה להלל את האנשים כי טובי לב המה עד להפליא, ויספר לי כי זה האיש מאיר לקח גם הוא לפנים לקח בהישיבה הזאת, כי בן עניים היה והחברה אספה אותו אליה ואחותו היתה שפחה בבית איש עשיר ותחשק נפש הסוכן אשר על הבית בה ויקחה לו לאשה, ועתה הוא מאצילי העיר ונכבדיה, כי כביר מצאה ידו עשר ונכסים וגם לאחיה הטיב בעבורה, אף כי לא ישרה נפש מאיר בעיניו על כי הוא נוטה כסתר אהלו אחרי ספרי מדע והשכל, וזאת תחשב בעיני אבירם כחמאת מרי וכחש בה, וככל זאת יכבדהו קבל עם ויעשה לו בית והון באהבתו לאחותו, וכטוב לסאיר ייטיב לכל מכש עור מידו, כי לכו כלב מלאך אלהים, וגם שפחה,

אשתו תעזור לו לעשות טוב כי גם בה נפש ברכה, ואם המה ישימו עיניהם על איש או שלום לו מפחד — כדברים האלה שמעתי מפי גדעון ויגל לכי מאוד כי מצאתי גואל ומושיע לי.

— וכל הטוב הזה מיד המורה לך — הוסיף גדעון לדבר — כי לולא דבר היום טוב עליך כי אז לא הכירך מאיר, ועליך לברך את המורה שבע ביום — אם כן עלי לברך את הכסף שבעים ושבע פעמים ביום, כי לולא הוא כי אז לא הכירני גם המורה —

— רוח דן דובר כך — ענה בעצבון — הוא נסך כך רוח משטמה לכני האדם לראות רק רע כל היום, אמנם שים אל לבך כמה נחשב מעט הכסף מול הטובות אשר עשה עמך? והיאמר לבך כי המה אליך חסד כחסד הזה אף אם שקלת על כפו מאה פעמים כמכסת הכסף אשר נתת לולא מצאת חן בעיניו? ואלה צפנת בלבבך ורק את הכסף תזכור, עזוב דרכך זאת פן תנחם באחריתך וחועל לא תוכל —

— צדקת בדברך — עניתו אף כי בלבי לא כן חשבתי כי עון המורה היה גדול בעוני מנשוא, אך יראתי מהשמיע עוד כזאת על דל שפתי פן תקח אזנו שמץ מנחו ויבולע לי. המקרה הזה הורני כי עלי החובה להנות כשום לב כי ראיתי כי התורה תכסה עלי פשעי הראשונים ובלעדה נכון אני לצלע, וגם גדעון כרה לי און לשמוע בלמודים ויורני איזה מקום בינה. כי אחרי אשר עבר יום בא תמיד אל התא ויוציא ממלתחתו ספרים מספרים שונים כתובים עברית ויורני להבין דבר. ספרי מליצה ושיר רבים קרא וידע על פה ורבות פעמים שמעתי מפיו את השירים "החמלה", "הדעת והמות" ורבים משירי תפארת ולישרים תהלה כמו יקרא אותם מעל ספר ובדברו נישאו רוח דמיונו ויהי לאיש אחר, אך השיר "זנה הוטיה" היה על פיו תמיד, את השיר הזה שר בקול ערב ככל עת אשר שטח או התעצב אל לבו, ובירחים אחדים אצל מרוחו גם עלי ואמצא גם אני חסין וענג בספרים ההם, ואז אמר לי: עתה תבין פשר דבר מדוע רק אני ודן נדבר גבוה עת יחס לבנו ובחומו תדעך נפשונו ממקומה ותאבר נין מעלה מעלה אל מקום הדמיון הנעלה, רק לו יתר שאת עלי כי כביר מצאה ירו לכתוב כל העולה על רוחו בלשון למודים גם יביע עשתנותיו במתק שפתיים, לא כן אני, מחשבותי תהימנה בקרבי ורוחי ירחף על פני חזיונות נעלים ובלשוני אין מלה לחכיע רגשי לבבי, גם אזלת ידי מכתוב מעלות רוחי על ספר ואת אשר אדע דבר גם זאת למדתי ממנו, כי רבות רבות נדברנו יחד, ורוח פיו כזרם מים כבירים שוטפים במרוצתם ואך יסתח שפתי יולו דבריו הנשגבים ויצינו לפנינו רעיונות נעלים אשר רק בהמחשבה יסודם כמו חיים לעינינו — כמו בלבוש יתכסו ויהיו לנפש חיה, ואני רבות אחשוב ודברי מעטים, אך זאת לי לישועה, לבל יעברו מזמות לכי על דל שפתי, כי לבבי קבר להגיוני, לא כן הוא; שפתו מוקש נפשו לגלות מצפוני לבבו לאנשים אשר כל רוח דעת אין בקרבם ויקראו אחריו מלא בעל עיבר תורות, ולא אחת שבע כעס ומכאובים על כי לא ידע לשים דלתים וברוח לפתחי פיו, הו! צרות רבות ורעות אפסוהו בעודנו כאביב ימי חלדו ואחריתו מי יודע! —

— ומתי תספר לי את הקורות אותו כאשר הכטחת אותי? הן נפשי כלתה מאוד לדעת דרכיו וקורותיו, אך חכיתי עד אשר יהיה לרצון לפניך להשמיעני אותם ומתי יהיה הדבר הזה? —

— אני אתן לך ספר אשר עליו כתוב קורות ימי חייו, בידו כתב אותו ויתנהו לי, אך חכה נא לי עוד מעט עד אשר אעתיק לי על ספר כל הדברים הכתובים בו ואז אתנהו לך, ואני אבקש את מאיר זרחי כי יתנני לכתוב בביתו לכל תשורני עין —

— מי הוא מאיר זרחי? —

— הוא האיש אשר בביתו תמצא ארוחתך כיום החמישי בכל שבוע והטרום תדע כי מאיר זרחי שמו? —

— לא ידעתי, כי שמעתי בכל עת מכנים אותו בשם מאיר איש שפרה — הוא יקרא על שם אשתו כי היא נודעת בשערים על רוב צדקותיה ויראתה את אלהים, וגם פניה ישאו ולא יתנו שמו לשמצה, כי לולא זאת כי אז נחשב גם הוא לאפיקורוס על תמכו בידי דן בהיותו פה ובידי שנים שלשה הורפי דעת הנמצאים בעיר הזאת אשר ימצאו בביתו מעוז ומחסה, וגם אני אבוא אל ביתו לפעמים ונקרא יחד בספרי חכמה —

— מאיר זרחי, השם הזה לא מוזר לי, זכור אזכור כי שמעתי השם הזה לפני שנים אחדות אך לא אזכור עוד איפו —

— ואם שמעת את השם הזה לפני שנים אחדות פעם אחת, איך תאמר לזכור עתה איפו שמעת? —

— אני אזכור כל אשר ראיתי ואשר שמעתי מיום מלאת לי ארבע שנים — מאשר חלקך כי חנן אותך היוצר באוצר נחמד כזה וכירך לעשות גדולות בחכמה אם כה יגדל כח זכרוךך —

— אך ככל זאת שכחתי איפו ומתי שמעתי את השם הזה, חכה נא לי ואשוב על הימים החולפים אולי אזכור עוד — חשבת יזמתי זמן כביר, קראתי לכל המקרים ולכל האנשים אשר דבר היה לי עמם ויתיצבו מול עיני לבי, אך את השם הזה לא יכולתי לזכור עוד.

— רב לך לחפש עתה, כי בעת אשר נרב לחפש אז לא נמצא וכאשר נחדול ולא נשים עוד לכ לדבר הזה, אז יעלה פתאום לסתע על לבנו —

— צדקת בדבריך —

— האם לא שאל אותך מאיר אם תבין עברית ואם תתרועע אתי — לא, הוא לא שאלני עד הנה כי רק לעתים רחוקות אראה פניו, אך

זאת אדע כי הוא יאהבני —

— אהבתו אליך תגדל עוד הרבה יתר בהודע לו כי שואף לחכמה אתה וכאשר אראה פניו אניד לו זאת —

— עשה כאשר עם לבבך —

— גם אדבר עליך את איש זקן אחד אשר אין קץ לחכמתו, ואף כי אין לאל יד האיש הזה להיטיב עמך כי נקלה הוא בעיני כל יודעיו, ככל זאת

איעצך לבוא ביתו לשמוע חכמתו כפעם בפעם רק השמר לך לכל יראך איש
עת תבוא לביתו כי לחרפה תהיה לך —
ומי הוא האיש? —
— הוא אחי הזקן אשר הצילך בזום הראשון בכואך הנה מידו הודפך
ואשר כביתו תמצא ארוחתך ביום השני —
— לפלא בעיני כי לא ראיתיו בביתו עד הנה וגם לא שמעתי כי לו אח
בעיר הזאת, אף כי ידעתי כל מוצאי ומובאי הבית וכל קרוביהם ובני משפחתם
כי הנערה בת בתו ספרה לי כל אלה —
— הוא לא יבוא אל ביתם והמה לא ישאו את שמו על שפתם, כי כננע
הוא להמשפחה כלה המתמרת בכבוד אבותיה אשר היו צדיקי עולם — והזקן
גם הוא חסיד ויקדיש את הקדוש בצבועאל, ולא כאלה דרכי אחיו כי חלק
לבו מהם ובחבליהם געלה נפשו על בן לא ירוטם בעיניהם ולא יכירוהו —
— אמנם הלא תודה כי ישרה נפש הזקן בו ולא רבים כמוהו ישישו לעשות
טוב לכל דורש עזרה, וגם על הנערה בת בתו אצל מרוחו הנדיבה, כי לבה כלב
מלאך אלהים ותדע לעשות צדקה וחסד אף כי רכה היא עודנה בשנים ובמאור
פניה תשמח כל רואיה, ומה יקרו לי נדבות פיה עת תפתח שפתיה כחן ונעם,
מה אמר לך דבריה ירנינו לבי כשיח שרפי מעלה! —
— גם אתה כמונו! גם אתה החילות לדבר נבהה — קרא גדעון בשחוק —
ראה נא כי הקימותי את דברי להורותך אי זה מקום בינה ואחריתך ישנה מאוד —
— ורב תודות אשיב לך על חסדך זה, אמנם הגד נא אם לא צדקתי
בדבריי, כי הזקן הוא איש רב צדקות ואוהב את כל האדם? —
— כדברך בן הוא, כי ישרים דרכי הזקן, נדיב לב הוא ועל נדיבות יקום —
— ואיך יקשיח לבו מאחיו ולא יכירהו, הלא אם לזרים יאיר פניו ויקרנם בימין
צדקו, איך לא יגדיל חסד את אחיו עצמו וכשרו? אות הוא כי נעו מעגלות אחיו —
— הלא אמרתי לך כי רחקו דרכי האחד מדרכי השני כרחוק מרח מן
המערב, ואף כי שניהם אנשים ישרים וטהרי רוח המה, ככל זאת לא יוכלו שבת
יהדיו, אחרי כי דרכי האחד דרכי מות המה בעיני השני, וזאת תעזור לרעה להפריד
ביננו, כי אחים המה ויאהבו בלבם איש את אחיו ועל בן יבקשו בכל עת
להשיב איש את אחיו מדרכיו הנלווים בעיניו ולפנים עת אשר ראו איש
פני אחיו יום ויום היתה ראשית דבריהם מרון ותוכחה, החסיד שם אשם
נפש האפיקורוס כי יכחש בה ויעבור תורות, והאפיקורוס חשב להחסיד אמנתו
הטפלה לחטאת ויתנהו לעוכר אלילים, וכה רחב הפרץ ביניהם עד כי נמרו יחד
אמר להסדר איש מעל אחיו למען הסור כעם מלבם, וזה הדבר כי לא שמעת
שמו בבית הזקן, אך אתה בקש נתיבות ביתו למען תשמע חכמה מפיו —
— הלא לפי דברך אזלת ידו מהושיע לי בעת צרה ולמה לי כל התלאה
הזאת לבקש נתיבות בית איש נבזה בעיני כל ולפחד לרגעים פן יכורנו איש
ונתפשתי כעושה עולה? —
— לוא היתה לאל יד האיש הזה להושיע לך כנדבת ידו כי אז בקשת

לבוא אל ביתו, אך כאשר קצרה ידו מהושיעך כנדרת יד רק כנדרת פיו כאמרי
 חכמה תשאל: מה יושיעני זה? אם כה תיקר החכמה בעיניך מדוע בקשת ממני
 לדעת איזה מקומה? ולמה לך להתרועע אתי, האם משען כסף תקח ממני? לך
 ובקש לך רעים אשר יש לאל ידם לקשר מעדנות אהבתם כרתוקות כסף וזהב —
 — אנא סלח נא לפשע שפתי, הסכלתי אך לא אוסיף עוד לדבר דברי
 רוח כמו אלה והנני נכון לעשות ככל אשר תצוני —

— האדונך אני כי אצוה עליך במסגיוע? אני אך רע ויועץ הנני לאיש
 אשר ישים אמרי בלבו, אם לעצתי תקשיב — טוב, ואם אין, גם אז לא אקצוף
 עליך רק לא אוסיף שחת דברי חנם —

— הנה אשמע לכל מוצא שפתיך ובעצתך תנחני, ועתה הן תעשה שלום
 לי ותעביר על עון שפתי? —

— הן אמרתי לך כי חלילה לי מקצוף עליך גם אם תאטם אוניך משמוע
 בקול דברי, ומה גם אחרי אשר תודה ותעזוב דרך מרי, הלא אך זאת חפצי ומה
 עוד מירך אבקש? האם למעני הלא אך לטובתך יעצתיך לבקש נתיבות האיש
 החכם הזה, אשר מפי בקשנו תורה אני ודן, וגם אותך יאלף דעת אם אך תמה
 און קשבת לדבריו אשר כנביא אליהם בדעת ידבר —

^{יב}
 גְּמוּל לְאֵיִב או פְּרִי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

מיום הולדי עד כואי בית הישיבה לא ראיתי מנוחה כמנוחה אשר שבתי
 בירחים הראשונים בהישיבה, אכלתי ושתיתי לרווח, לבשתי בגדים טהורים, גם כבוד
 היה לי, וכבר החלתי לרדוף אחריו. כיום אשר הרים אותי המורה לשבת את
 הנערים הגדולים בהכת הגדולה דמיתי כי מושל הנני בשמים וארץ ואין מי ישוה
 לי, גם הדעת בשפת הארץ ושפת עבר היתה לי לשעשועים, כי בלבי אמרתי:
 אף כי פגול המה הדברים האלה בעיני בני הישיבה, בכל זאת אני אדע אותם
 והם לא ידעום וגם בדעת התורה לא נופל אני מהם, ומני אז החיליתי הנות בכל לב
 למען תרב חכמתי ותגדל תהלתי, ובלעדי זאת לא השכתי דבר, לא הבטתי עוד
 לאחרי גם לא דאגתי על הבאות, רק רעיון אחד עלה לפעמים על לבי: לקחת
 נקם מעכבור איש ריבי, ומדעתי כי קצרה ידי מגעת בו לכן השכתי מחשבות
 לעשות דבר בליעל לבנו החכם לגללון, אך דברי המורה אשר יסרני זכרתי בכל
 עת ונבהלתי וחרלתי מעשות לו מאומה. גם עוד מחשבה אחת עלתה לפעמים
 על לבי, אך המחשבה הזאת היתה כצל עובר, בין רגע באה ובין רגע
 עברה ולא הפריעה מנוחת לבי. המחשבה הזאת נולדה בלבי ביום כואי לעיר
 שכולה בהביטי בפני העלמה אשר עינים שחורות לה ומדברה נאוה, היא כתבת
 הזקן, ובכל עת אשר ראיתי פניה, התעוררה המחשבה בלבי וכאשר עונתיה עובה
 גם היא אותי, ואם כי לא הביאתני עוד במנוחה ככיום הראשון, לא השפלתי עיני
 בפגשן מבט עיניה, ופתותי הלחם לא היו עוד כאבני חצץ בלועי, גם לככי לא חס
 עוד כמו אז, רק כחם צח עברה על נפשי וענג נעים היה לי לשמוע ניב שפתייה
 בעת אכלי ומאור פניה הפך לי את המאכלים למעדני מלך, בכל זאת אמר לי

לבי דבר מה אשר לא הבינותי ויהי לפלא בעיני כי עד הנה שמעתי שפת
 לבי ואבין לה. ועתה למליצה חידות היו לי דבריו. הן לבי יתר לפעמים ממקומו,
 דמי עורקיו ירוצו בחפזון, ומה כל החרדה הזאת? מה יבקש? זאת נעלמה מנגד
 עיני. חשבתי למצוא פשר דבר ולא מצאתי. אך המחשבות האלה עלו על לבי
 רק ביום אחד בשבוע בראותי פניה ורק על רגעים מעטים בעת אשר שכתי מבית
 הזקן לבית הישיבה, ואך הצנתי כף רגלי על המפתן עזבוני, כמו פחד המשגיח
 נפל אליהן, או יראו מהמון הנערים הקוראים בקול גדול. או אולי ישאת התורה בעתה
 אתהן, אך יהי כה או כה, הנה עזבוני ומנחת לבי שבה לקדמותה. רגיש האהבה
 היה עוד כמו זר ללכבי אף כי רגשות אחרות אשר תתהלכנה תמיד שלובי
 זרע את רגיש האהבה, או אחריו תלכנה כבר ידעתי. . . . וגם לא עלה על לבי
 כי הזקן יתחתן, כי בכך עני וכן בלי שם, ועל כן היו מחשבות לבי בדברי
 הספר החתום בעיני ולא ידעתי עד מה רק, כי עיני הנערה שחורות מאוד
 וכי פניה יפים מאוד וניבה נעים מאוד ואתענג לראות ולשמוע. לא כאלה
 היו מחשבותי בשכתי ביום השבת בבית צלה אחות מאיר, שם חשבתי מחשבות
 אחרות ואבין להן, שם ערכתי לנגד עיני את הענג הנעים אשר ישבע הנער כאשר
 יהיה לחתן. העת המאשרת, מעת אשר יכתבו התנאים עד אשר יוכל בשמחה
 לשים את המכעת על יד בחירת לבו, היא הנערה אשר הוכיח השדכן לה. העת
 הזאת היא הטובה מכל עתות החיים לכן ארצי, אז יעדה עדי עדיים אשר שלחה
 הכלה לבחירה רצתה נפש הוריה בו, וכל רואיו יכבדוהו ויכנוהו בשם הנכבד
 "חתן" והוא יתהלך בגאון ועשתנותיו ירפאו על פני ים אשר וגלי תקות טובות,
 הגיוני לבו ירמו ירמו על על וישאו ראשיהם בשיא חסן ורחב לבכו בשומנו נגד
 עיניו כי שבת קול משניח, המון הנערים וריבות שפתם לא ישמע עוד רק ישב
 בעלית קיר קטנה ולימינו רעיתו יעלת חן תשיחהו ותנשקהו מנשיקות פיה, וכמלאכי
 סרום לא ידעו דאגה ועמל היום, כי שלחן ערוך לפניהם במאכל תאזה בבית
 חוריהם, גם בגדי חפשי ילכשו, בגדי החתונה, ושבתם, צאתם, ישכבם וקומם בידם
 נתנו, כי רק הגות אהבה וידידות היא מלאכתם. . . . ומאשר כי האשר הזה רק
 בהדמיון יסודו, דמיון נער אשר לא ידע: מה התכל דורשת ממנו ומה המה החיים?
 ואך יצא מעולם הדמיון לעולם האמת, אחרי אשר יעברו ירחים אחדים מיום שם
 את המכעת על יד הרעיה וישמע תלונה חרישית תצא מפי ההורים אשר בנפשם
 יביאו לחמם וקצרה ידם מנהל בלחם את אלה אשר כבר באו בשנים, כי די והותר
 לחם למצא לחם לפי המף, ועליו למצוא לנפשו ולרעיתו לחם חוקם. פני הבגדים
 ישנו מיום ליום והמנעלים גם המה יפצחו פה ויאמרו: כבר באה עת מנוחה לנו,
 ועוד מעט יגמל גם זרע האהבה ויוציא פרי: מלאך קטון יבוא לשבת בין שני השרפים
 וישמיע קול ויודיע לכל כי דור חדש בא, אז . . . אך מה אדבר ואמר, מה
 יהיה אז? הלא כל איש ואיש ראה, או מבשרו חזה את התענוגים הנעימים אשר
 יפלו אז בחבלו: חבל נערים קטנים ללמדם ספר כחדר צר ומלא צחנה, או בית
 מסחר בלי סחורה, או עוד הפעם בית הישיבה בעיר אחרת, וכמהם בתי ענג
 ושמחה. . . . ומאשר כי האשר הזה רק בהדמיון יסודו, לכן יגבר חיילים ויפרוץ

חק ונבול. כי מי יעצור בעדו? מחשבות אשר כאלה הרח והנה גם לבי בשכתי
בבית צלה ובראותי את פני חנה היתו זה בת אחותה. כי אזני הקשיבו מאחרי
קול מלחשים לאמר: מאיר יקרב באהבה את הנער יוסף כי יחפוץ לתת לו את
בת אחותו לאשה. והדבר הזה ישר בעיני מאור. לא מאשר כי חשקה נפשי
בהנערה אשר לא תאר לה ולא הדר ללבושיה. ועיניה הדולפות בכל עת לא
לקחו לבבן רק כי התאויתי להיות — חתן. ועל כן היו המחשבות האלה לי
לשעשועים. ומה גם אחרי אשר נודע לי כי עכבור יבקש קרבת הבית, כי ראה
את חנה טובה לבנה מני אז היה הרעיון הזה מבחר הניוני בשומי אל לבי את
הנקמה אשר אקום מאויבי זה מנה אחת אפים. ועל כן עשיתי כל אשר היה
בכחי לעשות למען למצוא חן בעיני צלה ומאיר, וחכיתי בכליון עינים ליום שוב
אבירם איש צלה ממסעיו הביתה, כי ידעתי כי רק ממנו משפטי יצא, והיום הזה
בא אחרי ירחים אחדים.

אבירם שב הביתה אחרי עזב אותו כשנה תמימה ללכת לרגלי מסחרו
אשר הנדיל מיום ליום. גיל וששון מלאו את הבית בכואו, כי הצליח מאור
בשנה הזאת וביא אתו כסף רב ומתנות לצלה רעיתו ולאמה הזקנה אשר ישבה
בביתו ולמאיר אחיה ורעיתו, ותהי השמחה בכית כשמחת יום מועד. ובשמחתם
התערכו גם זרים כי הרבו נדבות לעניים ואלמנות ותרב הברכה. וכיום השבת
עשו משתה והקדישו קרואים לשיש אתם משוש. אחרי התפלה נקבצו וכאו
הנאספים אל המשתה עם רב לראות את פני הכא מן הדרך ולקבל פניו
ולראות את הפרי אשר הביא אתו, כי פרי ארץ ישראל הביא אתו. אחרי
אכלם מעדנים ואחרי שתם לרויה, קם עכבור מתוך הקרואים — כי גם הוא
ואשתו ובנו היו בתוך הקרואים ויאמר: אים איפוא הפירות מארצנו הקדושה
אשר הבאת אתך? הוציאה אותם אלינו ונשימה עינינו עליהם — כל הנאספים
נתנו לדבריו צדק וגם נפשי אותה לראות את הפרי, אך בראותי כי גבריאאל לקח
זית אחד גדול בידו ויראה להקרואים שחקתי בלבי, כי כבר ראיתי ואכלתי
לרויה זתים מלוחים בעיר אשדות ששם יוכאו פרי ארץ הנגב באניות ים
השחור ולא דבר יקר הוא שם לראות זיתים תאנים ורמונים, אך בעיני בני שכולה
היה הפרי כדבר פלא ויביטו בו בתאות נפש.

— אישי היקה יארך ימים. יביא ככל עת אתו בשוכו ממסעיו דברים
יקרים, גם את הנזמים האלה הביא לי למנחה — קראה צלה בעליצות לב, ובדברה
הניעה בראשה למען ינועו הנזמים אשר באזניה ויראה ברק האכנים הטובות
לעין רואה. אבירם הביט בעיני אהבה באשת חיקו ויאמר: הנזמים האלה לא
יקרים המה ולוא קניתי למענך נזמים כאשר יאתך לך, כי אז הוספתי על המחיר
כהנה וכהנה, אמנם ה' לא הקרה לפני נזמים כמו אלה, ואת תדעי כי אוהב אני
לקנות כלי חפץ בחצי המחיר, לכן אל תקצפי עלי כי לא רכיתי עתה במחיר
המתנות אשר הבאתי לך, כי עוד אתקן הטעות בעזרת ה' ואז תהינה הנזמים
האלה למנחה להנה ביום שיקבר בה'. עכבור ערוך נא את הנזמים — הוסף
אבירם לדבר בשומו אל עכבור פניו — כמה יעלה מחרם בעיניך? — שמחה

נלווה נראתה על פני עכבור כשמעו רבריו ובראותו כי כידוע ערך אבנים יקרות היה בעיני אבירים, ובלי תפינה חשב גם זאת בלבו: הלא אלה הנזמים יפלו לחבל לאשת בני לכלתי, ויעביר ידו על חלקת מצחו ועל זקנו ויאמר: לערוך את ערכם כבר הדבר מאוד מאוד, כי כאשר תקנה לך אתה דבר יקר או תקנה אותו במחיר מצער או בחצי מחירו כאשר אמרת, כי תדע עת לכל חפץ, ובכל זאת אדמה לערוך אותם כערכם אם אמר כי חמש מאות שקלים נתת מחירם — וככלותו דבריו נשא עינו אל אבירים לשמוע מפיו כי צרק במשפטו. אך תוחלתו נכזבה כי אבירים נתן קול שחוק גדול ויאמר: חמש מאות שקלים? האני אקנה לרעיתי מנחה במחיר חמש מאות שקלים? שחוק תעשה לי היום! את אשר אחזה לי הסכנת לערוך ערך אבני חפץ בכית ירחמיאל הגבאי, אמנם דע לך כי אשתי לא תשים נזמים במחיר חמש מאות שקלים באזניה —

— סלח נא לי, כי אני לא ראיתי מיום הולדי נזמים כמו אלה. השמיענו נא אתה כמה רכית במחירם? אבל אני אחשוב למשפט כי לא הרבה יתר נתת כפרם! —

— שלשת אלפים שקל חלא הרבה יתר מחמש מאות שקלים? האין זאת עכבור?! —

— שלשת אלפים שקל! שלשת אלפים שקל! — קרא עכבור ורכים מהיושבים בתמחון. פני עכבור לא נפלו כשמעו כי לא ידע לערוך חין ערך האבנים, כי בלי תפונה אמר בלבו: אם כן חלא תרכ מחנות כלתי שש פעמים יותר מאשר חשבת.

— וגם אלה לא ישרו בעיני כי אוסיף עליהם כהנה וכהנה ואקנה לרעיתי נזמים אשר כמוהם לא ראו בני שכולה ולא שמעו שמעם מיום הוסדה העיר עד היום הזה —

— תהלה לאל! מעט כסף ימצא בידינו ואבירים אישי יודע לעשות מקנה וקנין — קראה בעלת הבית בעליצות נפש ובנשאה מרום עיניה. — הביטו נא התכוננו בשפחה הזאת איך תתהלל כרוב עשרה, מדוע לא עשתה כזאת לפני עשר שנים? — קראה איזבל, אחת מהשכנות אשר באה יום יום לבקר בכית צלה ולדרוש בשלומה, באזני אישה בקול דממה. — שימי יד לפה — ענה אישה בזעם — השכחת כי לחמנו מאבירים נמצא? —

— ומדוע לא עשית אתה חיל כמוהו, חלא אבי נתן לך נדה וכירי השפחה הזאת לא נמצא מאומה? —

— כאשר נשוב הביתה תמצאי מענה מפי — ענה האיש וישוך את שפתו העליונה ויסב פניו ממנה.

— איפו יגדלו הזתים? — שאל אחד מהיושבים את אבירים. — המה יגדלו בארץ ישראל אשר על כן יקראו בשם פרי ארץ ישראל — ענה אבירים כנאון ויביט כה וכה כמו חפץ להשמיע: ראו נא ראו כי לא רק ידי כביר מצאה, כי אם גם כח לבי כביר הוא כי מאוד נבונתי.

— בארץ ישראל! בארץ ישראל! — קראו רבים בתמהון אף כי כבר שמעו פעמים רבות כי בארץ ישראל יגדלו הזיתים.

— האם לא קראתם מימיכם בספר התורה „ארץ זית שמן“? — שאל עכבור כאיש מלא רוח דעת ורעיותו הביטה בו באהבה כי חשבה בלבה כי מסתרי התורה השמיע בקהל.

— איך תקרא בשם הפרי הזה? — שאל מאיר את עכבור בלצון.

— מה זה תשאלני דבר אשר נער ידעוהו? מי לא ידע כי בשם זית יקרא? —

— אמנם בהתורה כתוב זית ואולי פרי אחר הוא? —

— זית, זית אחת היא, אין לנו עסק בדרקדוק, אנחנו את ה' אלהינו נירא ולא נשים לב לדברי נפתלים אשר יאמרו כי גם בתורת ה' ימצא דקדוק —

— לא עת ריב העת הזאת — קרא בעל הבית — צלה רעותי! תני להם מפרי ארץ ישראל ויאכלו וידעו כי קרואים היו לבית אבירים — צלה הלכה ותביא זתים ותתן לכל איש זית אחד והמה בלעוהו בעודו בכפס.

— לא ינעם לחכי כי מר ומלוח הוא — קרא אחד בהוציאו בלעו מפיו.

— מרגל! — נתן עליו עכבור בקולו — האם להוציא דבה על פרי ארץ ישראל באת הנה? איך העזת מצח לדבר סרה על פרי ארץ ישראל? לוא הייתי אני אדון הבית תחת אבירים, כי אז גרשתוך בחרפה מהבית ושמתי מקומך אחרי הדלת והמזוזה —

— הנה לו — ענה בעל הבית אף הוא חלקו כאיש אשר במקום גדולתו שם גם ענות לכו — הנה לו, הוא לא אכל את הפרי הזה מעודו ועל כן לא ינעם אל חכו, אך לוא הסבין בו כמוני אז ידע כי אין כפרי הזה בכל הארץ —

— אתה תצדיקנו ולא אני — קרא עכבור — הן אנחנו כלנו לא אכלנו זתים מעודנו וגם אבותינו ואבות אבותינו לא ראו כעניינם רק שמעם שמענו בקראנו מעל תורת ה': ארץ זית שמן, ובכל זאת ינעמו אל חכנו כי מארץ ישראל הובאו — בעל הבית לא מצא מענה אך האיש אשר היה כמרגל בעיני עכבור לא נכלם מדבריו ואמר: לשוא תספול עלי חטאת ותתנני כמרגל למען הצטרק ולבעבור התראות כאיש אשר בעיניו יקר זכרון ארץ ישראל מאיד, אולי ערב מעם הפרי אל חכך על כן אכלתו בתאות נפש, ולולא זאת הוצאת גם אתה אותו מפך כמוני —

— שקר הדברי! מעם הפרי לא ערב לחכי רק זכרון ארץ ישראל יקר בעיני מאוד —

— אם כן תתן גם אתה תודה כי מעם הפרי לא יערב לחך! — קרא האיש בשחוק. עכבור נבוך כרגע אך אחרי כן קרא: ובכל זאת אכלתיו בתאות נפש לכבוד ארצנו הקדושה! —

— חכו לי מעט ואני אנסה כרגע אם אמת כפי עכבור, כי רק למען כבוד ארץ ישראל יביא אל פיו גם אשר לא יאכל — קרא מאיר בשחוק וישם פניו אל הזקנה אשר ישבה לימינו ויאמר: אמי תני לו מעט מעפר ארץ ישראל אשר בידך ונראה אם יבלעוהו בעודו בכפו — הזקנה מאהבתה לבנה לא מרתה את פיו, אף כי דע

בעיניה מאוד לתת לאיש חלק מהעפר אשר יגן בעד המת לבל יהיה לכרות לשני תולעה, ותתן על כף עכבור מעט עפר והוא לא אחר כרגע ויתנהו על פיו ויאכלהו. כלם השתאו לראות צדקת עכבור ואהבתו הנפלאה לארץ הקדושה ויקדישוהו בלבם, ומאיר שאלהו בלצון: הינעם העפר הזה אל חכך? —

— כמעדני מלך — ענה עכבור בגאון.

— התדע להכריל בין עפר ארץ ישראל לעפר חול? — פני עכבור אדמו כדם בשמעו הדברים האלה. כי על לבו עבר הרעיון אולי התל בו מאיר וישם לפניו עפר חול תחת עפר ארץ הקדושה, ולולא בנו החכם כי אז התנלע הריב בינו ובין מאיר, אך הבן החכם לא נתנו לבוא בריב כי אחז בידו ויאמר: תן גם לי אבוי! — כל היושבים שחקו בקול גדול, כי חכמת הנער הזה היתה נודעת בכל העיר, אך עכבור הביט בפני היושבים בגאון ויאמר: ולמה זה תשחקו? המרם תדעו כי ברא כרעה דאבוה? חנוך לנער על פי דרכו תקותי בח' כי בני לא יסור מדרכי התורה והמצוה אשר אורחו — והבן הוסיף להראות חכמת לבו ומתק שפתיו ויקרא בקול: תן גם לי אבוי, חן אתה אכלת לכרך את האנוה השחור וגם את הדבר אשר נתנה לך הזקנה ולי לא נתת מאומה! — עכבור לחץ בחזקה רגל בנו למען ישום מחסום למו פיו, אך הוא לא הבין לערמת אביו ויקרא בקול גדול: כלב! כלב תחת השלחן! הכלב לחץ את רגלי! — פני עכבור אדמו כדם ויאמר: שנית בני, אני לחצתי את רגלך במקרה —

— האם דברי סבלות דברתי כי לחצתי את רגלי? הלא אמרת לי כי רק כאשר אדבר דברים נכערים אז תלחץ רגלי למען אחדול מדבר — פני עכבור היו לפני להבים ולא יסף לדבר עוד דבר, כל היושבים הוסיפו לשחק בקול גדול ואני ננשתי בלאט אל בן עכבור אשר ישב לקצה השלחן ואמר אליו בקול דממה: החפוץ תחפוץ בהאנוזים השחורים? —

— אני אחפוץ בכל לבבי —

— בוא אתי ואני אתן לך לאכול לשבעה — הוא יצא אחרי ויקח מידי את אשר שאל וישב וישב בצד אביו ויקח אחד מהאנוזים השחורים ויתן על פיו ויאמר: ראה נא אבוי ראה כי אנוזים שחורים רבים ימצאו בידי ואם תחפוץ אתן גם לך — קול שחוק אדיר התפרץ מפתחי פי כל האספה בראותם את האנוזים השחורים בידי בן-עכבור ועכבור קרא בחימה שפוכה: מי נתן לך גללי העוים? השלך ארצה! מי נתן לך? הגד! — הבן החכם הביט בפני אביו כמתהון ויוסף לאכול מבלי פנות אל דבריו, עד אשר לקחם בחזקה מידיו ויוסף לקרוא בעוזו אפו: מי נתנם לך! הגד כרגע! —

— האשדותי נתנם לי? — עוד המלה בפי הבן החכם והאב התנשא ממקומו ככלב עז נפש ויאמר להתנפל עלי, אך מאיר עמד בפניו ויסתירני בסתר כנסיו ויהללני בפני כל הקהל כי חכמתו מאוד וכלם נתנו לדבריו צדק ויוסיפו לשחק גם אחרי אשר עזב עכבור ובנו ואשתו את הבית בחמה.

לשמחת לבי לא היה קץ וגכול בראותי כי כחכם לב הייתי בעיני כל הקהל ובשמעי תהלתי בפני האנשים אשר בידם לרוטמני על ולקרוא בשמי בשם "חתן"

ואחי שמח כל היום ואשחק מקורות לבי בספרי את הדברים לחברי. אך שמחתי
זאת לא ארכה וגם כטרם ראיתי אחריתך, כטרם שערתי בנפשי את השנאה
האיומה אשר הצתי בקרב לב עכבור באו תונה ומסח נפש לרשת מקום השמחה,
כי כשזוע גדעון את אשר עשיתי ספק כפיו ויקרא בדאגה: אחח! מה עשית?
הלא הבאת רעה גדולה עלונפשך בחקימך את זה האיש את עכבור לאויב לך,
הלא הוא לא ישקוט ולא ינוח עדי יקום נקמתו ממך מנה אחת אפיס, זכור כי
גר אתה פה, נער בלי עוז ומגן והוא איש עשיר ונכבד בעיני רב אדם. לא טוב
עשית! — בראשונה מאנתי לתת תודה כי צדק בדבריו ואבקש להוכיח כי אין
כל פחד ואמר: מה יעשה לי? הלא המורה מנן לי ומאיר וישעני וגם אבירם
יעמוד לימיני, ומדוע אפחד ממנו? —

— לוא גם כדברך בן היה כי כל אלה יבואו באש ובמים למענך גם אז
לא צדקת בעשותך זאת למען בקש אחרי בן עזרה מאיש, שים אל לבך כי
בעבור השחוק אשר עשית להקרואים עליך לבקש עתה עזרת שלשה אנשים.
אמנם ידוע תדע כי שנית מאוד בכבטחך בעזרת שלשת האנשים, כי ידי המורה
לא תעשינה תושיה ורק פה בבית הישיבה יש לאל ידו להצילך אך לא בכל מקום
אשר יבוא שמח עכבור, וגם מאיר ינן עליך בעת אשר הוא עומד על יד ימינך,
ותקותך למצוא עזרה באבירם תקות שוא היא, כי הוא יכבד את עכבור בלבו
הרכה יתר ממאיר אשר רק בעבור אחותו יטה אליו חסד, כי יראת אלהים תמיד
על פני אבירם ורק את אלה אשר כיראי אלהים בעיניו אותם יכבד ואתה נבאשת
בו על כי לא נשאת פני ירא אלהים כעכבור והוא יראה פניך בפעם הראשונה.
הה! לבי יאמר לי כי לא תוסיף ראות פניו ומירך זאת לך — דבריו היו כמדקרות
חרב באזני כי לאט לאט החילותי להבין כי צדק מאוד במשפטו ואשאלהו כיגון:
ומה אעשה עתה? עוץ עצה בטה לכפר משונתי? —

— רק עצה אחת יש לאל ידי ליעצך והיא כי תלך אל עכבור ותתרפס
לפניו, ואני אדע איש האיש ואדע נאמנה כי יסלח לך על חטאתך, ואמנה חטאת
לו כי נשאת עליו חרפה בקהל —

— לוא אף ידעתי כי ברנע הזה יבואו מלאכי זעמו ויביאו צור חרנם בלבי,
לוא גם העמידני על גחלים לא נתנני לבי ללכת להתרפס לפני הנכל הזה! —
קראתי ברוח עז.

— מדוע תכנהו בשם נכל? זאת לא אבין! הלא אתה הרעות לו והוא
לא עשה לך רעה, ואין לך כל צדקה לכנותו בשם נכל אף אחרי אשר יקום
נקמתו ממך, אכן זה דרככם מחייו חמה וקשי עורף לסלף דרך ולזעף על הפוקד
עליכם את עונכם! לא ידידי! לא צדקת, עצתי היתה עצת אוהב רע, אם תשמע
ואם תחדל, אך רע לך כי אם ישלם לך כפעלך מירך זאת לך —

— אם צדקתי או רשעתי, אם נכל או צדיק הוא עכבור לא אוסיף על
זאת להוכיח ואולי צדקת, אך דבר דברתי ולא אשוב ממנו, כי אף אם עד ירכתי
בור אנוס ואין תומך בידי גם אז לא אתרפס וארחב איש! — הדברים האלה
קראתי בקול עז למען השקיש את המית ללבי. גדעון הכיט כי רגעים אחדים

ויאמר: כל איש אדון לנפשו וגם אתה אדונך ועבדך אתה ואין מי יצוה עליך. רק עצה בקשת מפי ואותה הגדתי לך, יען אשר חשבתי למשפט כי מעתה תבקש לחטיב דרכך גם בשרם אשחך מוסר, אמנם חלילה לי מצות עליך. ואם לא תאכה שמע לעצתי עשה כלכבך. כשתי שעות ישבתי משמים על מקומי אחרי אשר עוכני גדעון ולא ידעתי נפשי את המחשבות אשר חשבתי אז כי לא חשבתי מאומה רק כמִפֶּה בתמהון הבטתי נכחי על כפות המנעול מבלי אשר ידעתי מה חזיתי. אחרי אשר כלו העם להתפלל תפלת הערב ויצאו החוצה לקדש הלבנה החילותי לשית עצות בנפשי, אם ללכת לבית אבירם לאכול ארוחת הערב, או להדול, כי יראתי מאוד פן יבואו דברי גדעון ואשמע שמה דבר מר כי לא יוסיפו תת מלחמם לי, אך בעודני חושב מחשבות ראיתי כי הנני עומד לפני בית אבירם כי הלכתי ובאתי עד הכית מבלי אשר שמתי לב על דרכי ומבלי אשר ידעתי כי הולך אני. בראותי את הבית נבהלתי כי כחולם הייתי או כמשתגע בעיני, זמן כביר עמדתי על מקומי ואירא לבוא הביתה.

— מדוע תעמוד בחוץ? בחור! — הכרתי כרגע את קול המבשלת אשר בבית אבירם. אשה זקנה ומרת לב, כי שני בניה לקחו ממנה ויגלו לעבור עבודת הצבא והיא לא קראה אותי בשמי רק בשם בחור כאשר יכנו את כל בני הישיבה, ולקולה התעוררתי ואבוא אחריה הביתה. שמה לא מצאתי איש רק המבשלת והרפב אשר שכב על הארץ וקול נחרו אימה, ורק נר אחת האירה את החדר הגדול ועל כן היתה אפלה בכל קצות החדר. המבשלת הציגה לפני המאכלים: לחם ודגים וחמאה, אך אני לא נגעתי אף באחד מהם. אחרי קומי ממושבי לשוב הביתה נגשה אלי המבשלת ברוח נכאה ותאמר: בשורה לא טובה בפי — נפשי יצאה בשמעי דבריה, אך התחזקתי ואישאל ומה היא הבשורה? —

— בעל הבית צוה עלי להגיד לך כי לא תוסיף לבוא הנה, כי אמר: אין את נפשי לתת את לחמי ללצים —

— טוב הדבר, הגידי לאדונך כי אין חפץ לי בו ובלחמו — עניתי בנאון למען כסות על פצעי לבכי האשה הניעה אחרי ראש בצאתי ולא ענתה דבר. הנה באו דברי גדעון כאשר דבר, אכן הרעה אך החלה ועוד תוסיף לדכאני תחת רגליו — כה דברתי אל נפשי כמו הפצתי לענות אותה וליסרה על משוגתה. בפעם הזאת לא מפלתי חמאת על המקרה רק עלי זעף לבי, כי ידעתי כי בי האישם. בלב מלא יגון שבתי אל הישיבה ואבקש להסתר מפני גדעון מיראה פן יוסיף ליסרני כי אף אם יסרוני כליותי במוסר אכזרי בכל זאת מאנתי שמוע מוסר כלמתי מפי זה, אך לא כאשר חשבתי כן היה, כי אך ראני גדעון נגש אלי וידבר אתי רכות וינחמני באמרי פיו באמרו: הלא כזה וכזה יקרנו בימי חיינו ואם נשים לב לכל דבר כקטן כגדול הלא אז יהיו כל ימינו אך יגון ואנחה ומעינות דמעותנו לא יסכרו, לא טוב הדבר אשר אתה עושה, חזק ואמץ לבך וקח תורה מהמקרה הזה לבל תשוב לכסלה —

— מאין נודע לך מה קרני? — שאלתי בתמהון — האם לקחו אנך מפי מאיר כי דלתי בית אבירם סגרו בעדי מבוא? —

— אני לא שמעתי זאת מפי איש, אבל לכבי ידע זאת מראשו. אכן הנחם על האכדה הזאת, כי לא רבה היא ובקרב ימים תמצא בית אחר פתוח לפניך, רק את התורה אשר יצאה לך ממקרי היום הזה נצור בלכבך — הוא הוסיף לדבר על לבי ולנחמני אך כל עמלו נשאר מעל, כי לא על הארוחה הייתי דואג, רק על כל חזיונתי ותקותי להיות. התיך בקרב ימים היה לבי דוי. הן באבירם שמתי כל מבטחי ואחכה בכליון עינים ליום בואו ואחרי אשר בא היה כפשע בני ובין מאוי לבי ועתה שחתי רגע את הצלחתי ואשלח טובי מיד — כה הגיתי במר רוחי, והדמיון זה העכד הכונר אשר ביום שמחה יעזור להרבות השמחה ובעת צרה יגדיל השבר שבעתים גם הוא נלוה לפוקת נפשי להגדיל שבירי בהעכירו לפני ברגע אחד כל האשר והששון אשר נכוננו לכוא אלי, לולא נכאשתי בכית אבירם. ומאנתי הנחם על האשר אשר שלחתי מיד ואשכב למעצבה כל הלילה ושנה נדרה מעיני.

ביום המחרת בבקר כאשר עברתי על פני המורה הביט בפני ויאמר: מה זה היה לך יוסף כי נסלו כה פניך? —

— עתה יחסרו לי שני ימים בשבוע — עניתיו — כי אבירם לא יוסיף עוד להעניק מלחמו לי —

— איזהו שוטף המאכר מה שנותנים לו — ענה המורה בפנים נועמים — אני נתתי לך ארוחה טובה בבית אנשים ישרים ואתה כאולתך תשבר עץ לחמך, ומה אעשה לך? אני אמרתי כי נבונות ותדע להלך נגד רוח האנשים ואתה תבחר להתהלל ולהפיל אור פני אנשים וקנים טמך לימים, המעט טמך כי הבאתני במכוכה בפעם הראשונה ועליך נשאתי חרפה מפי עכבור? המעט טמך המוסר אשר הטפתי לך אז כי תטיב דרכך מן הוא והלאה, כי עוד הוספת אולת על אולת בפני רבים? תיסרך אולתך, אך דע כי מידך זאת לך — ככלותו לדבר הביט בי כי קוה לשמוע מענה מפי, אך אני הורדתי לארץ ראשי ואדום.

— אמנם עתה תבין כי הסכלת עשו ובשת פניך תכסך ולא תמצא מענה, אכן הנד הלאורך ימים תזכור את המוסר הזה, או עד ארגיעה יוסף מזכרך? — אני התרשתי ולא ענית מאומה.

— אבל דבר דבר, הן לא חכם אני כשלמה כי אדבר על עץ ואבן אשר לא יפתח פיו, היתכן הדבר הזה? אני אדבר ואשאל ואתה תחריש ותדום ולא תענני עד מה? —

— הגעשה אין להשיב — ענית בקול דממה.

— אמנם התתן תודה כי הסכלת עשו? — דבריו ירדו כחצים שנונים ללכבי וכמשא כבד כבד ממני הדבר להודות בטו פי כי הסכלתי, אף כי כלכי כבר נתתי תודה ואחריש עוד הפעם רגעים אחדים, אך אחרי כן אמצתי רוחי ואמר: אמנה שנית! —

— ראה וזכור כי גם בפעם הזאת אעביר על חטאתך, אך צפון הדברים בלכך, כי על שני חטאים השיבותי לך ולא אוסיף, והנני ללכת היום אל אבירם להשיב את לבו עליך —

המורה הביט שנית בפני, ובלי תפונה דמה בלבו, כי אשמח על
הבשורה הזאת ויקוה לקחת מפי תודה, אולם אני החרשתי ולא עניתיו דבר, כי
כרצח בעצמותי היה לי לשוב על עקב בשתי ולאכול לחם האנשים אשר
מאסו בי.

— אני אשוב לך את האבדה, אך שמע בקולי לכל אשר אצוך —
הוסיף המורה לדבר — התשמע בקולי? —

— אעשה ככל אשר יצוני רבי — עניתו בקול דממה.

— אם כן לך ובוא כרגע אל בית עכבור ובקש את פניו כי יסלח לך
על אשר הכלמתו אתמול ואני אדע נאמנה כי יסלח לך —. עד הנה ירדו
דבריו אל לבי כנטפי רעל אשר ימיתו לאט לאט את הבשר ויביאו מבוכה בנפש
ורוח; אך דבריו האחרונים הרעימו כרעם בגלגל באזני ועוררוני מתרדמת מבוכתי.
אמץ לבי ועז רוחי אשר עזבוני כמעט קט שבו אלי בשמעי דבריו האחרונים
ואקרא ברוח עז: אף אם אגוע ברעב ומבלי מחסה אחבק אשפתות לא אתרפס
וארחב איש! — המורה הביט בפני בתמהון ויאמר בפנים נזעמים: הגד נא לי אם
בן רוזני ארץ אתה, כי כה ייקר כבודך בעיניך, מדוע באת הנה? המרס תדע כי
רק לעניים אשר יחסר לחמם ואשר יחפצו להגות בתורה הישיבה בית מקלט
ולא לבני רוזנים אשר יבקשו להתהולל ולהתלוצץ — ככלותו דבריו הסב שכמו
בלגז וילך לו, ואני אמרתי בקול דממה: מתן בסתר יכפה אף, בעת אשר לקחת
הכסף מידי הייתי כבן רוזנים בעיניך ושני שקלי זהב חדשים ירוממוני שנית לרזן —
הוא הביט פתאום לאחוריו בדברי את דברי ולא ידעתי אם שמע את דברי, או
מבלי משים עשה זאת ועל כן מת לבי ויהי לאבן, כי אמרתי עתה יהפך גם הוא
לאבן לי ואין עוד מושיע —

כל היום החוה ישכתי אל השולחן ולא הסירותי עיני אף רגע מהנמרא,
כי בקשתי להסיר דאגה מלבי כחזקת היד. בראשונה שוטטו עשתנותי לכל
רוח ולא שמעתי את הדברים אשר הוצאתי מפי, אך כאשר הרבתי הגות וכן
עזבוני מחשבות יגון, כי כבר החלתי להבין דברי חכמים ואמצא כמו נחת.
לעת ערב נגש המורה עוד הפעם אלי ויאמר: אכן צדקת בדברך באמרך,
הנעשה אין להשיב, כי ידעת בנפשך, כי שנית ושלשת באולתך וקצרה יד איש
מהושיע לך עוד — השתוממתי לשמוע כזאת מפיו ואמר בלבי בלי תפונה
מפל שונא על עוני ויחפא עלי דברי און אשר לא פעלתי, אך אני
אכזיבנו כרגע.

— ומה עשיתי עוד? — שאלתי — הלא את אשר עשיתי לא כחדתי
תחת לשוני, ולמה יאמר רבי כי שניתי ושלשתי באולתי? —

— הנם זאת השמעתני כי מעשי התעתועים אשר הסכלת עשו ביום כאל
נחשבו בעיניך ועל כן חגרת בעז מתניך להוסיף אולת בלילה להניד להמבשלת,
כי אין חפץ לך באכירם ולחמו? זה הוא הנמול אשר נמלתו בעד לחמו אשר
אכלת כשנה תמימה! והמבשלת ספרה הדברים באזני אדוניה, ועתה אין עוד
כל תקוה להשיב לבו אליך, אני נסיתי לדבר על לבו, כי לא ידעתי מדברך

האחרונים מאומה, ואשא עליך חרפה גם בפעם הזאת. לכן הנני מניד לך עוד הפעם, כי אם תחזיק בדרכך ותקשה ערפך גם בימים הבאים ידוע תדע כי אעלים עיני ממך ולא אוסיף לזרוע על צחיח סלע —

— לא על צחיח סלע תזרע זרעך כי תמצא שכר אמת לפעולתך ומחר תבוא על שכרך — אמרתי בלבי, אך פתאום נבהלתי ממחשבותי זאת, כי רוח מבינתי ענני: מדוע תשים אשים נפש האיש הזה? אתה העקשת הישרה, אתה חטאת בנפשך, אתה נכשלת כאמרי פיך והוא יבקש להושיעך בצר וישא עליך חרפה ועוד תשים בו תפלה?! לא לא! — קרא קול נעלם כחובי — הוא הצדיק ועלי להיטיב דרכי ולשים עיני על כל מצעדי רגלי לבל אתעה עוד... אך מה זה היה לי, כי נהפכתי לאיש אחר? הן לא זאת היתה דרכי בימים החולפים, הלא אהבתי את הזקן אשר לקחני לבן לו ואת... את מי אהבתי עוד? לא אהבתי את איש, וגם את הזקן לא אהבתי כלב שלם — בפעם הראשונה נודע לי כי לא אהבתי עוד מקרב לב את איש ואתחלחל מאוד. הלא כפרא ביער אתהלך בין בני האדם ולא אהב את איש. הן כל בני האדם יאהבו, אלה את הוריהם ואלה יכירו טובה למטיביהם ויאהבום כלכם ואני לא אוהב ולא אכיר טובה... אולם את מי אהב אם אין לי הורים? ואיך אכיר טובה אם אין... אך האם לא הטיב איש עמדי? המעט ממני את כל עשה מאיר לי? והאם לא הרבה המורה עשות עמדי טובות? ומדוע לא אהב אותם מקרב לב? אמנם הלא גם אני אהב — קראתי פתאום בקול, וכרגע נבוכי עשתנותי ולא ידעתי נפשי מה חשבתי עד הנה, ואת מי אהב? את דן אהב — ענית לנפשי אחרי אשר שבו מחשבותי עוד הפעם למצוא מסלות בלבכי — את דן? הלא הוא הסב בנפשי, כי לא אהב איש, הוא סך עלי רוח משטמה ויעצם עיני מראות נכוחה ולולא הוא אהבתי את המורה ואת... לולא הוא? — קראתי פתאום בקצף בקול רם כמו אדבר משפטים את איש אשר העז פנים לדבר סרה באזני על רעי — לולא הוא? האם גם הוא עשה לך רעה? הלא לולא הוא התהלכת עתה את משוררים פריצים, את נערים שוככים או את חבר ננבים! הוא הוציאך למרחק, והוא הביא חכמה בלכך וגם עליו יזעף לך! עתה ראה כי לכך רע ויצר מחשבותיו רק רע, תטפול עון ופשע על מטיבך הטובים ממך ולא תשים נגד פניך את כל הרעות אשר עשית, המורה החזן, הבעל שם, אבירם ועכבור כלם רעים וחטאים וגם דן פושע ועול הנהו ורק אתה לבדך הצדיק! הן, דרכי יורדות מות! איטיב דרכי! אך איך איטיב עתה דרכי והנעשה אין להשיב? אבירם ישנאני, עכבור ירדף את נפשי, המורה הסיד פניו ממני, ומה יועיל לי אם אטיב דרכי? האם יאמינו בי? הלא חתום בצרור פשעי! אולם מדוע אין להשיב? אלך אל אבירם ואתרפס לפניו — אבל הוא לא יתנני ראות פניו, אלך אל עכבור — אך אולי יגרשני בהרפה, ומה אעשה? אין טוב לי בלתי אם להרחיק נדוד, אלך אל עיר אחרת, הלא טוב לי עתה מאו, בראשית בואי אל הישיבה, לא ידעתי עוד בתורה עד מה ולא ידעתי דרכי בני הישיבה ועתה אדע כל אלה וימשכוני חסד בכל מקום בואי — אבקש לי ישיבה

אחרת בעיר אחרת — — — אמנם האעזוב את רעי את גדעון אשר פקח עיני ואשר יתהלך אתי במשרים? האעזוב את האנשים הישרים אשר יעניקו מפתם לי יום יום? האעזוב את הזקן ובת בתו? ומדוע? מאשר כי אבירם חדל מתת מלחמו לי! יקח אותו ואת לחמו... אך לא! לא אקללנו! יהי לו אשר לו ואני אמצא לי בית אחר, הלא מאיר אמר לי כי ישביעני בשמחה עת בטני תחסר וגם הזקן לא ימנע מתת לי ארוחה בהודע לו כי יחסר לחמי... אבל מי יודע אם לא שלח עכבור לשון אפעה גם שם ויבאיש ריחי?... כל עצמותי רחפו בחשבי, כי אולי נבאשתי גם בהזקן ובת בתו... המחשבות האלה וכנהנה וכנהנה עברו על לבי אשר לא אזכור עוד, כי כצודה דגים במצולה יעלה רק את אשר יגדה במכמתו, הלא המה הדגים הגדולים והקטנים ימלטו חיש ואינם, כן הכותב מחשבותיו על הגליון יביא רק את אשר העלה בחרמו הוא הזכרון והיותר יעלה כתחו ויאבד. וגם אני אזכור אך מעט מכל אשר הרה והנה לבי בלילה ההוא, אך זאת אזכור כי זמן רב מאוד חשבתי מחשבות עד אשר שכבתי למעצבה ואישן בלי מנוחה. האיש אשר באהבתו הרבה לחופש ודרור הושם בכלא וברזל באה נפשו ויפחד לשאת שם חופש על שפתיו; הרעב אשר יראה לחם ויפחד פן מרורת פתנים בקרבו; התועה בדרך באשון ליל ובשרו סמר מפחד וקרה ויפחד לבוא אל הבית הנשקף למולו ביער פן ימצאו בו מרצחים סתר להם, הוא יחוש בנפשו את אשר הרגשתי אני בלילה הזה עת אחזה השנה בעפעפי. השנה אשר אליה יחכה בכליון עינים העֵינָה מעמל היום היא היתה לי לפחד וזועה, כי יראתי מאוד מחזיוני ליל אשר תביא בכנפיה ואשר יענו את נפשי בכל עת אשר דאגה שברה לבי ביום הרבה יתר מן הדאגה והצרה הבאה עלי. אמנם כתקות האיש כן גם פחדו בְּרָבָם כן באפס יסודם, גם אני פחדתי ללא-פחד, חזיונות נוראים לא כעתוני רק הפחד אשר פחדתי מהם גול מנוחתי והקיצותי לרגעים עד אשר אתא בקר ויביא פדות לנפשי הנדהמה.

יג

אך לשוא יעמלו המלחים להחזיק כן תדן אניתם לפרוש גם ולחתור השיב היבשה עת תבוא סופה מן החרר ותכה בים גלים ותשימהו כמרקחה. כי היא מדי עברה תשחק תלעיג לכן אדם וגבורתו ותחבולותיו, ולהכל ירבו ידברו האוחכים דברי תנחומים לאיש עת ישבע בים דאגה ועשתנות יגון יסערו כגלי עברה להפיצו, כי לא יצלחו להשקיש נפיש סערה בטרם בא מועד, רק אחת היא אשר עו בידה להשביח גלי היגון והיא — העת, היא לכדה אשר מסכות תתהפך לרגעים בתחבולותיה, אשר תוליד בנים ותכין קברם ומעפר אחר תצמיח, היא רק היא תכאיב ותחבש, ולכן לא לנצח שמחה וגם דאגה לא לעולם עומדת. הוד האביב והדרו יסוג אחור בבהלה מפחד חרבוני קיץ והחורף האכזר מלך בלהות וזועה יסוף ואיננו בטרם יקאו פני מלאך השלום, פני האביב הנותן נשמה וחיים לכל היקום, כאביב כחורף, כשמחה כתוגה יחד כסופה יעברו, העת תביאם בכנפיה והיא תשנה פניהם ותשלחם. אך רגע יתהלך בן חלוף בנני עדנים בהלך נפשו

וישיש בדי שמחה וכרגע יראה אחריתה — תונה, וגם היא כמוץ תסער ואין זכרון לה בהמר העת. זאת חזיתי מבשרי בימי עלומי בעת אשר הגיוני לבי לא ידעו עדנה מרגוע, כי רצו עמו ואיש רעהו דחק ויסערהו ממקומו, ולרוחי היה חליפות לרגעים — חליפות פעולות החיים אשר לא ישבתו רגע מעבודתם בימי הנער — אל לבני הנעורים תנחומים! לא להם תנודו אתם הנאנחים כשברון מתנים על שכר רעכם ואידו, כי שברם ואירם כעב קל יעברו עת נשף בם רוח ששון, ורוח ששונם הלא יחליף כח חדשים לרגעים בהגלות לפניהם רגש או תענוג חדש אשר לא ידעו אותו... נדו לשכעי ימים אשר כבר שתו מצו כוס מנעמי החיים ועליהם אבד כלח עם שאונו והמונו עת שואה תבוא עליהם, כהמה יכרעו יפלו תחתיה. אכן גם להם לא תצליחו לרפא מכאובם וגם להם רק מאת העת תקוה נשקפה — כי תקחם אל גבולם.

כל דברי רעי גדעון אשר אמר לנחמני כלילה ובבקר למחרתו היו כקצף על פני מים ולא הביאו תנחומים לנפשי, ואני אמרתי גדול שכרי כים ואצלול בו כעופרת, כי בפעם הראשונה הנח לבי חזיונות אחרים ותקוה אחת זמן כביר, ולא כההולכים לפניהם היו אלה; עד הנח היו חזיונותי כחזיוני ליל אשר יעשו להם כנפים לאור בקר וישבו אל תהו הרת כל החזיונות ועתה לקחו את כל לבי ימים רבים. התקוה למצוא בית ומנוחת תמיד מלאה כל חדרי לבי, כי אני אשר כבר שבעתי נדודים מרבה להכיל, כצפור נודדת אשר לא מצאה קן לה, אני ידעתי גם באביב ימי עלומי, בעת אשר כל הנערים אשר כנילי לא ידעו אם ימצא בית אחר מבלעדי בית אבותם ואם תמצא עיר אחרת מבלעדי עיר מולדתם, ערוך את ערך בית ובני משפחה, וכאשר נעלה היה בעיני למצוא בית ומחסה לכל אירא עוד מפנע רע אשר יבוא פתאום ויקרא באזני: נודד! הרחק נדוד, לא לך מרגעה! וכאשר שמעתי קול מאחרי כי קרובה ישועתי לבוא החזקתי בהרעיון הזה ולא הרפיתיו ויחי לי לששון כיום וכלילה, ואחרי אשר דמיתי כי אניתי הסערה באה עד החוף ולא יארכו הימים ואראה את חזיונותי יוצאים לפעולות אדם לכן אבלה עלי נפשי בראותי כי פתאום לפתע בא רעם וברק וישופני וישליכני אחור אל מצולה, ומשנה שברון השפתי כאמור אלי נפשי: הן הרעם הזה מידך היה לך! אתה פוררת בידך מגדלי אשריך כשכר נבל יוצרים! — אמנם אף כי כליותי יסרוני והנחם שלח לשון אפעה בכתי נפשי וגם נתתי אל לבי להטיב דרכי ולהשכיל פי לימים הבאים לבל אביא עלי עוד הפעם אסון, בכל זאת רחקה כל תקוה ממני למצוא עוד מנוחה וישע, כי ידעתי בנפשי כי כל אלה לא יועילו לי ועוד אשוב לכסלה. כשני לכבות היו בקרבי ומחשבות שונות אשה טרעותה מצאו בכל עת קן להם בכליותי ותשמיענה קולן גם יחד לשכט ולחסד: בעת אשר מחשבה אחת יסרתני כמסר אכזרי כאמרה: אתה הסכות בנפשך! השמיעה האחרת קולה: חף אתה מפשע וכל עושי רעה לך יאשמו. בעת אשר מחשבה אחת נתנה לאלהים תפלה — אין שופט ואין פוקד עון כי איש איש הישר בעיניו יעשה באין מפניע, התפללה השנית אל אל מושיע — ברוך ברק אלהים והכריע אויבי תחתיהם — וגם בפעם הזאת התלקחה מלחמה בחובי: רעיון אחד שם אשם

נפשי על איש-הכלמתי פני עכבור, על אשר ארשיע את אוחבי בעת אשר ארשע אני, והשני קם למולו ויקרא: אך מדוע יפקוד אכירם עליך אפו ולו לא עשית רעה? ואם גם עול פעלת מדוע לא יסרך כאב את בנו כי אם שחת רחמי ויגרשך מהבית בחרפה? הן לוא עשה בנו או אחד מבני משפחתו את הדבר הזה הלא הללהו גם הוא על חכמת לבו ואותך הדף בעברה! ומדוע? יען וביען כי ילד מסכן אתה! העני העני רק הוא בעוכריך! לוא היה לך אב או אח כי אז נשאוך על כפים ויתפארו בחכמתך כי מאוד נכונות ועתה אחרי כי בן עני הנך תחשב לך חכמתך לחטאת! — כה דברו הגיוני לבי דבריהם יחד ויגורו לבי לגורים ולא נתנוני לשית עצות ישרות בנפשי ועל כן נפונותי ואשב משמים ככל עת התפלה ולא האמנתי כי אמצא עוד נחומים לי. אכן לא כאשר דמיתי כן היה, רגעי יגוני לא ארכו ועוד ביום ההוא כעבור שעה אחת, בבואי אל בית הזקן לארוחת הבקר ובחכימי בפני העלמה אשר האירה פניה אלי נסו כל רגשות היגון ממשכיות לבי כמנוסת צללי ליל עת יאתה בקר.

הנערה ישבה למולי ותשיחיני ותספר לי בשמחה כי בקרב ימים תבוא אמה ותחדה בשמחה את פניה.

— היש לך אם? — שאלתי בתמהון, כי חשבתיה עד אז ליתומה באין אב ואם.

— יש לי אב ואם, אך אבי חולה הוא ועל כן לקחני אבי אמי אל ביתו כי אהבהו כנפשי וגם הוא יאהבני מאוד —

— ומי לא יאהב נפש מהורה כמוך? — אמרתי כלכי אך לא השמעתי זאת באזניה כי כן לא יעשה.

— בעוד ירח ימים ימים יהיה יום שמחה בביתנו, כי הוא יום הלקדת אותו ואז אהיה „בר מצוה“ — הוסיפה לדבר בשחוק, אני התפלאתי מאוד בשמעתי כי שנותיה שלש עשרה ואני דמיתי כי רק אחת עשרה לה ואשאל: האם שלש עשרה שנה ימי חיך? —

— הלא אמרתי לך כי אהיה בר מצוה ואתה הלא מתופשי התורה אתה ותדע כי במלאת שלש עשרה לאיש אז יהיה בר מצוה — ענתה בשחוק נעים. כל דאגה ויגון נסו מלבי אשר לפני שעה היה מטרה לחצי זעמם ועניתיה גם אני בשחוק: זאת לא נכחד ממני כי במלאת שלש עשרה לנער יהיה בר מצוה, אך לא שמעתי מעודי כי נערה תהי בר מצוה אף במלאת לה שבעים שנה —

— נערה בת שבעים שנה! — קראה בקול שחוק גדול וברגע ההוא בא הזקן הביתה ובראותו אותה שוחקת שחק גם הוא מבלי אשר ידע למה ועל מה, וחיא מהרה ותפול על צוארו ותאחזהו בזקנו ותנשקהו מנשיקות פיה בכח עד כי צללו שפתיה והזקן אצל גם הוא עתרת נשיקות לה ויושיבנה לימינו וישאל אותה: למה זה צחקת בתי? —

— ומדוע צחקת אתה כבואך הביתה אם לא ידעת למה זה צחקתי? — השיבה הנערה ותניע בראשה בחן.

— הוי שובכה! — קרא הזקן בשחוק — הכזה יהיה מענה אשר תבכרי
לענות לאבך? זכרי ואל תשכחי את אשר עשית לי היום ולא עלי יהיה הקצף
אם לא אקנה לך תשורה יקרה ליום הולדת אותך —
— אמנם אתה הלא תבוא הנה לשיש ביום שמחתי? —
— לא אבין את דבריך הלא פה בכיתנו יהיה המשתה ומדוע תשאלני
אם אבוא? —

— אם כן אין חפץ לי עוד במנחה ותשורה אחרי כי פניך יאירו אלי ביום
שמחתי — ענתה הנערה בלב תמים. הזקן חבק אותה בעליצות נפש ויאמר:
מה נעמתי לי מקור שעשועי! אבל הגידו נא לי למה זה צחקת? —
— הכחור אמר כי נערה לא תהיה בר מצוה אף במלאת לה שבעים שנה —
קראה עוד הפעם בקול שחוק גדול — הראית אבי נערה בת שבעים שנה? —
— הכחור צדק בדבריו כי נערה לא תהי בר מצוה רק בת מצוה —
— טוב הדבר אחיה בת מצוה אך יבוא הכחור הנה לשמוח בשמחתינו אף
כי לא אחיה בר מצוה רק בת מצוה, האין זאת? —
— הלא שמחתך היא ואת אשר תבכרי בו הוא יהיה קרוא —
— התקרא את עכבור הנה? —
— מדוע תשאלני כזאת? —

— כי תכלית שנאה שנאתיו וכאשר אראה פניו תערב שמחתי. — כאשר
מת לבי בקרבי בשמעי שם עכבור נשא על דל שפתיה, כן שב ויחי בראותי
כי זעים נפשי הוא גם שנוא לבה.
— ומדוע תשנאי את האיש הזה והוא לא עשה לך רעה מעודו? —
— כי הוא איש רע הלב ויבקש לעשות רעה —
— מי הגיד לך זאת? שאל הזקן בתמהון ויביט בפני כי חשב כי אני
דברתי סרה על עכבור באזניה — האם ראית מעשיו הרעים כי תתני אותו
לאיש בליעל? —

— לפתות אנשים לעשות רעה האין זאת רעה? והוא הלא חפץ להסיתך
כי תמשוך ירך מתת להכחור לחם הקו ואיך תשאלני אם ראיתי מעשיו הרעים,
הלא בעיני ראיתי ובאזני שמעתי כל אלה? — ענתה הנערה בכטחה כאיש לוחם
מלחמת צדק ויושר. הזקן בא במבוכה בשמעו מענה פיה, כי בלי תפונה לא
קוה לשמוע כזאת מפיה וגם לא ידע להשיב על תוכחתה ויחשוב רגעים מעטים,
אך באין הרך לצאת אחו בדרך כל-ההורים אשר לא ידעו ענות על שאלת
בניהם: מהירי חמה יגערו בהם או יניפו שבט מוסר עליהם, ואלה אשר חימה
אין להם יבקשו לסכסך דבריהם בשאלות חדשות, וכן עשה גם הזקן, כאשר לא מצא
מענה להשיב על דבריה שאל אותה: ומדוע תעשי את רעה ותחטאי בשפתך? —
— אני! — קראה הנערה ופניה אדמו כתולע מבישת — אני אעשה
רעה? למי? הגד נא כרנע למי עשיתי רעה ואבקש כי יסלח לפשע שפתי —
— ללכת רכיל האין זאת רעה? — ענה הזקן במנוחה בהביטו בפניה —
הלא תלכי רכיל ותגלי סוד אחר בהשמיעך דברי עכבור באזני הכחור —

— אמנם הלא בקול גדול קרא עכבור וישפוך עוזו אפו באוני אנשים רבים, והאם סוד הוא הדבר אשר ידבר איש בקול גדול? —
— את עודך ילדה קטנה ולא תביני להוציא משפט בין טוב ובין רע, אך אני אומר לך כי לא כן עשית —
— אם עול פעלתי לא אוסיף — ענתה הנערה בדברים היוצאים מקירות לבה — אני לא ידעתי כי זאת תחשב לי לחטאה? אך בהודע לי אבקש את פני עכבור כי ישא לפשע שפתי —
— אל תעשי כזאת — קרא הזקן.
— מדוע? — הלא כמו פיך הנדת לי פעמים רבות, כי אם יחטא איש לאיש לא יאבה ה' סלוח לו בלתי אם יתרפס וירחב רעהו עדי יסלח לו — הזקן בא עוד הפעם במבוכה ואחרי אשר החריש זמן מה ענה: מאוד תעלזונה כליותי בתי, לראות תם לבך ובר רוחך, החזיקי בדרכך זה גם בימים הבאים ותמצאי חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם, אולם רעי לך כי אין הקת משפט לתם ויושר, כי גם הטה לא ישוו בכל עת, והדבר אשר יחשב היום לחסד יתחשב מחר לחטאת, כי העת המקום והמצב ירימו וישפילו מפעלינו. שערי כנפשיך אם תראי איש רעב וערום כלי לבוש בלילה ורחמך יכמרו עליו ותתני לו מתנת כסף, התדמי כי נדבת לכך תחשב לצדקה? — לא! הכסף לא יחום את בשר העני ולא ימלא בטנו בלילה עת אזלת ידו ממצוא חפצו כמחיר, ומי יודע אם לא ימות ברעב וקרח עד אור בקר, אך הדבר הזה לא ישוה אל הדבר אשר נדבר בו עתה. הטי למשל הזה אונך! הנידי נא מה תעשי בבוא אליך איש ויבקש ממך כי תתני לו סכין? התתני לו כרנע מבלי שאל את פיו, מה חפץ לו בו? —
— אם אדע את האיש כי איש ישר הוא אתן לו גם מבלי שאל את פיו —
— ואם מוזר לך האיש? —
— אשאל למה לו הכלי ואם יחפוץ לפרוס לחם אתן לו —
— ואם יעלו מחשבות על לבך פן מרצח הוא האיש ויקח מידך את הסכין להביאהו בלב רודפו? —
— אז לא אמלא שאלתו אף אם ירצחני נפש —
— עתה התבונני בדברי, אני שאלתיך ואם יעלו מחשבות, אך מה תעשי אם המחשבות לא תעלינה על לבך והאיש הזה יהיה מרצח? —
— מה אוכל עשות אם אישגה ואתן אמנתי באיש בליעל? —
— זאת תעשי ותנצלי מכל רעה, פלסי מעגל רגליך במרם תתיצבי עליו, בחני מעשיך במרם עשית ולא תשגוי, זכרי בכל עת כי השוכה תהפך לרעה אם תעשי אותה בלי דעת —
— אך מדוע לא אבקש סליחה מעכבור אחרי כי חטאתי לו? ומה היא הרעה אשר תצטח מזה לאיש? —
— לוא היה עכבור איש ישר אז יעצתיך גם אני לבקש סליחה ממנו, כי אמרתי את תעשי הצדק והיושר והוא יראה ויקח מוסר ויבקש גם הוא סליחה

טהבחות, אך בידי האיש הזה יהיו דבריך לחצים שנונים לכלות כל חמתו בחכחור, ולא
אשגה אם אחשוב למשפט כי עתה, בראותו כי דבריו לא עשו פרי והוא יחשוב
בלבבו כי הבחור לא ידע מדבריו עד מה, יש תקוה כי ישוב אל לבו וישיב
מעליו אפו, אך בהודע לו כי הבחור יודע כי רדף אותו באף ועמלו היה להכל
אז ירב כעסו עמו למען הראותו כי זלעו מושלה לו —
— אם בן אחרל מדבר עוד עם עכבור למטוב ועד רע, ואשמרה מעתה פי
ולשוני —

השטחה הנדולה אשר מלאה לפני רגע כל חדרי לבי חלפה ועברה
בראותי כי המה ידברו דבריהם יחד כמו רק המה בבית מבלי שים לב כי גם אני
הייתי אתם — כמת נחשבת בעיניהם — אמרתי בלבי — המה ידברו, ישאלו
וישיבו דבר מבלי אשר ישימו אלי לבם, כן דברו העניים בבית מקלטם לשכמ
ולחסד בהזקן אשר מת בעוד אשר היה לפניהם, כי המתים לא ידעו מאומה,
וכן ידברו עתה בי, אמנם כן הוא, גם אני מת הנני כי עני כמת נחשב, לוא
הייתי בן עשירים אז חי הייתי וישאלו בעצתי ויחלו למוצא שפתי, אך מי
ישים לבו אל בן עני? הה! אלה המה שלוי עולם וזה דרכם! המה לא ידעו
נפש האכיון ומעלות רוחו כמו זר להם, אכן גם לי לכב כמוהם, גם דמי לכבי
ירתחו כסיר נסוח עת אשמע חרפתי, ובעיניהם הנני כמת ועוד נופל ממנו כי
המת לא יבקש אכל לנפשו ולא ישא חרפה על פת לחם אשר יעניקו לו
ברחמים רבים. . . אני אמרתי בני עליון אתם, מלאכי מרום אשר לא ידעו
עשות רע, אכן גם אתם ככל העשירים; פת לחם אשר תותירו משבעכם תתנו
ובמחירו תקחו כבודנו, הנשות נפשנו וכל יקר בלבבנו. . . כלכם אבירי לב, רק
האחד יכה בשוט לשון זעם והשני ימחץ בשפת חלקות. . . וגם אף נפש
ש הורה, גם את נפלת ברגע הזה ממרומי שחקים, גם את תבקשי להראות כי רם
ערכך מערכי פן אשכח רגע גורלי המר. . . אמנם היא תנקה מפשע, כי היא
נערה קטנה ולא תדע את רוח בני האדם, ועליה לענות לאביה על שאלותיו,
וגם תלחם את מלחמתי ותפקוד אפה על איש חרמי, אי לזאת אסלח לה! אך הוא לא
ינקה, עליו לדעת כי גם אני איש חי הנני כמוהו! לא טוב הוא מאבירם וגם
הוא השליכני כנצר נתעב מהבית לוא נכאשתי בו. . . כה הניתי מדי דברם
ומרנע לרנע חם לבי בקרבי וקצף, יגון ומשטמה התלקחו בחבי עד כי עלו מחשבות
על לבי להגיד להם מעלות רוחי ויעבור עלי מה, ואולי הקימותי מזמותי לולא שם
הזקן כרגע קץ להם באמרי פיו, כי אחרי אשר כלה דבריו את הנערה שם פניו
אלי ויאמר ברגשי רחמים כדרכו: אני שמעתי כי אבירם חדל מתת מלחמו לך,
האמת הדבר? —

— כדברך בן הוא — עניתי באנחה.

— אל תעצב כי אני אחיה מנן לך וביתי פתוח לפניך בכל עת אשר
תבוא הנה — בראשונה נאלמתי דומיה ולא עניתי דבר כי כליותי יסרוני ולא העזתי
מצח להרים עיני אל האיש מהר הלב הזה אשר טפלתי עליו חמאת שקר בלבי,
אך אחרי כן אמצתי את לבי ואקרא: ומה אשיב לך ככל חסדיך אשר תרבה עשות

עמדי? חסדיך גדלו במאוד מאוד וקצרה ידי משלם לך גם בלשוני אין מלה להביע רגשות תודתי אשר . . .

— אין חפץ לי בתודה, והחסד לא גדול הוא כאשר תגדיל עליו כמו פיך, כי מה עשיתי? אני אמרתי לתת לחם לאיש אשר במנו תחסר? ידעתי כי גם אתה עשית כמוני לוא מצאה ירך לעשות, על כן חדל לך מהשיב תודות לי והרף מעצבת ואל תאנח כי לא יחסר לחמך —

— בי אדוני — קראתי ברגש — חסדך עלי גדול, במאוד מאוד, ומדוע תמנעני מהכיר טובה? הן הדבר הזה כרקב בעצמי ועל זה אני נאנח על כי נשיתי טובת אבירם ואדבר דברים אשר לא כן, כי לא על הארוחה אשר חדל אבירם מתת לי תאכל עלי נפשי כאשר תדמה, רק על כי שלמתי תחת טובה רעה —

— ומה זה עשית לאבירם, או מה דברת אשר לא כן? —
— אני נבערתי ונכסלתי להגיד להמבשלת אשר אמרה לי בשמו, כי לא יחפוץ לתת לחמו ללצים. הגידי לאדוניך כי אין חפץ לי בו ובלחמו. אך עתה אנחם מאוד על כי נתתי בקצפי את פי לחמו אל מטיבי ובנפשי אשבע כי לא אשוב לכסלה — הדברים האלה יצאו מקרב לבי אף כי לא הכני לבי על המעשה אשר עשיתי לאבירם, רק כי כליותי יסרוני על אשר חשבתי רעה על הזקן ואחפוץ להודות כמו פי כי חטאתי, ומכלתי יכולת להוציא שם הזקן מפי נשאתי שם אבירם על שפתי ואחשוב בלבי את הזקן. התבוננתי בפניו לראות אם יאמין בדברי ואכיר כי עוני לא גדל בעיני מנשוא, כי כשחוק נראה על שפתיו מדי דברי וככלותי ענה ואמר: הלא תדע כי מודה ועווב ירחם ואחרי כי תנחם ותשוב ממעשיך לא יקרך עון —

— ומה יקרו לי נדבות פיך, המה ירהיבוני ויתנו אומץ בלבי! — קראתי ברגש וכלבי אמרתי: איך נואלתי לחשוב אל האיש הצדיק הזה תועה, לא לא! נפש האיש הזה לא תבוא בקהל אנשים כאבירם! יראו אנשים וילמדו אורחותיה, הוא לא יבוא במשפט עמי כהמורה רק ינחמני באמרי רצון, וכזה יכרה לי אוזן לשמוע בטוסר הרבה יתר מכל הטובות בדברי מוסרם, דבריו אצפון בלבי ולא ימוש מזכרוני עד עולם. הה! מדוע לא יצאתי לאור באור החיים על ברכי איש כזה? ולמה נולדתי בסתר המדרגה? לוא הייתי בן עשירים כי אז יכולתי גם אני להשיב אהבה אל חיקו, כי נפלתי עתה אל צוארו ואחבקו ואקרא לו: אבי אתה! ולא בוז לי, אך עתה רחוקה ממני תאות לבי, כי איך אעז פנים, אני בן בלי שם להראות אותות אהבה לאיש נכבד ונשוא פנים כמוהו? — הה! העני העני! הוא ימוגננו תושיה! הוא יערוב כל שמחתנו ולא יתננו אף השיב אהבה אל חיק מאהבינו! — הרעיון הזה היה כאש יוקדת בעצמותי וינשני את השמחה אשר נתנה הכשורה הטובה בלבי.

— מדוע נפלו פניך? — שאל הזקן בראותו כי פני זועפים.
— בשומי אל לבי כי אזלת ידי משלם לך אף אחת מני אלף מכל הטובות אשר עשית עמדי — הוא הביט בי באהבה ויאמר: אל יפול לך על הדבר הזה, כי לא בכל עת תמצא דינו לשלם טובה תחת טובה בפעל ידים, וגם מחשבות

טובות כמעשים טובים תחשבנה, ואני אמצא די שלומים ברגשותיך אשר יהנה לי רוחך, אכן גם אני לא מלאך אלהים אני כאשר תחשוב — הוסיף לדבר במאור פנים — כי גם אני אבוא על שכרי ולא לחם חסד אתן לך כי אם מפרי מעלליך תאכל — בתמחון הבטתי בפניו ואשאל: ומה תמצא ידי לשלם לך? מליצה חידות לי דברוך! —

— תשמע ותבין — ענה בנחת — עתה תראה ותדע, כי קצרה יד איש מחרע לרעהו, כי השוכן שמים יספור מעגלי איש ויכונן מצעדיו; האדם יאמר להרע ואלהים יחשוב לטובה, וגם עכבור אשר דמה בלבו להרע לך גם הוא עשה עמך אות לטובה, אני גמתי כבר אומר ללמד את הילדה דעת שפת הארץ, אך לא מצאתי איש ישר לפני, ואני לא ידעתי עד הנה, כי רב כחך בשפת הארץ ועתה נודע לי וזאת מפי עכבור, אשר חשב לך דעתך וזאת להטאה ואשמח על הדבר במאוד מאוד כי אמרתי עתה אתה תורה את הילדה קרוא וכתוב ושכרך נכון לפני ואיש לא ידע בדבר הזה, אמנם עתה תראה כי יש לי חפץ בך ומעטל כפיך אשביעך —

אסיר אל בור עת יפתחו לפניו שערי בית הכלא, חולה נוטה למות כי ישוב ויחי לא ישמח בלבו כאשר שמחתי אני לקראת הבשורה הזאת אשר הפכה אבלי לששון, לששון אין קץ וברגע אחד — להאסיר והחולה תשיב העת רק את אשר גזלה מהם, ולי שלמה שמחות שבעתים באבלי, רק שני ימים חסרו לי ועתה לא לבד כי לא יחסר עוד לחמי, כי אם גם לא אירא עוד מחץ שפת אויב ולא אתרפס וארחב אישי, ובושת פני לא תכסני בשבתי אל השלחן, כי מעטל כפי אראה אשבע, ועל כל אלה אחרה בשמחה את פני הילדה, אשר היתה למקור ששוני ואשר גרשה כל עצב, ינון, פגע, מכשול-לב ומוסר כליות הלאה הלאה מקרב לבי כהמעונן יורה את ילדי שחת ברוח פיו, השמחה מלאה כל הדררי לבי עד אפס מקום בו למחשבות, כי שמחה גדולה כצרה נוראה ישביחו רגע המון מורשי הלב, ולא חשבתי לאחת אחת את כל הטובות אשר הביא לי הרגע הזה, לא הגיתי תודה להזקן היוצר שמחתי, גם לא שויתי לנגד עיני את הנקמה הגדולה אשר אקום מעכבור איש מצותי בהודע לו כי עשה אתי תחת רעה טובה, אף כי כל אלה הרגשות היו בלבבי, כי הייתי כהלום יין ויתבוללו בלבי יחד רגשות תודה, שמחה ונקמה, הזקן התבונן בי ולא דבר דבר, כי בלי תפונה לא אבה לערוב שמחתי, אמנם כאשר שכח המנוחה ללבי החלו המחשבות להפרד לאט לאט אשה מרעותה ואכיר מראיהן ואשמח לראות בדמיוני על פני עכבור קצה ומפח נפשו, ששתי בשומי נגד עיני את החכמה הרבה אשר אביא בלבב הילדה — בעלות השם ילדה על לבי שבעה נפשי ענג אין קץ — בימים מעטים והזקן יראה וישש לכו ויקרא בעליצות לב: אכן חכם לב הוא יוסף ומכיר טובה למטיביו, אך כל אלה כאין נחשבו בעיני מול השמחה הגדולה כי אראה את פני הילדה יום יום. . .

— אבל תקותך להיות חתן בקרב ימים נשארה מעל — קרא פתאום קול גדול באזני, כל עצמותי רחפו כי דמיתי בתחלה כי קול עכבור שמעתי, הבטתי ימין

ושמאל ובקשתי את הדובר הדברים באזני ולא מצאתיו, ובראותי כי רק הזקן והילדה בבית ואין זה אתנו קראני פחד נורא, כי אמרתי: אין זאת כי אם מלאכי שאול קמו לצחק בי ועוד מעט וקראתי בקול: שמע ישראל! כה חזקה עלי יד הפחד. — ומתי יהיה הדבר הזה? — שאלה הנערה את הזקן. הקול הזה השיב לי ברנע אחד את המנוחה ואשחק בלבי לפחדי ואשא עיני אל הזקן לשמוע דבר מה יענה. הוא החריש מעט ואחרי כן ענה: בראשונה אקנה לך ספרים ואדבר את ראש הישיבה ואבקשהו כי יתנהו לעזוב את הישיבה ישעה אחת בכל יום. — ברנע אשר השמיעני את הכשורה הייתי פְּמָנָה בתמהון מרוב שמחתי ושכחתי כי לא בידי עתותי כי אם בידי המורה, ואף כי ידעתי את דרך המורה כי במשרים יתהלך אתי ויתן ככל עת את שאלתי, וגם שטתי הכסף מבטחי, כי אמרתי השקלים פתחו לפני דלתות הישיבה לבוא בה והמה יפתחו לפני דלתיה לצאת יום יום, בכל זאת באה יראה בלבי פן לא יתן המורה שאלת הזקן, ומה יהיה אז? הן! עבד הנני לא בידי טובי, לא אצא חפשי בלתי אם אדוני יתנני לצאת וכידו לכונן ולהסיר הצלחתי ברוח פיו, ומה אעשה אם יהיה לקיר מבדיל ביני וכין הצלחתי? —

— ומה תעשה אם לא יתנהו המורה לבוא הנח? — שאלה הנערה את הזקן כמו קראה מעל לוח לבי את הרשום בו.

— אני אחשוב למשפט כי הוא לא יקום לשמן לו, אך אם לא יאבה שמוע בקולי או אישים עצות בנפשי ונראה איך יפול דבר — ענה אותה וישים אלי פניו ויאמר: היום לא תראה עוד את פני, כי לא אבוא הביתה כל היום ומחר בוא הנח ותשמע מה ענני המורה. — קמתי לצאת החוצה וכהציני רגלי על המפתן קרא עוד הפעם קול גדול כקול איש באזני: המורה לא יתנך לצאת! — בכל טאמצי כח אחזתי בכפות המנעול לבל אפול ארצה, כי קרסולי מעדו מפחד ורעדו. כשוב רוחי אלי מהרתי לשוב אל הישיבה ולספר לגרדעון את אשר קרני ואת אשר השמיעני הזקן, ומה נבהלתי בראותי כי גם גרדעון אשר היה בעיני כידוע כל נעלם, לא ידע ענות אותי דבר בדבר הקול אשר שמעו אזני! — דרך האיש הזה היה נעלה מאוד גם בימי חרפו, הוא לא התכושש להודות כרגע כאשר לא הבין דבר לאשורו כי הדבר הזה נעלם מעיניו ולא ידעוהו, ואותו אחד מאלף מהיודעים דעת מצאתי אשר לא בקש להתראות כידוע הכל, וכשמעו מפי על דבר הקול ענה ויאמר: מעודי לא שמעתי וגם בספרים לא מצאתי כדבר הזה ולא אדע להגיד לך שרש דבר נמצא בך, אבל אדמה כי יד הדמיון עליך חזקה והוא עשה זאת לך כי הוליך את חושיך שולל, הן זאת ראיתי כבר כי הדמיון ימשול בך וידוכב שפתיך נעת אשר תשב בבית, או כאשר תתהלך בחוץ לבדך, אך אל תשים לבך לדבר הזה כי אין כל פחד —

— אך איך אמשול ברוחי כשמעי פתאום קול גדול אשר יהלום על אזני כהולם פעם וכל תמונה לא אראה? הלא בשרי יסמר מפחד בטרם אשיב אל לבי לחזק רוחי —

— שלום לך אל תירא! אִמְץ רוחך בטרם תשמע את הקול ואז לא תיראנו —

— ומה יאמר לבך, הימלא המורה משאלות לבי? —
— כמעט שכחתי להגיד לך כי המורה חולה ולא יבוא היום הנה —
— טוב מאוד הדבר — קראתי בשמחה — עתה אוכל לצאת ולבוא
כאין מפריע —

— שגית מאוד — ענני בעצבון — כי אם יחלה המורה ולא יבוא הנה
ימים אחדים. אז יקח אחר פקודתו בימים ההם וידעתי נאמנה כי דוב המשניה
ימלא מקומו ואז נכוננו בדינו ימי חשך, כי רע הלכ הוא האיש הזה מאין כמחה ולא
יוכל כלכל את כל בני הישיבה. אך אלה אשר ילמדו שפת הארץ המה כזובי
מות בעיניו, כי כעוזבי אמונת אבותיהם יחשכם בלבנו —

— אבל אני לא אשאל פיו ואעשה כאשר בלבבי כי מי שמוחו לאדון לי?
בקול המורה אשמע, אך לא אטה שכמי לסבול עול אדונים רבים! —

— לא תוכל עשות כדבר הזה, כי בעת אשר יקח את פקודת המורה
בידו לעשות כהעולה על רוחו, ואם לא תאכה שמוע בקולו יגרשך בחרפה מן
הישיבה, ואז תהי לדראון לכל בני העיר, וגם בעיני הזקן לא תמצא חן אחרי
אשר כנער משלח תהיה בעיניו —

— אני אדע נאמנה כי לב הזקן טוב עלי והוא יהיה עלי סתרה בכל עת —
עניתו בכמחה.

— הלא גם באכירם שמת מכמחך ומה הכמחון אשר כמחת בו? —
— איך תשא את שם שניהם על שפתיך גם יחד? הלא תחטא כשפתיך
בדמותך מלאך אלהים לכבוד שמן! — קראתי ברננו ואישכח כרגע, כי זה לא
כביר חשב גם לבי כזאת.

— שני האנשים האלה בני אדם המה — ענה בנחת — האחד לא
מלאך אלהים הוא כאשר השני לא בכור שמן הנחו, ואם כי לא אכחד כי רם
ערך הזקן על ערך אכירם כחכמה וככבוד אבות, ואולי גם כנדבת רוחו, אמנם
גם לאכירם לב ישר ורוח נכון וירבה עשות טובות, ולולא נבאשת בו ישבעת גם
אתה רצון ממנו, וכאשר תעשה דבר אשר לא כדת בבית הזקן יגרשך גם הוא —
— שגית מאוד, לוא שמעת את אשר ענני בשמעו מפי את אשר עשיתי
לאכירם, כי אז אחרת דברת, אז אמרת גם אתה כמוני כי לבנו כלב מלאך אלהים —
ומה ענה אותך? השמיעני נא —

— הוא לא הוכיחני על פני רק דבר נחומים לנפשי כאמרי רצון —
— לוא עשית לו רעה ולא הוכיחך ויעטרך רצון אז נתתי גם אני
לדברך צדק כי לב מלאך אלהים לו, אך כאשר עשית דבר אשר לא כן
לאכירם והוא יכפר חטאתך ביחמים רבים לא אדע עוד אם לבנו טוב הוא כאשר
אמרת — ענה בשחוק.

— לוא יהי כדברך, אני לא אחפוץ להוכיח אתך על דבר הזקן. אמנם
אני לא אחכה עד אשר אנרש מזה, כי אם אעזוב את הבית הזה ואשים משכני
היום או מחר באחד מבתי התפלה, הן כבר מצאתי חכמה ורב כח לבי להנות
בנמרא גם בלי עזרת מורה, ואניד זאת מראש להזקן ולא יקרני עון —

— חלילה לך מחשוב מחשבות כאלה — קרא בדאגה — הסר העשתונות האלה מלבך פן תנחם באחריתך! הכעת תאמר לעוזב את הישיבה? עת אשר השלים המושל האדם באדם לרע לו ויעשה אותנו בני הנעורים כרמש לא מושל בו, כל זד ובליעל יגורנו בחרטו וימכור אותנו בחמשים שקל כאין מפגיע, ורק הישיבה תסוך עלינו ותצילנו מידי עריצים, ממוקשי האזורים הסוחרים בנפש אחיהם ככדגני הים. האם לא ראו עיניך את האמללים המובלים יום ויום להמכר בכצע כסף? הטוב טוב אתה מן האמללים האלה לולא נקרא שם הישיבה עליך? מפני שם בן ישיבה יחתו גם המרעים האלה אשר לא ייראו את ה' ולא יחתו מיום פקודה, וכעת תאמר לעוזב את סכת השלום החוספת עלינו ולנוע בין חיתו שרף כאין עוזר ומגן? ראה נא ראה כי מחשבותיך יצעידוך לכאר צרה ויגון, אשר לא תוסיף צאת ממנה! — אימה חשכה נפלה עלי בשמעי דבריו כי בעיני ראיתי את המעשים הנוראים אשר נעשו יום ויום, אך לא שמתי לבי לחם כל עוד אשר לא נגעו בעצמי ובשרי, אך עתה נפקחו עיני לראות כי לא טוב אני מכל האמללים וכי התהום פותח פיו לכלע גם אותי חיים אם אמרי אעזבה את הישיבה —

— צדקת בדברך צדקת מאוד — קראתי במר נפשי — לא את בני אדם נתהלך רק חיתו שרף עושרים עלינו מסכיב, אצא מהישיבה — אפול בידי אכזורים, אותר פה — אתענה תחת ידי עריץ אשר יגזול הצלחתי ממני מרוע לב, כאבי נעבר הה, ואין עוזר כי ארץ נתנה בידי רשעים! —

— אמנם מדוע תפחד ותאנה עתה? מי יודע מה ילד יום, אולי ידבר הזקן היום את המורה והוא יתן לו את שאלתו ואז אין לאל יד המשגיח לחרע לך, ואולי יקום המורה מחליו ויבוא מחר הנה ולשוא תפחד פחד? חכה עד אשר תדע דבר ברור ואל תוסיף לדאבה חנם — בעודני יושב ושומע אמרוי חשכו עיני, לבי סחרחר, עורקי הראש בצד האזן השמאלית הלמו כהלם פעם ואהי כאיש עברו יין.

— מה זה היה לך, כי תביש בי בעינים מזרות זועה — קרא גדעון בכחלה, אני לא עניתיו אף כי את דבריו אלה שמעתי עוד, כחי סר מעלי רוח בינתי עזבני ואצנח מעל הספסל ולא ידעתי מה היה לי, רק כי על עפעפי צלמות, התכל ואדם עליה קסו במעטה עלטה, ערפל, חשך ואפלה. . . .

יד.

כל הנרות אשר בבית יעלו אורם עד הספון וישלחו קויהם האדומים כדם אל כל עברי הבית, נהרי נחלי דם ישטפו במרוצתם בכל פנה, רעש גלגלים עולה באזני, משאון לרכבם פקחתי עיני לחדור בים האדום והנה מרכבה רתומה לששה זבובים תעבור כעב קל על הקיר ממסד ועד המפחות ובכואה אל מרום קיצה תשוב אחר כרגע כמו יד נעלמה נגעה בה ותמשכנה אחר בחזקת היד ועד ארגיעה תשוב על עקבותיה — אנה פניה מועדות? —
— זאת היא דרך ירושלים! — על חבל דק כשערה אשר שתי קצותיו

קשורות בירכתי התבל בפאת צפון ונגב במבעות השלכות בחוג השמים הנני
רוכב בין השמים ובין הארץ. רגלי כבדו כמשא כבד כי שני כדורי ברזל גדולים
וכבדים מאוד קשורים עליהן. ואל הכדורים קשורים חבלים דקים אשר קצותם
בידי שני אנשים נוראי המראה העומדים על אדמת עפר מתחת בשתי קצות
הארץ ויריבו בחזקה בקול נורא המרגיז ארץ. זה יאמר: לי הוא! והשני יקרא
בקול: לא כי בידי נתן! ואיש איש ימשכני כחבלו אליו וכאשר יגבר האחד
חילים ארוץ כחץ למטרה אל ירכתי צפון. וכאשר תעלה יד השני על ידו אעוף
במעוף עין אל קץ הנגב . . . אבכה אתחנן ואין שומע . . .

— כאשר תכנה הנר אשר על השולחן או יסוף רוחך ותגוע — קרא
איש זקן באזני מהרתי ואקום ואעלה נרות בכל המנורות ואשכב על מקומי.
הנני שוחה בים איש פרשתי ידי לשחות ואשחה עד אשר לא היה בי עוד כח
לשחות ואצלול מצולה. שם ראיתי דג גדול ולו ארבע קרנים ושמונה עשרה
כנפים והולך על שתי רגלים כתפארת אדם וסביבות שיניו אימה הוא פתח את
פיו ויקרא: אבל תקותך להיות חתן עלתה בתהו — חתן חתן אני! קראתי בכל
עוז וקול נשמע מקרקע הים: גדעון החתן! — גדעון? — לא ידעתי עד הנה
כי גדעון שמי. שמעו כל השומעים כי גדעון שמי! — ואת בת תפת מה לך
פה? — קראתי פתאום בקול נורא בראותי את פני לילית הדלים והאיומים
הולכת ולוטשת עיניה המזרות זועה לי. סורי ממני. לילית איומה! אני לא אשמע
בקולך! סורי ממני! — ובראותי כי היא שולחת יד לאחוז במתני הרימותי ידי ואך
אותה מכה רבה ותחשך הארץ ויחשך התהום ויחשכו השמים ולא ראיתי עוד
כל תמונה . . .

כאשר פקחתי עיני הכמתי כה וכה כמשתאה כי לא ידעתי איפו הייתי.
אני שכבתי על ערש ברזל בחדר גדול אשר בו עמדו מטות רבות ועליהם שכבו
אנשים וילדים, לפני שולחן ועליו צלוחית וצנצנת ובהם סמי מרפא הניעותי גייתי
ותפול מעל ראשי מטפחת לבנה המלאה שלג. משערותי נטפורסיסי מים. ובצידי
הרגשתי כאב כמו מסמרות דקרו בבשרי. הסירותי כתנתי, כי רק כתנת ומכנסים
כסו את בשרי ואראה אבעבועות רבות קטנות ואדומות כדם על צדי השמאלי
ואחשוב כי בחלום חזיון לילה אראה כל זאת ועצמתי עיני, ואחרי כן פקחתי
עוד הפעם ואקרא בקול: איפו אנכי? לקולי מהר גדעון מהחדר השני יובוא אלי.
— מה זה היה לי? — שאלתי — איפו אנכי? ומי המה אלה האנשים? ומה
הנה המכות האלה אשר הכיתי על צדי? הלא אתמול הייתי בהשיבה, מי הביאני
הנה? ומי הכני? ומדוע יטפו רסיסי מים משערות ראשי? —
— שוכה למנוחתך — ענני גדעון בהשפילו קולו — שוכה למנוחתך ואל
תרעיש מורשי לכבך ואל תדאג כי עתה תשוב לראות באור החיים —
— אני אשוב לראות באור החיים? האם מת אני ובירכתי שאול משכני? מי
המה אלה האנשים? האם נם המה מתים המה ופה היא התפתה? —
— חדל לך מדבר כאלה — ענה גדעון בעצבת — הלא תראה כי עודך
בחיים וכלנו חיים אנחנו על האדמה ומדוע תדבר כאלה? האם לא תכידני? —

— מי הניד לך כי לא אכירך? — שאלתי בתמהון — אני אכירך ואדע את אשר אדבר, אך אחרי אשר אמרת כי אשוב לראות באור החיים שאלתיך האם מת אני, כי לוא הייתי חי כי אז לא אמרת כי אשוב לראות באור החיים —
— חי חי אתה, אך הנך חולה ולכן שים מחסום לפיך ושכב במנוחה לבל יבולע לך —

— מי הניד לך כי חולה אני? — קראתי בשחוק — עוד מעט אראך כי בריא אולם הנני — ובדברי התחזקתי לקום ממשכני, אך לחי עובני ואפול אחור.

— אמנם חולה אני, ואני לא ידעתי — קראתי משבר לב — אולם הלא אתמול עוד בריא אולם הייתי —

— הנך חולה שוכב על ערש דוי זה עשרים ושלושה ימים ועתה פקחת עיניך בפעם הראשונה מאז נפלת למשכב כי מחלה עזה עברה עליך —

— עשרים ושלושה ימים? — קראתי ואעביר ידי על מצחי כמו הפצתי לעורר את כח זכרוני — עשרים ושלושה ימים? שחוק תעשה לי! הלא אתמול הייתי בחישיבה. אך מה זאת? — קראתי בשממון — מי הכה אותך על המצח, מכה אכזרית כזאת? מה זה היה לך? מה זה היה לי? האם בחלום תדבר בי? —

— לא בחלום רק בהקיץ אדבר בך והמכה הזאת הפיית ממאחבי —

— מי הוא זה האוהב אשר יכה בעברה? יקה בכור מות אוהב כזה! —

— אנא אל תקללהו כי הוא גם אוהבך הוא —

— אוהב? שקר הדבר! לא אוהבי הוא וגם אתה לא אוהבי אתה —

קראתי בכל עוז כי החלותי לירוא מפניו ולקולי מהרו שני אנשים ויחזיקו בי בכל טאמצי כח ויתנו שלג על קדקדי. בראשונה לחמתי אתם אך אחרי כן נפלה תרדמה על עיני ואישן. הקיצותי ואראה נער מכני הישיבה שוכב למולי על המטה וקול כחלילים יוצא מגרונו ופניו, ידיו וכל גוויתו ירוקים כעשב שדה. התבוננתי בפניו ופתאום נפתחו שני נחוריו כשתי ארובות וזלו שני פלגי דם על המטה ואחרי עבור רגעים אחדים נסכרו הארובות, הקול נחבא בגרונו פיו נפתח, עיניו נעצמו וישכב ככול עץ.

— הוא מת! — אמרתי בלבי — אך לא יראתי מפניו גם לא דאגתי ולא

השבתי איך בא הנה ומה קרה לו, לא הסירותי עיניו ממנו ואכיש בו לאור הנר הקמנה אשר עמדה על השלחן הקטן אשר עמד בין שתי המטות. זמן כביר הבטתי בו עד אשר בא גדעון ויגש אלי וישאלני: השלום לך? —

— שלום בעצמי, אך הגד נא מי הוא הנער המת אשר למולי? — גדעון

הביט בפני כענים טפיצות דאגה ויניע בראשו.

— למה תניע בראשך? — שאלתי.

— כי תדבר דברים מזוירים —

— לא אבין למליך, הבט בפני הנער, האם לא מת הוא? — הוא הסב

פניו ויבט בהנער רגעים אחדים ויאמר: אכן צדקת, הוא מת! —

— מי הוא הנער? —

- האם לא תכירוהו ? —
— איך אכירוהו אם פניו מגעלים כדם ? —
— הוא העזובי, אשר הוכח במחלת הירקון מכאב לב כי אחיו נפל בידי הסוחרים בנפשות אדם וימכר לעבוד עבודת הצבא —
— האם לא חדלו עוד המרעים משלוח בחמס ידיהם, וגם דברי המטיפים בשער לא ישיבום מדרכי און ? —
— המה יעטיקו ישחתו דרכם מיום ליום, כי לא פחד אנוש ולא יראת אלה עליהם —
— ובכל זאת לא יתחשבו אלה האנשים כמכחישים בה' ועובדי תורות ולא יגרשו מגו ?! —
— דור תהפוכות הוא! כזאת לא היתה עוד ביעקב —
— אמנם הגד לי איפו אנכי ? —
— האם לא תראה כי בבית החולים אתה ? —
— אזכור כי דברתי אתך דבר מה בבית הזה, אך לא אדע עד מה, כמה ימים הנני פה ? —
— זה יותר מירח ימים —
— יותר מירח ימים ?! — ומה היא מחלתי הן לא אחיש בנפשי כל מכאוב —
— קדחת נוראה עברה על נפשך —
— פליאה דעת ממני מדוע לא אזכור מאומה: מתי ואיך נחליתי ? —
— אל תרבה לבקש עתה זכרונות ימים עברו פן תתעצב אל לבך וישחף לך כי עודך הולה —
— עתה אחוש כי עזבני כחי, גם רעב אנכי. — שמחה נלויה נראתה על פני גרעון בשמעו מפי כי אבקש אכל וירץ בחפז אל החדר השני ויקרא בקול: רבי אברהם! יוסף יבקש אוכל, אות הוא לשוכה —
— אזבל הכיני מרק בשר להבחור — נשמע קול איש.
— הנני לעשות מצותך כרנע — ענה קול כקול אשה — ברנע הזה?
האין זאת? עתה בלילה אלך להכין מרק! שחוק תעשה לי! האם בן רוזנים הוא כי נמלא משאלות פיו ברנע אחד? הוי כסיל! עודך מחויק באולתך, או הִפִּיתָ בשנעון להבחור! האתה תהיה מנהל בבית החולים? עכד אתה! —
— אך הלא הרופא צוה לתת לו כרנע את אשר יבקש ולמענו שלח רבי משה בן-צבי תרנגולת לידך — ענה גרעון.
— מי אתה? ומה לך פה — קראה האשה בקצף — האם משגיח אתה על הבית, כי תבקש ממני חשבונות? מה עז מצחך! בן ישיבה בא הנה לבקש חשבונות! אם רעב הוא הלא אות הוא כי שב לאיתנו ויאכל לחם, ואם הולה הוא לא תחסר בטנו, תן לו לחם אם תחפוץ! — גרעון שב בפנים נזעמים אלי ויאמר: חכה נא כרנע ואני אביא לך מאכל כאשר תאווה נפשך. — אני הפצתי לשאל את פיו את מי בא כריב, מי היא האשה ומי הוא הבחור המשוגע, אך הוא

לא שעה לדברי ויצא החוצה. ואחרי רגעים אחדים שב ויביא כידו מרק עם בשר תרנגולת, ואני אכלתי בתאות נפש וכרגע נפלה שנה על עיני ואישן.

טו

ביום השני כאשר בא הרופא ויבקרני אמר כי המחלה סרה מעלי ובעוד ימים אחדים אשוב לאיתיני. לשמחת לב גדעון לא היה קצה בשמעו כזאת וישב אתי כמעט כל היום ההוא. אני שאלתי אותו עוד הפעם מה קרה אותי כי לא זכרתי עד מה והוא ענני: עתה אוכל להשמיעך ככל אשר תבקש, אחרי אשר סרה מעליך המחלה; ביום אשר שבת מבית הזקן הציתה הקדחת אשר בדמי עורקיך ותהיה כמשוגע; עיניך ראו זרות, לשונך דברה תהפוכות ותעשה מעשים זרים. כלילה בעת אשר כל בני הישיבה נמו שנתם העלית נרות רבות וקראת פעמים רבות: לילית לילית! וכאשר הפצתי להשכיבך על משכבך הכיתני לחי בקראך בקול: לילית סורי ממני! וזאת היא המכה אשר ראית על מצחי. כל הנערים דמו כי הפית בשגעון וייראו מפניך והרופא אשר בא ביום השני לראותך אמר כי מחלת הקדחת היא ולא מחלת שגעון אך לא האמין, כי תקום מחליך זה. — בשמעי דבריו זכרתי לאט לאט את המחזות אשר ראו עיני כלילה ההוא ואת דברי הזקן ואת עצב אל לבי מאד על כי נחליתי ולא יכולתי עוד לבוא אל ביתו ללמד את הילדה ואשאלהו אם לקחה אזנו דבר מה אודות הזקן והנערה.

— הזקן בא הנה שתי פעמים לדרוש בשלומך — ענני — והוא הגיד לי כי הנערה הלכה את אמה, אשר באה הנה לשיש ביום הולדת אותה, לראות את פני אביה אשר לא ראתה זה כשנה תמימה אך היא תשוב הנה בעוד ירח ימים —
— ומה שלום המורה? האם שב לאיתנו? — דאגה נוראה כענן כבד כסתה את פניו בשמעו את שאלתי ויחריש ולא ענני דבר.
— האם מת המורה? — שאלתי בראותי כי לא יענני.
— הוא חי — ענני בכבודך אך . . .
— אך מה היה לו? מדוע לא תענני דברים נכוחים? —
— אני אירא מאוד להשמיעך דבר רע פן תתקצף ויבולע לך, כי עודך חולה ולא אחפין להפריע מנוחת לבך. שוב בראשונך לאיתנך ואז אשמיעך את החדשות אשר נעשו אתי —
— אל יפול לבך עלי, כי שבת לאיתני ואוכל לשמוע את דבריך —
— ובכל זאת חכה לי ימים אחדים —
— הלא בזה תפריע מנוחתי הרבה יתר, כי לבני יעמיק מחשבות למצוא פשר דבר וטוב טוב לך להשמיעני ואדע —
— הבה ואשמיעך, אך אמץ רוחך לכל תתקצף, דע כי אני לא אסתפח עוד בהישיבה —
— אתה עוזבת את הישיבה? — קראתי בתמהון — ואותי השכנת מחשוב מחשבות כאלה, ומה זה היה לך, הלא תאהב ותכבד את המורה? —
התועה בדרכי החיים

— אני לא עובתי את הישיבה רק גרשתי ממנה —
— אתה גרשת מהישיבה?! — שאלתי ואפקח עיני ופתחתי פי כמו שמעתי
דבר אשר לא יאומן כי יספר — ומי ערב לבו לעשות כדבר הזה, ומה עול
פעלת? —

— הסכת ושמע במנוחה ואספר לך כמו . המורה חלה את חליו כאשר
ידעת ואז בא רוב המשגיח וימלא מקומו ותחי עת צרה לכלנו, כי הוא ישנא
בלבו את כל הנערים תכלית שנאחה, אך אני הייתי מאז כעשן באפו כי האיש
הזה יאמין אמונה אומן כי אין חלק ונחלה באלחי ישראל לאיש אשר ילמוד
שפה זרה כאשר השמעתך כבר במרם חלית, ובכל עת הייתי לשכים בעיניו אך
נפלא ממנו עד כה לעשות לי רעה, כי המורה היה עלי סתרה. אולם אחרי אשר
לקח את רסן הממשלה בידו בקש עלי תנאות למצוא לי עון אשר חטא, וזאת
לא נכחד ממני, ועל כן גמרתי אומר לבלתי קחת תורה מפיו, כאשר עשו רבים
מהנערים הגדולים בצדק, כי לב האיש הזה צפון משכל ולא ידע אף החצי
מאשר נדע אנחנו, וגם ראשי העדה ידעו זאת ועל כן לא האיצו כנו להקשיב
לקחו, אך בקרכו בערה הנקמה כאש תופת על כי הכלמנו אותו ולוא היה לאל
ידו כי אז הכה אותנו כלנו חרם פעם אחת . אך מאשר כי קצרה ידו מעשות
זאת חרש מזמות און למצוא לנו עון, ואנחנו ידענו זאת ונהגה בשום לב וכל
עמלו היה לריק, ביום החמישי לחלותך אחרתי שבת בבית החולים, כי הזקן היה
פה ונדבר יחדיו ובשובי אל הישיבה ננש אלי כדוב אורב וילמוש עיניו לי בזעם
ויתן עלי בקול פחדים: הגד בליעל! איכה תעז מצח להתהלך לשוח ולעזוב את
הישיבה כיום תמים? הלמען זאת ינתן לך ערך מחיתך למען תשאף רוח ולמען
תתהלך ברחובות מכלי שאול את פי איש? השמיעני כרגע, איפו היית? לבי יאמר
לי כי את בחורים פריצים התהלכת ותעקש דרכיך . . . איפו היית? —

— אני החרשתי, שמעתי חרפתי ולא עניתו דבר, כי לא חפצתי לתת לו
ידים להרב כעשו עמדי, והוא הוסיף לקרוא בקול זעם: הן תחריש ותרום, אות
הוא כי נחמסו עקביך, נגלה עונך בקהל, ואתה אמרת בלבבך: אין רואני, אך
עתה תדע כי משגיח אני ואפקוד עליך את עונך —
— עוני לא נגלה בקהל כי לא חטאתי ולא העקשתי דרכי כי הלכתי
בדרך טוב ועשיתי הצדק והיושר — עניתו במנוחה .

— אתה עשית הצדק והיושר! — קרא בקול שחוק מרגזי לב — האתה
תתיצב על דרך טוב? את מי תגיד מלים? אתה האפיקורוס המכחש באלהי
ישראל אתה תעשה הטוב! מה עז מצחך להשמיע דברים כאלה באוני! אך לא
בער אנכי מאיש ואני אנה יוכלוך רגליך ולשוא תתכחש כי פניך יעידו כן
זדון לבך —

— אם יעידו פני בי או אין, ואת לא אדע, אך מעשי יעידו בי כי עשיתי
הצדק והיושר — עניתו עוד הפעם במנוחה אף כי דמי לכבי רתחו כסיר. מנוחתי
היתה כשמן לאש להגדיל מדורת עברתו ויתקצף וירקע כרגליו כמשתגע מרוב
קצפו ויקרא בעזוז אפו: השמיעני כרגע איפו היית? ואם אין . . .

— בבית החולים הייתי לבקר את יוסף האשדותי החולה — דברי הביאוהו במבוכה כי ראה כי עתה אין לו כל תקוה לפקוד עלי אפו ויחריש רגעים מעטים, אחרי כן התעורר ויקרא: ואיך ערב לבך לעזוב את הישיבה מבלי שאל את פי? —

— אני שאלתי את פי ראש העדה והמורה והמה נתנו לי הרשיון לצאת בכל עת אשר אחפוץ מבלי שאל את פי איש — הוא נשך שפתו בקצף עד שפך דם ויקרא: אבל כעת הזאת אני הנני המורה ועליך לשאל את פי! —
— ראש העדה אמר לי לבל אשאל את פי איש — עניתיו כמנצח, כי ידעתי כי אין לאל ידו לשנות אחרי צו ראש העדה — אכן עתה כאשר אשמע מפיך כי דברי ראש העדה כאין נחשבו ועלי לשאל את פיך, אשמע בקולך ואניד זאת לראש העדה —

— אני לא אוסיף דבר עם עצב נבזה כמוך, אך אשאל את פי הראש אם נכונה בפיך? לא אאמין לדבריך כי מאת ראש העדה היתה שומה כי תצא ותבוא כאשר עם לבבך — ובכלותו דבריו הלך לו בחרי אף, ואני ישכתי על מקומי ואקח לי את ספר ישעיהו עם התרגום האשכנזי כאשר אעשה בכל יום לפנות ערב. פתחתי את הספר ואקרא: קרא בגרון אל תחשוך. . . ואותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון כגוי אשר צדקה עשה ומשפט אלהיו לא עזב — — —
דבריך אלהים אשר דברת בחזון לנביאך חיים ונאמנים לעד לעולם! כעיניך אשר תראינה מראש מקדמי ארץ עד תכלית אור עם חשך, כן דבריך ישמעו משפט גוי ואדם יחד מדורות עולמים עד דור אחרון. אך בס נמצא צדקות ועו, אך המה יקראו לשבויים דרור! דרור וחפש ישמיעו, יפתחו מוסרות התבל והרצבות בני איש, ישירים יראום — ואורם ישמח, רשעים — והמנו וימלו כראש שבולת! כמעשיך הררי עד ותהום רבה, כן מדברותיך עד יקומו! רוחך יחינו בעת צרה, עת נלכד בחכי אויב ומתנקם, כי ירוממנו על ונשחק להתבל ופגיעה חזיונותיך ישאונו על כפים מעל לאדמות אשר תצמחנה עמל ואון, יעודרו רוחנו לכל נאמר נאיש מעקת צרים בהראותם לנו דורות קדם ונראה כי גם המה לכני אדם רשעתם וצדקתם, גם אז הכתיר הרשע את הצדיק כהנחש את השושנה, גם אז פרשו זדונים רשתם על יד מעגל המתהלך את אלהים והוא לא עזב את הסידיו. בני איש יסיגו גבול, יגולו מחלק הישרים ויהי למלא במנם ואלהים יפתח לצדיקיו שערי שמים וישביע נפשם צחצחות אשר תקצר יד עול לחמום מהם! וגם עתה שערי השמים פתוחים לאיש אשר בני האדם גררו דרכיו ועו נתיבותיו. גם אני אתהלך בקרב צרה, אנוור מכעס אויב, רגלי תתע עלי אורח על מעקשים וחתחתים, עיני תחדור בערפלי העתיד לבחר דרך — וחשך ישופה, אכן מדי תשוב ותכיש לאחור לדורות ראשונים אשר כמו חיים יתיצבו לפניה — ואור שבעת הימים יאיר לה. אראה דבריך ומרחוק אור נראה לי, רחוק רחוק האור! רחוק מכל מקום וגבול, רחוק מכל קץ ותכלית, רחוק מעיני אך קרוב בכליותי — ברגע אחד אדא אעוף ואקרב אליו, על כנפי סרעפי ארומם אנשא ואבוא אל גבולו במקום יפיץ קוי נגהו ומגנה נגדו ינוסו חשך ואפלה, במקום

אין מות, חשך וצרה רק חיים אור וחפש, במקום אין חליפות וצבא ואין מקרה ותמורה. . . על אדמת עפר יוחלו הרמשים ההולכים על שתי רגלים ויראו ויִרְאוּ עמל, ישבעו וישביעו צרה, יחלפו ימירו ילחמו יצורו יקרבו ירחיקו, ישנו פניהם, ימירו לבושיהם, יסבבו את נפשם ונפש רעיהם בכחש ויאמרו מצאנו חכמה ויתנו לכם כלב אלהים. הו! המה ישימו מסוה על פעל פעל יהומעשי ידיו אשר יצר למען אחד באחד יִדְבְקוּ, כי תאות נפש אלה הרמשים לה פרד, אכן שם במעון הרוחות אין מלחמה ואיבה, אין חלוקה ותמורה, במרחבי מרום לא יצר המקום, ושם אחוה חוות הכל, הוות אחת אראה — היוצר ויצוריו! אז אדע כי לא חלק נפרד רק יוצר ויצור הנני גם אני, כרסים מים בים, כאש נחלת בלהבת שלהבת כן הנני בכריאה כלה, ואז אדע ואבין מה רב אישירכם אתם בני עליון עת תנשאו במרכבת אש וסוסי אש הישמיטה ולא תוסיפו לראות את פני האדמה אשר יגון כחציר יכסה פניה ואשר תספה פיה לכלוע דמעות עשוקים והם הללים כרסיסי טל, וגם נפשי תמלא ניל, כי דבריכם חווי מחוה שדי יקחו גם אותנו, תולעים, אל גבולכם ומדי אדבר בדבריכם תבוא שמחת עולם בלבי, אז אדע ואחיש כי גם כי אוה הרוח לשבת, כי אבין אל פעולותיכם ואבין ערככם. . .

— אני לא אכירך עוד כי כפעם הראשונה אישמע מפיך כדברים האלה — קראתי משתומם אחרי התכוננתי זמן כביר בפניו אשר היו לפני להבים כדברו וגם אחרי אשר כלה את דבריו הפיצו עיניו אור יקרות כפני הרקיע אחרי כי בא השמש ויִרְאוּ כי רוחו ירחף עוד על תהום עשתנות נעלים, ואך לאט לאט התעורר כמו מתרדטה ויביט כי כמאור פנים ושחוק קל עבר על שפתיו ויאמר כמדבר לנפשו: כה הגה אז רוחי וכרגע שכחתי תכל ומלואה, אך לא לעולם אשר! —

— אבל מה זה היה לך כי נהפכת פתאום לאיש אחר? — שאלתיו שנית בראותי כי לא שעה אל שאלתי הראשונה.

— גם אני לא ידעתי עד הנה את כחי, אמנם עתה הִרְאִיתִי לדעת כי

שאר רוח לי, כי רק עתה החלתי לבוא עד תכלית דברי החזוים —

— בעיני לא יפלא הדבר כי תרבה הנות יומם ולילה ועל כן תרבה חכמה —

— לא אחי, לא זאת אשר תמצא לנו מרוב הגיון תקרא חכמה רק דעת

והחכמה תנתן לנו ממרומים ביום נצא מרחם לאור באור החיים, אני ראיתי רבים

אשר הגו כל ימי חייהם יומם ולילה ויתברכו בלבכם לאמר: מצאנו חכמה וגם

בעיני רואיהם כחכמים נחשבו והמה לא ידעו איזה מקומה, כי רק את אשר

ראו בעיניהם ואשר קראו מעל ספרים ידעו וקצר כח לכם לברוא חדשות, להצטיח

מחשבות חדשות נעלות, רק איש הרוח יראה קצות דרכי החכמה, ואלה אשר

לא עליהם ינוח הרוח לא יראו אורה כאשר לא יבינו ערך בחיריה, המה יעריצו

יקדישו וירוממו תחת לשונם הין ערך החכמה והחכמים וערך הנערץ והנקדש

והמרום נעלם מעיניהם, אכרים, עבדי מושלים, לא יבינו רוב גדולת המלך,

כי כטוהו ככל האדונים בעיניהם, המה יכופו כאנמון ראשם לפני כל גדול מהם,

ואדוניהם וגם עבדי אדוניהם אשר עז בידם לצות עליהם במסגוע כמלכים

ורונוי ארץ בעיניהם, אך לא כן השרים הגדולים אשר ימשלו על אדם רב וידעו כנפשם כי גבוהים המה גם על שרים רבים, ובכל זאת כענדים יחשבו בעיני המלך, המה יבינו גדלו, כן היא הדעת את ערך החכמה ויודעיה, בעיני האיש אשר לא רוח לו יחשב כל הונה ומדבר בדברי חכמה כחכם לב ולא נכר איש המעלה לפני האיש אשר ידע אך קרוא ספר, אך האיש אשר שאר רוח לו ויתנשא גם הוא — ואם גם לעתים רחוקות — על כנפיו, הוא יבין אל פעולות איש הרוח כדמותו פעולות ידיו הקטנות אל פעולותיו הגדולות, רוחו אשר לא יתרוטם אל רוחו הנעלה ויראה כי אף אם רם הוא על רב אדם אך שפל הוא נגד האדם הגדול, ואז ידע ערכו וערך החכמה, ועל כן לא נבוא עד תכלית היוצר יען כי אין לאל ידינו לבוא עד תכלית יצוריו ולעשות כמתכונתם, ולכן נעריצהו נקדישהו איש איש כרוח מבינתו ולא נדעהו, רק השרידים אנשי הרוח אשר מכמץ אמם קרא אותם קורא הדורות לקרוא בשמו ויכרא להם ניב שפתים ומסתרי משמרי העולם נתן בלכם למען אשר ימצאו את מעשהו מראש ועד סוף, רק המה יתנשאו על כנפי יה לראות קצות דרכיו ושמן ממפעלי ידיו ובדמותם דמות יערכו ליוצרים השם משמרם וחקות עולם להם. אכן גם אלה בתירייה החוזים חזות הכל איש מרעהו יפרדו, ולא כראות האחד יחזה רעהו, כי ככה לבח היילים יגברו אלה על אלה וכרבות כח לבם כן גבהו מחשבותיהם וכן יתנשאו ועיניהם למרחוק תצפינה, ועל כן לא בשפה אחת ודברים אחרים יביעו כבוד אלהים; רוח האחד ישתומם בתוכו בראותו לח משרתיו עושי רצונו והוא ככן כפר אשר יראה את המלך כגאון הדרו אשר יתפלא עד רוב התכונה; על הסוסים האבירים הרתומים להמרכבה המצופה זהב, על מעמד העבדים והדר לבושיהם ויקרא; מה גדול כבוד המלך אשר כל אלה לו! והשני יראה ככן עיר הבירה אשר הסבין לראות עושר וכבוד, הוא לא אל העוטרים את המלך ישים לבו רק אותו ביסוף תחוינה עיניו וישמיענו מה רב לחו להחיות ההמון הרב, כי כל אלה כאפס נחשבו אם יסיר פניו מהם, רק רוחו יקבצם, לחו יעמידם, בידיו יעשו, בעיניו יראו ובפיו ידברו, וכיצוריו הנה הנם, הוא והמה גם יחד אחד המה, אחד גדול בלי תכלית, אחד אשר הוא הכל והכל אשר אחד הוא! . . .

— נשגבים ממני דבריך —

— גם אני ידעתי כי לא תבין עתה את כל דברי ובכל זאת אשמיעך כזאת, כי דברי חכמה יכו שרשיהם על תלמי לבב השומע ויעשו במחשך מעשיהם, כהזרע במעבה האדמה, ערי יוציאו ציץ ויעשו פרי תכונה וברכות הימים יתפלא האיש ויאמר: ממרום בא פתאום רוח כי, אמנם אלה המה דברי החכמה אשר שמעה אזנו ולא הבין, או לא שם לבו אליהם, המה יצאו ממחבואם ויתיצבו לפניו, וגם אני אלקט עתה דברי פי ידידיה מורי ודן רעי, אשר זרעו על תלמי לכבי —
— אמנם הלא כבר ימים על שנה ראו עיניך את מוריך ואזניך הקשיבו דבריהם ובכל זאת לא הרבית עד עתה שיה, וכעת נהפכת לאיש אחר וחזיונותיך אלה חדשים מקרוב באו, וגם מפי דן לא שמעתי כאלה —

— אמנם כן הוא היטבת לראות כי חדשות צמחו עתה בלבי; עשתנות אשר לא שערתי וניב שפתים אשר לא פללתי מעודי כי יבואו לי באו כתומם אלי, אכן המה לא באו אלי רק בקרבי היו ולא ידעתי את אשר אתי, ועתה עורר אותם המקרה ממקומם ויקומו ויתצבו לפני, וימלאו כל בתי נפשי עדי הציקתני רוח בטני להביע רגשותי לאחזן שומעת, כי כאש עצור בעצמותי היו, אך על מי אדבר בלעדיך? האם אל בני הישיבה? הלא כמשגע ממראה עיניו אחיה בעיניהם, ואם אל הזקן ידידיה? הלא משאתו אנהל ולא אעצור לה להביע מחשבותי באומר ודברים לו, אשר מחשבותיו מרומים תשכונה ומחשבותי אני כחניוני ילד יהיו בעיניו, אני אמה און לשמוע מה בסויו, אך לא אפתח שפתי להשמיעהו, לכן עתה דברתי ורוח לי, כי יראתי מאוד מפני יד הדמיון אשר חזקה עלי מעת אשר חלית ונותרתי לכדי ואשיחה רק עם לבני, וגם לך יהיו דברי אלה חסן ישועות לחכמה ודעת כי גם אתה התיצבת על דרך חכמה ולא עוד תסור ממנה והיא תתן מעדנים לנפשיך. אמנם לוא ראיתך על גפי האשר, לוא היית בן שלוי עולם וידעתי כי נכונו לך שמחות ותענוגי בשרים או לא נתננו לבי למשוך נפשך כחבלי הדעת באכזב ימי עלומיך, כי אמרת: הנח לו להנעה, יראה ישבע מפרי עץ החיים במרם ישלח ידו לגעת כעץ הדעת, אך עתה אחרי כי פרי עץ החיים לא נתנו לך, הלא טוב לך לקחת מעץ הדעת לבל תחי כמת על אדמות —

— אני לא אבין איך נמצא נחת בהדעת כמו בהחיים אחרי אשר בנפשינו נביא אותה, ונשא עליה חרפה ומוסר אכזרי כמו נשחית נתעב עלילה? —
— יען כי נגעת רק בקצת ותוכה לא באת על כן לא תבין את זאת, אכן כאשר תבוא אל חדריה פנימה אז תשיב רוחך ותתן מעדנים לנפשך כי להנחיל אוהביה ענג יש ויש בידה, תענוגי בשרים ימצאו לאיש רק כימי הנעה, ורק לאיש אשר מלא ביתו טוב כי רק בכסף וטחיר ימצאם דורשם, וכאשר תמלא נפשו מהם יהיו לו לזרא, ולא לעתים רחוקות יבואו לרגלם צרה, חולי ומרה, אך לא כן תענוגות הרוח, אותם נמצא בלי כל שחר וטחיר והמה לא יעזבונו גם עד זקנה ושיבה, וגם החרפה אשר אמרת כי נשא עליהם כאפס נחשבת: חרפת המחרפים אל חיקם תשוב ולא תגע עדינו רק תגדיל את ערך הדעת בעינינו, האמינה לי כי מעודי לא מצאתי ענג ונחת בדברי החושים והחכמים כמו מעת אשר אשא ואסבול עמל בגללם, הן כבר זה יותר מעשר שנים אדע ואבין בכתבי הקדש כי במלאת לי עשר שנים כבר היו ערוכים ושמורים בלבי כל דברי נביאי אל, ואז התפאר בי אבי ובי התברכו רבים כי רבה חכמתי, אך עד הנה היתה דעתי כדבר חפץ בעיני, כאבן יקר אשר בו יתפאר נושא ולא ימצא בו נחת, לא יחס את בשרו בקרה ולא יהי למלא בטנו עת ירעב, אך עתה אחרי אשר נלחום נלחמתי בגללם, אחרי הוספתי קנות אותם שנית בדמי לבני, עתה המה לי כעצם מעצמי, כרוחי ונפשי, וכל יקר כל חפץ במ יחזו עיני, עמם אשיחה והמה ינחמוני ויתנו לי יששון ישע. אך בכל אלה לא דברתי על לבך לעזוב מנעמי התכל מפני תענוגות הרוח לוא ראיתך יושב על גפי האשר וטוב התבל בידך, אך

כאשר יחסרו לך כל אלה אדבר על לבך לבחר בהם. מפרי עץ החיים תרע עין איש לתת חלק לרעהו. אך מפרי עץ הדעת יחלק כל איש-דעת חלק כחלק את רעיו. שמענה ואתה דע לך, כי ידעתי כי יבוא יום ותפקחנה עיניך לראות כי ישר משפטי. . . אמנם מחשבות לבי נשאוני רגע הלאה הלאה מן התכל ומקרוי, ועתה אשוב לספר לך את אשר קרני: אני ישבתי והגיתי בספר ישעיה וכל יקר ראתה עיני בו ואשכח את המשגיה ואת זעם אפוי, כאיש אשר עדת כלבים הקיפוהו וימלט מהם אל נוה שאנן. כה ישבתי זמן כביר ועשתנותי למו מרגע לרגע וככל החזיון אשר אמרתי לך זה עתה חוה רוחי ופתאום נבהלתי כשמעי קול עברה מאחרי: מה זה בידך? — הבטתי מאחרי ואראה את דוב המשגיה עומד אחרי ומביט בהספר אשר לפני. עשתנותי המכו כרגע ויפלו ממרומי שחקים אל תהום רבה, למראה פניו נבוכתי והעתיקו ממני מלים רגעים אחרים.

— מה זה בידך? — הרעים שנית בקולו — האם איש כערכך אני כי אשאל ולא תענני? —

— הלא תראה כי כתבי הקדש בידי —

— כתבי הקודש? ! — קרא בקול שחוק מרגיז לב — כתבי הקדש? ! האלה קדש המה? הוי רשע עריץ, איך תעז מצח לקרוא ספרך הטמאים בשם כתבי קדש? שערוריה כזאת לא נשמעה בכל הארץ, ספרי גוים ומינים יוכאו אל בית ה' וקדוש יאמר להם! הבעבור זאת יתנו לך לחם חסד למען תטמא את הקדש בספרך הטמאים ובפך המגאל והטמא? לא! הוי לא תהיה מעתה כדבר הרע הזה! אני אני אכער את הטומאה מהבית! — וכדברו אחו בהספר ויקרעהו ויתן את הקרעים לנער מן הנערים ויתן צו כי ישליכם אל בתי המהראות. הנער לקח את הקרעים בשמחה ולמען הכעיסני ולמצוא חן בעיני המשגיה קרא בקול "אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור טומאה" עשתנותי נבוכו בראותי את המעשה הנורא הזה, דמי עורקי נהפכו לגלי אש ויהמו ויתנעשו כמו חפצו לפרוץ שער ולצאת, מנוחת לבי אשר תשמרני בכל עת מעשות דבר אשר לא-כן עזבתני ולוא היה בידי כלי משחית ידעתי נאמנה כי הבאתיו אל לבו, אך באין כלי יוצר היתה לשוני כחרב חדה כי לא משלתי ברוחי ואקרא בעוז אפי: כה יטבילך שר השחת כצ. . . רותחת כבוא יום הפקודה יחד את רעיך המלעיגים לדברי החכמים ומלעיבים בנביאי אל! — המלה עודנה בפי והוא התנשא כזאב ערבות ויתנפל עלי וחזיק בשערות ראשי בכל מאמצי כח ויפררני. הרימותי קול צעקה ואקרא לעזרה ואין פונה אלי ובראותי כי אין עוזר הרימותי רגלי ואך אותו מכה אחת תחת כטנו ולא שנית לו כי הוא נפל ארצה וכאשר הרפה ממני מהרתי לכרוח ואתמלט בעור שיני. עתה אראה משגתי כי מעשה אשר לא יעשה עשיתי, אך הקצף עזר את עיני ויכיני בשגעון —

— האתה תנחם על מעשיך? ! — קראתי בשטטון — היחרף לבבך כי פקרת אפך על הכליעל אשר נאץ קדש בזעם אפוי? הלא המצוה על כל איש ישר להכות חרם זד ארור כמוהו, הלא רק לשמע און תסמר שערת בשרי ולוא

היה למולי הרגתיו בלי חמל, ואתה אשר עיניך ראו המעשה הרע הזה תנחם על כי הגדת להפושע פשעו? אל תנחם כי בצדק וביושר עשית מעשיך כי קמת להציל כבוד קדשי בני ישראל מידי חרף דברוי-אלהים!

— גם אני כמוך חשבתי בקצפי, אך ידידיה אשר אל ביתו חשתי מפלט בברחי מן הישיבה אחרת השמיעני, כי בראותו את שערותי הפרועות בלי סדרים ואת פני אשר היו כפני מת מקצף ומורא שאלני מה קרה אותי ואני לא כחדתי דבר מכל הדברים אשר ספרתי לך ואמרתי בלבי: הוא רק הוא יודני על פעלי הטוב, כי רק הוא יקדש דברי הנביאים בלבם, אך כרגע ראיתי כי שגית, כי בשמעו את דברי הניע עלי בראשו ויאמר: עד הנה נחשבת כאיש תבונות בעיני, אשר ככיר כח לבו להשכיח המון רגשותיו, אך עתה הִרְאִיתִי לדעת כי עודך נעה, הסכלת עשו במאוד מאוד! —

— האתה תרשיעני? — קראתי בעצבת — האתה תאמר כי לא טוב עשיתי, על כי התעכרתי על ריב לאלהים? —

— אל תהי גם אתה כהמתקדשים האלה הקוראים לריב ריב להם ויאמרו ריב לאלהים הוא, את ריבך רבת ולא בחכמה, כי שמעת בקול הקצף אשר הסיתך לתגר מלחמה —

— אמנם הלא הוא חלל את הקדש, ומי הוא אשר לב טהור לו ולא

יתקצף ויתגעש בראותו את הקדש כי נחל בידי רשע אכזרי?!

— הוא לא חלל את הקדש — ענה ידידיה בנחת — כי בעיניו ספר

כתוב כשפה זרה כדבר חול או כדבר טמא, ולמה יתחכם יותר מן רבי מרסון

אשר אמר "אקפח את בני שאם יבואו לידי שאני אשרוף אותם"? ואם כן לא

בצדיה חלל את הקדש רק בשגגה ומחסרון דעת ולא ישא עון —

— אבל בעיני הוא קדוש ואיכה יכולתי התאפק בראותי את הקדש

מִקְלָל? —

— גם זאת לך טאת המתקדשים אשר יקדישו את המגלות והגליונים

מכלי שים לב אל הכתוב עליהם, כי יפול ספר ארצה ירימוהו וינשקוהו מנשיקות

סיהם בעת אשר ידרכו ברנל גאווה על החוקים והמשפטים הכתובים בו, וגם

אתה בדרכיהם בחרת, קצפת קצף וקמת להציל כבוד הספר בעת אשר חללת

אותו כי לא שמעת אל הדברים אשר יורך, הן מעל הספר הזה קראת דברי

החוזה אשר יגיד לדור עקש ופתלתל פשעו כי ישחית דרכו וירחב הנער

בזקן ואת הדברים האלה השלכת אחרי גוך ולא נשאת פנים להשיבה החופפת

על ראש המשגיה ותחרפתו ותקללתו ועוד תתברך בלבך כי ישרים מעשיך!

על חכמים כמוך אקרא כדברי החוזה: הוי! חכמים בעיניהם! רק בעיניך חכם

אתה כי תכבד את אשר תראה בעיניך ולא אשר בלבבך, אתה תצטרך באמרך:

הוא חלל קדש, ואני אומר לך כי הוא לא חלל קדש, כי אזלת יד בן איש לחלל

את הקדש כאשר קצרה ידו לעשות דבר קדוש, הדבר אשר בידי בן אדם

נעשה לא קדוש הוא, כי איך יצא קדש מחול? ואת אשר לא ימצא איש

אזן לו לכרוא אותו לא יוכל גם להכחיד, זאת מודעת לכל חכם לב, ואם כן

אזלת יד איש מחלל את הקדש. הכתב והמגלה לא קדושים המה. כי על המגלה הזאת בדיו הזה היה לאל יד הכותב לכתוב דברי חול, רק הדברים והרוח הדובר בם קדושים, כי לא בידו אדם כוננו, וחמה לא יחללו ולא יטמאו, כי הקדש הנעלה לא יטמא. גם מפי טמא ששמים כי יצאו דברי אלהים חיים קדוש יאמר להם, רק הגויה תטמא כי לא קדש היא. ומדוע חרדת את כל החרדה הזאת. הלא את הדברים והרוח לא קרע ולא חלל? המה בלכבינו ולעולם יחיו וקצרה יד איש מגעת בם. הן לא להספרים נריב ונלחם רק להרוח והוא לא ביד יקה, לכן לא בזלע רמה נלחם לו רק באמרי רצון, בדעת ומנוחה. — השמעת את דברי האדם הנדול הזה? אך לו עצה ותושיה! אני שמעתי ואבין כי שגיתי ואתן תודה כי הסכלתי עשו ואחפוץ לשוב ביום המחרת לבקש את פני המשיגה כי יסלח לי, אך הוא גדר דרכי ולא אוכל עוד לשוב שמה. ובפעם הזאת עשה דבר בליעל מאין כמוהו, כי שם לי עלילות ברשע ויטסול עלי עון אשר לא חטאתי ולא עלה על לבי למען יצדק במשפטו אשר עשה. שמע את עשה לי המתקדש הזה והשתומם; אחרי אשר שב מקצפו ראה והבין כי לא טוב עשה כגורשו אותי מהישיבה, כי המורה וראשי העדה ימצאו בי חספן כאשר ידעת וגם יראו מפני פן אנלה את און האדון מיללער מכל הנעשה שמה. ועל כן ירא לנפשו פן ידברו אתו משפטים וימלך עליו לבו להבאיש ריחי למען יצדק במשפטו, ויחפא עלי חטאת מרי ותרסום ויגיד לראשי העדה כי ספר מלא מפה לפה צלמי אלילים מצא בידי ושנים מהנערים העידו בי לפניו כי ראו אותי יום יום יוצא ובא ברחוב הגוים וגם דברתי בחוץ את האשה. . . הנודעת לנצורת לבי, וגם כסף רב ראו בידי אשר כלי תפונה ננוכ הוא אתי, ובראותו כזאת וכשמעו כאלה הוכיח דרכי על פני ואך כאשר קמתי בסניו ואחרסוהו ואקללחו רק אז הניף ידו עלי ויכני לחי — כה ספר באזני ראשי העדה ובאזני הנאמסים, והנערים אשר כרפם כן שוטני נפשי המה, וגם למען למצוא הן בעניו. נתנו לדבריו צדק וכל השומעים האמינו בדבריו ויאמרו להביא את מלתחתך, אשר עזבתי שם בהחפזי לנוס וימצאו בה את שקלי הזהב בכים אשר הסירותי מעל צואריך בעת אשר חלית, ואלה השקלים היו לעדים נאמנים כי שלחתי כנגבה ידי, או כי תקעתי לזרים כפי ואקה מהם משאת כסף למען אמיר דתי, ובכן נכתם עוני לפני כל העם ומי יצדיקני? כשמעי כזאת נסל עלי לבי מאוד ואמר בקצפי: ארוץ ואשים לאל כל דברי המלשין הזה, ואוציא את הכסף מידם, כי על כספך אשר נסל בידם דוה לבי הרבה יתר מעל כבודי אשר חללו, אך ירידה עצרני מבוא עוד אל הישיבה באמרו: מרה תחיה אחריתך אם תאמר להלחם את רודפיך כי אתה אחד והמה הרבים, את כבודך והכסף לא תציל רק תכרה שוחה לנפשיך — אני ראיתי כי צדק בדבריו ולא ידעתי לשית עצות בנפשי אך להוציא את הכסף ועל כן עזבתי אותו בידם עד אשר תשוב לאיתנך — קצף נורא התלקח בלבי בשמעי דבריו והוא הקימני על רגלי ואקרא: ארוצה ואוציא את כספי מידיהם כרגע —

— שוב למנוחתך הן חולה אתה ולא תוכל לעזוב את ערשך וכאשר

תשוב לאיתנדך או יהיה לאל ירך להוציא את כספך. אני לא חנודתי עד הנה לאיש כי כספך הוא, אף כי דברתי את המורה פעמים ואתמול שמעתי מסיו כי בעוד ימים ששה יחל לבוא אל הישיבה, לכן חכה עד היום ההוא כי רק אליו תגיש עצמותיך והוא ישיעך —

אמנם מדוע לא עשית אתה כדבר הזה? למה לא שלחת להגיד להם כי הכסף לי הוא והעברת רעה מבשרך ואני לא אבדתי את כספי? —

— כי ידעתי כי לא יאמינו לדברי כי יאמרו ערום אערום למען הצטרק, זאת שנית כי יראתי סן ימסלו גם עליך חטאת ויאמרו כי כים אחר לשנינו ומי יצדיקך? לא כן כאשר תשוב אתה שמה ותגיד להם מיד מי לקחת את הכסף, ואם לא יאמינו לך הלא יש לאל ירך לכתוב מכתב אל האיש אשר מידו לך הכסף ואם גם הוא יתן עידיו כי אמת כסף יצא כנגה צדקך. וישוב כספך לידך וגם כבודך לא יחלל —

— אם כן עלה כספי בחזו! — קראתי כמתעתע.

— ולמה תאמר כן? —

— כי חכסף בידי זה שנים רבות והאיש אשר מידו הוא לי כבר מת

ואיך אוציא צדקתי אור? —

— צר לי מאוד כי באין עד נאמן לא יאמינו בדבריך ועצתי אמונה לכל

תשמיע באוני איש כי לך הכסף סן תרע לך —

— אבל אני אציל את כספי ביד רמה! — קראתי בקול ואתבונן בפני

גדעון רנעים אחרים, כי מחשבות עלו על לבי סתאים: מי יודע אם לא דבר שקר יצוק בו כי הוא לקח את כספי ויסבבני בכחש. . . אך כרגע נחמתי על המחשבה הרעה הזאת ויכני לכבי מאוד, כי פניו הסיקו תם ויושר תמיד ומח גם עתה. כי עקבות חזיונותיו אשר דרכם בקדש עוד נראו על חזות פניו, ואחי כעיני כמחלל קדש, ובריגע הזה חספתי להגיד לו כל אשר בלבבי ולבקש סליחה מפניו על מזמות לבי, אך שכתי מסחשכתי זאת, כי הישיבותי אל לבי: לא טוב להעלות על שפת לשון כל אשר יעלה על הלכ, ומה יועיל לו אם ידע את מזמותי הרעות? הלא רק ארע לנפשי חנם כי בשמעו כזאת יתרחק מעלי ולא יוסיף אהבתי. הוא הביט בי כמשחאה על אטף רוחי וישאל: ואיכה תציל את כספך? —

— אני אניש עצמותי לפני המורה והזקן והמה יעמדו לימיני —

— ואם גם המה ישאלוך אותות כי חכסף לך הוא? —

— הלא סן השקלים האלה הריטותי תרומה להמורה ולא שאלני או בקחתו

אותם מידי: איסו לקחתים, ומדוע ישאלני עתה? והזקן יאמין לדברי, בו אבטח ולא אסחד —

— לוא חי כדבריך אך עצתי אמונה לך לכל תניד להזקן עד מה, כי

אירא מאוד סן תהיה לך החסות בצל הזקן לכלמה. מי זה יתקע לידך כי הזקן יאמין בכל דבריך ולא יבקש השבונות רבים: מאין לנער עני האוכל לחם חסד כסף רב? ומדוע התעצבת אל לבך כאשר חסר לך לחם יום אחר אחרי אשר

כסף רב בידך? הלא גם הוא אדם ולא אל ויראה רק לעינים ואיך תשים
מכסחך בו? —

— אולי צדקת ממני — עניתו — יקח אשל את הכסף ואת נחליו ואני
לא אשים עוד אליו לבי, הן גם בהיותו אתי לא מצאתי בו חשן ולמה אדאג
עתה על כי לקח ממני? אני אשמע בקולך ואישכח את הכסף ולא אוכרנו עוד —
— עתה אשמעך עיד דבר חדש אישר עמרי, דע כי בקרב ימים אעזוב
את העיר —

— אתה תעזוב את העיר? — קראתי בששמן ולבי נחפך בקיבי אל
השמועה — ואנה תשים פניך? ועל מי תעזוב אותי? הו! זה הוא גורלי, כל
רעי יעזובני ויהפכו לי עורף, הן זה אהבתי נסה ונגלה מני בעת אשר החלתי
להבין חין ערכו ואך כך מצאתי נחומים, ועתה תשליכני גם אתה אחרי גוך
בעסק הכבא הזה ואשכון בתוך לכאים הפוערים סיהם לכלעני באין אוהב ורע
לשסוך לפניו שיחי בעת צרתי, אנא אל תעזבני הותר סה ונשב יחד כקדם —
— הן גרשתי מן הישיבה ואסתר מפני כל יודעי, כי שמי היה לחגא ולולא
תמך ידידיה בימיני גועתי ברעב, אך גם לו לחם צר ואיכה אוכל הותר עוד סה
ולגזול מחלקו הדל? לא אחי אל תסצר בי, כי לא אוכל לסלאות שאלתך —
— אם כן קחני אתך ואחרוך ארוצה אל כל אשר יהיה רוחך ללכת —
קראתי מקירות לבי, אך כרגע זכרתי את הזקן והילדה ואנחם על דברי ואמר:
הותר סה ואני אנוול כל אשמה מעליך כי אניד לראשי העדה כי לי הכסף וגם
אעיד עדים נאמנים, עתה זכרתי כי עדים נאמנים לי בעיר הזאת כי לי הכסף,
שכה אתי סה — הוספתי להתחנן אליו.

— לא אחי — ענה בנחת — אל תאיץ בי כי לא אוכל גם לא איבה
לשכת עוד בעיר הזאת, וגם אני אישיבך עתה באמרי הזקן: האדם יחשוב לרעה
והאלהים המכונן מצעדי גבר יחשיב לטובה, עמק עכור זה נהפך לי לפתח
תקוה טובה, לולא קרני המקרה הזה לא סקחתי עוד עיני על דרכי, אך המקרה
הזה הביא רב חכמה בלבי, עתה ראיתי כי תועה הייתי עד הנה בדרכי בשבתי
בטח ואל לחם חסד עיני מבלי אשר אדאוג לימים הבאים, מה לי סה ומי לי
סה? למה ישכתי סה ובלתי ימי בעטל להכל? הלנצח אשא עיני אל אנשי
חסד למצוא לחם העצבים? הלעולם אתגולל בחישיבה ולא אראה אדם ולא
אביא בין אנשים? הלמען זאת נסח יוצר־הרוח רוח דעת בקרבי למען ארביץ
את עניו הצאן האלה אשר לא ידעו בין ימינם לשמאלם? הלריק זכיתי לבכי
ואבלה ימים על שנה להביא חכמה ותבונה בלבי? — אך לא! לא לשמוע
שרקות עררי הצאן הצועקים ללחם נולדתי, לא למען לכוף כאנטון ראשי
לפני מעול וסכל כהמשניח יצאתי מרחם! אני אחוש בנפשי כי כנסים לי
ככנסי הנשר לעלות למרומי גבעות עולם, אני ראיתי באור ששש החכמה ועיני
לא כהו מראות, אות הוא כי עיני נשר לי! ואם כי שמו עבותים על אברותי
נתנו אפר על עיני, אך המה לא עצרו כח מרש את כנסי ולא השכיחו עיני
מטהרם, הנה ארוטם אנשא מעם אחת ואנתק את העבותים כפתיל נעורת, אסיד

את האפר מעל עיני כמוץ עובר ואעלה אבר: על גבעות החכמה אעלה ואעשה
לי שם ואז יהודוני גם אלה אשר ינאצו עתה את שמי כי איטיב לי ולאדם
רב. אך רב לי להלאותך בחידות, דע כי כביר מצאה נפשי חכמה ודעת, שפת
אשכנו כשפת עבר לי ודברי חכמה כדברי חכמי ישראל ערוכים ושמורים בלבי,
גם כשפת רוסי עשיתי חיל, למדתי וקראתי הרכה וכינותי בספרים ההם
כי לא זאת תורת האדם וחקות החיים לשבת כלוא כל היום ולהנות בספרים
אשר לא יועילו לנו ולא יתנו אוכל לנפשנו מבלי אחרית ותקוה לימים הבאים,
כי מה תקות כל אלה האמללים המתגוללים תחת שואה בהישיבה? מה אחריתם?
הלא אך מחסור, יגון וצרה! ירבו ימים להבל, וילידו בנים לכהלה! לכן גמתי
אומר וכן יעצני גם סורי ידידיה, אשר מידו לי כל הדעת הזאת, לעזוב את העיר
הזאת ואת הארץ הזאת ללכת אל ארץ אחרת, אל ארץ אשר בה גמלה הדעת
נצה ותשביע ספריה לאדם רב, אל ארץ אשר בה לא יבוש החכם בחכמתו,
כי אם יתהלל בהשכל וידוע, שמה אשקוד על דלתות בית מדרש החכמות
ואלמוד חכמה אשר תחיה את בעליה ותתן לו עטרת כבוד, אל ארץ אשכנו אשים
סעמי שמה אשמע בלמודים ויטב לי, והיה כאשר יטב לי אזכור אותך ואוציאך
מעסק הבכא, ועד העת ההיא קנה חכמה למען תחכם ותצלח להיות כמוני.
כאשר תקום מחליך אובילך אל ידידיה והוא יקרבך ויהיה לך לעינים כאשר
חיה לי ולדן כי יסתח לך את אוצר חכמתו וישביעך עד בלי די, ולכן אל תעצב
על כי אעזבך כי תקוה טובה נשקפה לך. — אני שמעתי ולא הבינותי כי מעודי
לא עלה על לבי כי יש מקום מקלש לנער עזוב מבלעדו בית הישיבה, או בית
חזן וככל עת אשר שמתי עצות כנפשי לבחר ררכי שמתי נוכח פני ישיבה
אחרת או חזן אחר, אך כי יעזוב נער את ארצו לנוע אל ארץ אחרת להקשיב
לקח בבית מדרש החכמות זאת לא שמעתי מיום היותי, ומרוב תמהון לבי לא
ידעתי מה אשיב לו על דבריו ואדום, והוא הוסיף לדבר אחרי אשר שאף רוח:
לכן היה נכון בשובך לאיתנך ללכת אתי אל ידידיה במרם אפרד ממך כי רק
למען זאת נותרתי בעיר הזאת עד הנה —

— אמנם הגידה לי מאין באה אליך המחשבה הזאת פתאום, ומדוע לא
עשה גם דן כדבר הזה? הלא תידה כי גם לו לב חכם ומדוע בחר לנוע את
חזן מעיר אל עיר מלכת אל ארץ אחרת? —

— המחשבה הזאת עלתה על לבי זה ימים אחדים בקראי מעל ספר
תולדות אחר מהחכמים הגדולים אשר בארץ וראיתי כי גם ראשיתו היתה מצער
מאוד, גם הוא התגולל באשפתות, גם הוא שבע כעס וחרפה בימי עלומיו בבית
הישיבה, ואחרי אשר עזב את הארץ ויקח לקח בבית מדרש החכמה היה
לאיש גדול, ועתה יתברכו בו רבים כי הגדיל תושיה ואותו לקחתי לי לעינים
ואמר בלבי אחזק בדרכו ויעבור עלו מה, הנה! לוא עלתה המחשבה הזאת על
לבי שנתים ימים לפני כן או החזקתי גם בך ולקחתי אתי בחזקת הירד והצלתי
את נפשו, אף כי רחקו מחשבות כאלה מלבו אשר הנה אך נבאים על שברו
ונקמה לעובר בכבוד בית אביו וכל הגיוניו כיום ובלילה חיו אך לנקום נקם ולא

דאג על הבאות כי החיים כאפס נחשבו בעיניו, ועל כן עשה מעשים זרים וישפיל כבודו ללכת את חזן ולהיות משורר עוזר על ידו למען לא ישים איש לבו אליו ולא יכירוהו זעום נפשו בבואו אל עירו. כי אך שמה היו פניו מועדות יען כי תקיה נשקפה לו לתת שם נקמתו כאיש חרמו. אך את כל אלה תדע אחרי אשר תקרא את ספרו אשר כתב ואת המכתב הנורא אשר שלח אל ידידיה ואלי זה ימים אחדים ובו הזכיר גם שמך — בדכרו כסתה עצבת נוראה את פניו ויאנה.

— מכתב מדן? — קראתי — ומדוע לא הבאתו אתך? המרם תדע כי נפשי נכספה מאוד לדעת מה שלומי? אך למה זה נעצבת פתאום? —
— ה! נפשי תאכל על האיש הזה אשר לו חכמה ודעת, יושר ותם לב מאת היוצר נתנו והמקרה יטלמלהו מלמלה וידחנו מדחי אל דחי, לולא קרה אותו המקרה הנורא כי עתה הלכתי לעירו ודברתי על לבו לארח לחברה אתי וברכות הימים היה לעשרת תפארת לעמו, ועתה ה! —

— מה זה קרה איתו? — שאלתי בדאגה — השמיעני מה היה לו אולי אוכל לעוררו במשען כסף ואשלח לו את כל כספי — בדברי עבר שחוק קל על שפתי גדעין ואזכור כי לא בידי כספי ואמר: שכחתי כי לא איש עוזר הנני עיד אך בכל זאת השמיעני: מה היא הרעה הבאה עליו? — ברנע הזה נפתחה הדלת והרופא בא הביתה ואחריו באו הסוכן אשר על הבית ואשתו. הרופא ננש אלי ויבקרני ויאמר: הוי! בן חיל בעוד ימים אחדים תוכל לצאת במחול משחקים! —

— האם יום חתונת מלכה המילדת יהיה בעוד ימים אחדים, ומי הוא בחירה? — הרופא הסוכן ואשתו נתנו יחד קול שחוק כי המילדת היחה כבת מאה שנים והזקנה בכל העיר.

— מחלתו סרה מעליו — הוסיף הרופא לדבר בשומו אל אשת הסוכן פניו — לכן אל תוסיפי לתת לו סמי מרפא. ואתה שמור נפשך — אמר אלי ואל תאכל הרבה פן יבלע לך —

— טוב הדבר אדוני הרופא — עניתיו — אני אשמר נפשי, אך את אשר אחזה לי תשמור הסוכנת לעשות את משפט החולים ולא תתן על פי מאכל בן סורר ומורה — הרופא לא שחק והסוכנת לא התקצפה, אך עיני שניהם העידו כי הוא שחק בקרבו והיא התרגזה. המה יצאו אל החדר השני וגדעון אחרים ומאחרי הכותל שמעתי כי הרופא צוה כי יביאוני אל יתר החולים למען לא אתעצב אל לבי בשבתי בדרד ואל גדעון אמר: אתה מלאת את דברי בהשכל ודעת כי נסיתו במסה ותשמיענו דברים נוראים ורוחו כלכל דאגתו. אות הוא כי שב לאיתנו, אך עתה אל תוסף ראות פניו למען ינוח ויתחזק —
— האלך להגיד לו כי מחר אבוא אליו? — שאל גדעון.

— לא — ענה הרופא — כי כאשר תשוב אליו לא יתנך לצאת עד טהרה ועתה דרושה לו המנוחה — אני נותרתי לבדי ומחשבות עלו על לבי; בראשונה נעצבתי בזכרי כי גדעון יעזבני, אך אחרי כן שבתי ונחמתי כי כבר

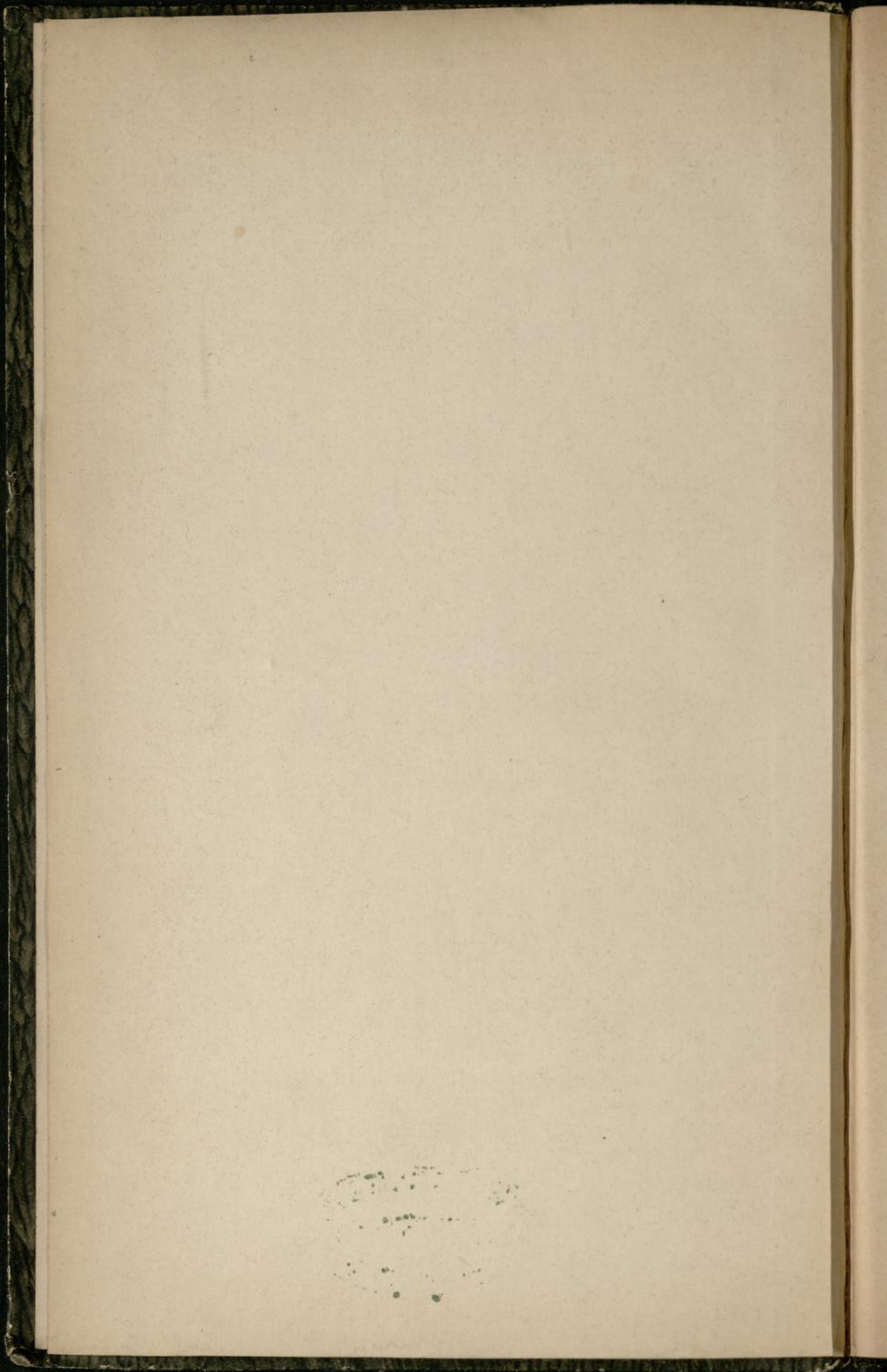

הסכנתי לחליפות ותמורות ואך רגעים אחדים מצאה התונה מסלות בלכבי, אך דברי הרופא אשר אמר "כי נסיתו במסה" עוררו בקרבי מחשבות חדשות — הוא נסה אותי במסה? — אמרתי בלבי — ולמה עשה כזאת? ומה היא המסה אשר נסה אותי? האם בדא מלבו כל הדברים אשר ספר באזני? — עלתה פתאום מחשבה על לבי — אך לא! דבריו יצאו מקירות לבו ופניו העידו על תונת נפשו, לא אבינה עד מה... עתה דלתי ואין בידי אף גרה אחת... אך מה הועיל לו הכסף בהיותו צרור בהכיס? מה הועיל לי? הלא הוא פתח לפני דלתי בית הישיבה, ומי יודע אם לא יביאני המקרה עוד הפעם להרחיק נדוד? הלא גם אני כסמל הקנאה הנני בעיני בני הישיבה, ואם בגדעון נחתה יד המשגיח אף כי בי אשר אין חפץ בי לאיש! "אם בארזים נפלה שלחכת מה יעשו אזובי הקיר, מה נעים חמשל הזה! הלא כאזוב מול ארז כן הנני נגדו אך מה אעשה? הנעשה אין להשיב. אמנם מדוע אין להשיב? אניש ריבי להמורה והוא יעמוד לימיני. אך אם ישאלני: מאין בא לירי? וכאשר אשאל את נפשי: מאין בא לירי? הן בעון בא לירי ובחטא אכד ממני, אני עריתי ואיש צדיק וטהר לב נישא עוני. אולם מדוע ישא הוא את עוני? עלי לגל אשמה מעליו. אמנם מה אועיל לו? הן נכתם עונו ואם ירשיעני פי ארשע גם אנכי בעיניהם ואותו לא יצדיקו. ומה ממנו יחלוך אם יצדיקוהו או ירשיעוהו? הלא הוא ירחיק נדוד לנצח, ואם המקרה לא גלה על עוני מדוע אגלה אני? הן לא ננב אני ולמה אחיה בעיני כל כננב? הן את כספי אשר ננב ממני בעל השם ננבתי ממנו ולא ננב אני... המחשבות האלה חשב לבי ואזכור את הלילה ההוא כבית המלון: את האשה וילדיה, את החסידים ומהלומותיהם ודבריהם ופתאום זכרתי גם את השם מאיר זרחי אשר שמעתי מפי החסיד אשר ספר רוב גדולת רבו. האם מאיר זרחי אשר בביתו אמצא ארוחת יום הוא האיש אשר בו נדברו החסידים? הוי מדוע לא זכרתי זאת עד הנה? מי יתן בקר יום המחרת ואגיד זאת לנדעון! — הסיכון שם קץ למחשבותי כי בא אלי ויאמר: לך אחרי ואכיאך אל הדר יתר החולים —

— טוב לי להוטר פה גלמוד —

— הרופא צוה כי אכיאך שמה, קום ולך אחרי — אף כי שמעתי דברי הרופא כי רק למען לא אתעצב אל לבי כשכתי בדר צוה זאת ולוא ידע כי אבחר לשבת בדר כי אז מלא חפצי, ככל זאת לא מריתי את פיו כי ראיתי כי שלח יד להוביל אותי בחזקה. קמתי ממשכבי ללכת אחריו ופתאום בא יגון נורא בלכבי מבלי אשר ידעתי: מי ילדו? עצבת נוראה מאוד לחצה ללכבי בחזקת חיד ואחי כאיש נדרם — אין זאת כי אם נכזנו בידי ימי חושך, לבי יראה מראשית אחרית כי רעה תבוא עלי — אמרתי בלבי, וכפעם הזאת לא לחנם שקד לבי לבשר לי את הרעה, לא לחנם פחדתי פחד, כי אמנם רעה אחת באה, רעה נוראה מכל הרעות אשר ראיתי עד הנה, כי עת רעה תה! היתה העת החיא, עת שלט האדם באדם לרע לו.....

153

